

Matilda Jokinen

SULKEUTUNUT NUORI MIES JA JIHADISTITERRORISTI

Koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien
diskursiivinen rakentuminen

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Matilda Jokinen: Sulkeutunut nuori mies ja jihadistiterroristi: koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien diskursiivinen rakentuminen

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Journalistiikan maisteriohjelma

Huhtikuu 2020

Opiskelija hyökkäsi miekan kanssa ammattikouluun Kuopiossa lokakuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2019. Yksi opiskelija kuoli, yhdeksän ja surmaaja loukkaantuivat. Pian suomalaismediat kertoivat, että surmaaja oli sulkeutunut nuori mies, jota oli kiusattu koulussa vuosia. Reilua kahta vuotta aiemmin, elokuussa 2017, toinen nuori mies puukotti kymmentä ihmistä Turun keskustassa. Kaksi menehtyi ja kahdeksan sekä tekijä loukkaantuivat. Väkivallanteot muistuttivat toisiaan monin tavoin. Turun puukotuksen kohdalla uutisoinnin keskiöön eivät kuitenkaan nousseet puukottajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät piirteet, vaan se, että kyseessä oli Suomen ensimmäinen jihadistinen terrori-isku.

Tämän Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on tarkastella joukkosurmaajien mediakuvien diskursiivista rakentumista suomalaisissa valtamedioissa. Analysoin Turun terroristiseen joukkosurmaajaan ja Kuopion koulusurmaajaan liitettyjä diskursseja kriittisen diskurssianalyysin avulla. Aineistoni nettiuutiset olen poiminut viidestä valtakunnallisesta mediasta: Helsingin Sanomista, Ylestä, Ilta-Sanomista, Iltalehdestä ja Mtv uutisista. Tutkimukseni nojaa sosiaaliseen konstruktivismiin, ja lähtökohtanani on, että mediadiskurssit rakentavat todellisuuttamme. Median diskursiivinen rakennelma surmaajista vaikuttaa näin myös siihen, mitä joukkosurmaajat ovat uutistekstien ulkopuolisessa todellisuudessa. Aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa on huomattu, että joukkosurmaajan ominaisuudet, kuten hänen etninen taustansa, uskontonsa ja iskumotiivinsa vaikuttavat iskua seuraavan mediahuomion määrään ja luonteeseen. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvat surmaajat ja muslimit saavat osakseen poikkeuksellisen paljon mediatilaa. Myös mediahuomion luonteessa on eroja. Valkoiset miehet saavat medioissa osakseen enemmän sympatiaa ja toisaalta heidän iskunsa nähdään yksittäisten henkilöiden purkauksina, joilla ei ole kytköstä esimerkiksi valkoiseen kulttuuriin.

Tutkimustulokseni vahvistivat aiempia löydöksiä ja osoittivat, että myös suomalaismediat rakentavat joukkosurmaajien kuvia eri tavalla riippuen siitä, onko kyse jihadistisesta surmaajasta vai valkoisesta koulusurmaajasta. Tunnistin aineistosta kahdeksan keskeistä diskurssia: tavallisuuden diskurssin, ulkopuolisuuden diskurssin, uskonnon diskurssin, maahanmuuton diskurssin, terrorismin diskurssin, psyyken diskurssin, maskuliinisuuden diskurssin ja rikollisuuden diskurssin. Nämä kahdeksan diskurssia eivät jakautuneet tasaisesti Kuopion ja Turun surmaajien kesken. Koulusurmaajan mediakuva rakentui ensisijaisesti tavallisuuden, ulkopuolisuuden ja psyyken diskurssien varaan. Hänet kuvattiin tavalliseksi nuoreksi, joka on erittäin älykäs, mutta yksinäinen ja kiusattu. Uutisointi keskittyi surmaajan ominaisuuksiin. Terroristisen surmaajan mediakuvassa muut diskurssit jäivät puolestaan terrorismin, maahanmuuton, uskonnon ja rikollisuuden diskurssien varjoon. Näiden diskurssien kautta uutisointi Turun puukottajasta ei rakentanut ainoastaan yksittäisen surmaajan mediakuvaa, vaan myös sitä, miten ymmärrämme terroristiin liitetyt ilmiöt, kuten vuoden 2015 ”pakolaiskriisin”, terrorismin vastaisen sodan ja kuvitteellisen Lännen.

Tutkimustulokseni paljastivat, että joukkosurmaajien diskursiiviset mediakuvat rakensivat ja ylläpitivät ongelmallista valtarakennetta hyvistä länsimaista ja niiden demonisoiduista vihollisista. Terroristisen surmaajan rikos esitettiin hyökkäykseksi läntisen yhteiskuntamme hyviä arvoja vastaan. Sen sijaan silloin, kun joukkosurmaan teki valkoinen, kantasuomalainen mies, media sivuutti sellaiset kulttuurimme ongelmat, jotka saattoivat vaikuttaa tekoon, kuten valkoisen maskuliinisuuden rakenteet ja niiden sisältämän naisvihan. Vielä joukkosurmaan jälkeenkin valkoisesta miehestä rakentui mediassa kuva hyväntahtoisena ja lempeänä. Toimituksissa toimitaan usein kiireessä. Tällöin journalistien on helppo turvautua vanhoihin rutiineihin: liittää koulusurmaajaan aiemmasta koulusurmaajauutisoinnista tuttuja diskursseja ja terroristiseen surmaajaan aiemmasta terrorismiuutisoinnista tuttuja diskursseja. Toivon, että tunnistamani diskurssit ja niiden analyysi auttavat toimittajia havaitsemaan joukkosurmaajien mediakuvien diskursiiviseen rakentumiseen liittyviä ongelmia.

Avainsanat: terrorismi, jihadismi, koulusurmat, mediakuva, joukkoviestintä, diskurssit, diskurssianalyysi, toiseus, kuvitteellinen länsi, maskuliinisuus, uusi rasismi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1.	Johdanto: Sama väkivallan määrä, eri mediakuva.....	4
2.	Joukkosurmaajat mediassa: Tähtiä vai demoneja.....	8
2.1.	Joukkosurmaajien medianäkyvyyden luonne.....	9
2.2.	Erilaiset joukkosurmaajat mediassa.....	11
2.2.1.	Koulusurmaajat mediassa: ”Kiusatut nörtit” länsimaisen maskuliinisuuden kriisin ytimessä ..	13
2.2.2.	Terroristit mediassa: Joukkosurman tehnyt muslimi, siis terroristi.....	15
2.2.3.	Muslimit toisina: Valistuksesta terrorismin vastaiseen sotaan	16
2.3.	Kritiikki: Joukkosurmaautisoinnin eettiset ongelmat.....	18
2.4.	Ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset.....	20
3.	Kriittinen diskurssianalyysi mediakuvan tutkimisessa.....	22
3.1.	Kriittinen diskurssianalyysi: Median tuottamien valtarakenteiden kyseenalaistaminen.....	23
3.2.	Aineisto: Turun ja Kuopion surmaajat Suomen nettiuutisissa	25
3.3.	Diskurssianalyysin suhde aineistooni	27
4.	Joukkosurmaajan mediakuva: Kahdeksan diskurssia	31
4.1.	Joukkosurmaajan rakentavat mediadiskurssit.....	31
4.1.1.	Tavallisuuden diskurssi: ”Tavallinen lukiolainen muiden joukossa”	31
4.1.2.	Ulkopuolisuuden diskurssi: ”Yksinäinen susi”	34
4.1.3.	Uskonnon diskurssi: ”Turun puukottaja huusi allahu akbar”	37
4.1.4.	Maahanmuuton diskurssi: ”Pohjoisafrikkalaiset nuoret radikalisoituvat”	40
4.1.5.	Terrorismin diskurssi: ”Isisin soturi”	44
4.1.6.	Psykyen diskurssi: ”Hän on varmaan hullu”	46
4.1.7.	Maskuliinisuuden diskurssi: ”Hän ei vaikuttanut tarpeeksi vahvalta”	50
4.1.8.	Rikollisuuden diskurssi: ”Pimeä menneisyys”	53
4.2.	Joukkosurmaajien diskursiivinen rakentuminen.....	55
4.2.1.	Surmaajien mediakuvan perusta: viranomaisia, puolituttuja ja villejä huhuja.....	56
4.2.2.	Surmaajien nimet tulivat tutuiksi	58
4.3.	Tutkimuskysymyksiin vastaaminen: mediakuvat ja niiden erot.....	59
4.3.1.	Koulusurmaajan mediakuva.....	59
4.3.2.	Terroristisen joukkosurmaajan mediakuva	62
4.3.3.	Yhteenveto: Koulusurmaajan ja terroristin diskursiiviset erot.....	65
5.	Johtopäätökset: Ulkopuolisuuden kahdet kasvot	69
5.1.	Joukkosurmaajautisoinnin ylläpitämät valtarakenteet	70
5.2.	Rutiinien ravistelu: Joukkosurmaajautisoinnin tulevaisuus toimituksissa ja tutkimuksessa	73
6.	Lähteet.....	77
7.	Liitteet.....	81

1. Johdanto: Sama väkivallan määrä, eri mediakuva

Opiskelija hyökkäsi miekan kanssa ammattikouluun Kuopiossa lokakuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2019. Yksi opiskelija kuoli, yhdeksän ja surmaaja loukkaantuivat. ”*Tämä muistuttaa hyvin paljon parin vuoden takaista Turun puukotusta. Väkivallan määrä on samanlainen ja se on kohdistunut täysin sivullisiin ihmisiin*”, kertoi tutkinnanjohtaja Olli Töyräs vangitsemisistunnon jälkeen (HS 4.10.2019). Kuopion koulusurman ja elokuussa 2017 Turussa tapahtuneen puukotuksen välillä onkin helppo löytää yhtäläisyyksiä. Kummankin tekijä oli parikymppinen mies, jonka käytös oli muuttunut jonkin aikaa ennen iskuja. Tekovälineenä toimi teräase. Uhreja oli kummassakin tapauksessa kymmenen. Turussa heistä menehtyi kaksi, Kuopiossa yksi. Kuolonuhrit olivat kaikki naisia, samoin kuin enemmistö muistakin uhreista. Molemmat surmaajat jatkoivat hyökkäystä niin pitkään kuin pystyivät. Kummassakin tapauksessa poliisi joutui ampumaan hyökkääjää, mutta onnistui tekemään sen niin, että tämä jäi henkiin. Molemmat surmaajat kävivät salilla ja asuivat lapsuutensa äitinsä kanssa. Kummallakaan ei tiettävästi ole omia lapsia, puolisoa, hyväpalkkaista työtä tai korkeakoulututkintoa.

Yhtäläisyyksistä huolimatta Turun surma ja Kuopion surma liitettiin medioissa nopeasti hyvin erilaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Kuopion surmaajan kohdalla ruodittiin nuorten syrjäytymistä ja koulukiusaamista. Surmaaja sai osakseen myötätuntoa ja ymmärrystä.

”Ensimmäinen reaktioni oli sympatia. Tämmöiselle ihmiselle olisi tosi tärkeää saada apua. Hän oli päässyt putoamaan tukiverkon läpi”
(HS 2.10.2019)

”Tosi surullisia. Muistan hänet sellaisena tosi lempeän oloisena ja kilttinä tyyppinä”
(Mtv uutiset 2.10.2019).

Turun surmaajan kohtalo ei sen sijaan herättänyt sympatiaa. Keskustelu ei kääntynyt tukiverkkoihin, vaan Suojelupoliisiin, turvapaikanhakijoihin ja jihadistiseen terrorismiin. Ongelmana ei tuntunut olevan se, että surmaaja oli radikalisoitunut, vaan se, että hänet oli päästetty Suomeen toteuttamaan radikaali tekonsa lähellä *meitä*.

”Tämä on minulle iso järkytys. On ihan sairasta, että joku tekee tuollaista”
(IS 19.8.2017)

”Nyt käytössä olevien tietojen mukaan tämä henkilö muistuttaa profiililtaan muita Euroopassa terrori-iskun tekijöitä.”
(Yle 21.8.2017)

Turun puukotuksesta kirjoitettiin erityisenä tapauksena, joka siirsi Suomen uuteen aikakauteen, vaikka Suomessa on 2000- ja 2010-luvuilla ollut enemmän kuolonuhreja vaatineita joukkosurmia, kuten Myyrmannin kauppakeskusräjähdyks vuonna 2002, Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat vuosina 2007 ja 2008 ja Sellon ammunta vuonna 2006. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö lausui iskua seuraavana päivänä 19. lokakuuta 2017:

”Turku on nyt osa pitkää ketjua, joka on kulkenut meille monen maan ja kaupungin kautta. Olemme hyvässä ja pahassa osa muuta maailmaa”
(IS 20.3.2018).

Kansainvälinen tutkimus on osoittanut, että media käsittelee hyvin eri tavalla erilaisia joukkosurmaajia. Valkoiset joukkosurmaajat saavat mediassa osakseen sympatiaa, jota vaille muut surmaajat jäävät. Heihin liitetään myönteisiä ominaisuuksia, ja toisaalta heidän vaikeuksiaan ymmärretään. Valkoisen surmaajan teko myös esitetään useammin mielenvikaisen yksilön yksittäisenä purkauksena, joka ei kerro mitään yleisistä trendeistä. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien surmaajien etninen taustan sijaan nostetaan teon yhteydessä esiin ja se liitetään surmaan. (Duxbury, Frizzell & Lindsay 2018.) Tämän lisäksi media on erityisen kiinnostunut uutisoimaan niistä iskuista, jotka ovat ideologisesti motivoituneita, tai joiden tekijä on jonkin etnisen vähemmistön edustaja (Silva & Capellan 2019b; Schildkraut, Elsas & Meredith 2018). Erot eri surmaajatyyppeiden saamassa huomiossa eivät ole pieniä. Esimerkiksi joukkoammunnan tehneet muslimit saavat jopa 357 prosenttia enemmän mediatilaa kuin joukkoampujat keskimäärin (Kearns, Betus & Lemieux 2019).

Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien surmaajien ja muslimisurmaajien suhteettoman suuri medianäkyvyys vääristää ihmisten mielikuvaa siitä, kuinka todennäköistä kyseisten ryhmien harjoittama terrori on. Myös myötätunnon epätasainen jakautuminen surmaajien välillä muovaa käsityksiämme rikoksen luonteesta. Tällä on kauaskantoiset seuraukset, sillä joukkosurmat eivät vaikuta ainoastaan yksilöiden psyykeen, vaan myös kollektiivisiin tunteisiin (Schildkraut & Muschert 2014, 24). Tällaisen kollektiivisen kriisin keskellä medialla on mahdollisuus diskurssiensa kautta joko vahvistaa tai purkaa yhteiskunnan moraalisia normeja (emt.). Näin myös erot Kuopion ja Turun iskujen tekijöiden mediakuvisa vaikuttavat suomalaisten käsityksiin siitä, keitä joukkosurmaajat ovat ja millaisista ilmiöistä koulusurmista ja terrorismista on kyse.

Suomessa ei ole tutkittu eri taustoista tulevien joukkosurmaajien medianäkyvyyttä. Kvantitatiivista tutkimusta aiheesta ei onneksi olisi edes mahdollista tehdä, sillä otanta on pieni. Edellä esitetyt kansainväliset tutkimukset saattaisivat kuitenkin selittää sitä, miksi mediakeskustelu kääntyi Turun ja Kuopion iskujen jälkeen niin eri suuntiin. Turun ja Kuopion surmaajien profiilit eroavat toisistaan juuri sellaisten tekijöiden osalta, jotka aiempi tutkimus on havainnut medianhuomion laadun ja mää-

rän kannalta ratkaiseviksi: Kuopion surmaaja on Siilinjärvellä lapsuutensa viettänyt valkoinen kansuomalainen ja Turun surmaaja puolestaan turvapaikanhakijana Suomeen tullut marokkolainen muslimi. Turun surmaaja on myös tuomittu terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä murhista ja murhan yrityksistä. Kuopion surmaajan motiivi ei ole yleisessä tiedossa, mutta surmaajaa syytetään murhasta ja murhan yrityksistä, ei terroristisista murhista.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on tarkastella Kuopion ja Turun surmaajista rakentuvaa media-kuvaa ja sitä, minkälaisia diskursseja suomalaismediat liittävät terroristiin ja koulusurmaajaan. Hypoteesinani on, että koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvia rakennetaan erilaisten diskursiivisten elementtien kautta. Menetelmänäni käytän kriittistä diskurssianalyysia. Lähden siitä sosiaaliskonstruktiiivisesta lähtökohdasta, että media rakentaa todellisuuttamme, ja myös sitä, keitä terroristit ja koulusurmaajat meille ovat ja mikä erottaa ilmiöt toisistaan. Aiemmat tutkijat ovat esittäneet huolen siitä, että etnisistä vähemmistöistä olevien surmaajien ja muslimisurmaajien suhteettoman suuri medianäkyvyys, vääristää ihmisten mielikuvaa siitä, kuinka todennäköistä kyseisten ryhmien harjoittama terrori on. Anna Makkosen (2019) sosiologian pro gradu -tutkielma on osoittanut, että suomalaiset pelkäävät jihadistista terrorismia muita terrorismin muotoja enemmän. Oman tutkimukseni kohteena ovat surmaajien mediakuvat, joilla on vahva vaikutus ihmisten pelkoihin, sillä uutismedioiden katsotaan olevan keskeisessä asemassa joukkosurmaajien sosiaalisessa rakentamisessa (Duwe 2005, 72).

Kyse ei ole vain yksittäisistä uutisista, sillä joukkosurmauutisointi voi muovata ihmisten käsityksiä laajemmistakin ilmiöistä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa terrorismiuutisoinnin kautta on rakennettu moraalista oikeutusta Irakin ja Afganistanin sodille – *terrorismin vastaiselle sodalle* (Kellner 2006; Anker 2005). Suomessa joukkosurmaajia käsittelevä uutisointi voi niin ikään vaikuttaa siihen, miten ihmiset käsittävät suurempia poliittisia keskusteluja. Turun puukottajaa käsittelevien juttujen yhteydessä on puhuttu esimerkiksi *turvapaikkajärjestelmän valuviasta*. Samalla uutisoinnin kautta voi syntyä kuva myös siitä, kenelle yhteiskuntamme *turvaverkot* kuuluvat.

Sillä, miten asioista kirjoitetaan ja puhutaan voi olla vaikutusta myös oikeudellisiin päätöksiin. Kuopion surmaajan vangitsemistuomioistunnon jälkeen tutkinnanjohtaja Töyräkseltä kysyttiin: ”*oliko vangitulla terroristisia motiiveja, eli halua aiheuttaa mahdollisimman paljon pelkoa ihmisissä*”. ”*En usko*”, Töyräs vastasi. (HS 4.10.2019) Terroristintutkijat ovat kritisoineet sitä, että terrorismia määritellään pelon kautta, vaikkei samalla päästä käsiksi pelon tunteeseen ja sen psykologisiin ulottuvuuksiin (Weinberg, Pedahzur & Hirsch-Hoefler 2004). Myös Turun surmaaja tuomittiin terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista, koska hänen tarkoituksenaan nähtiin olleen herättää mahdollisimman paljon pelkoa. Suomalaisten todellista pelkoa tuomioistuimessa ei kuitenkaan mitattu.

Pelko ei myöskään synny tyhjiössä. Mediajulkaisut ja aiemmin kuultu, luettu ja koettu vaikuttaa siihen, mitä ihminen pelkää. Joukkosurmien on taas kansainvälisesti havaittu aiheuttavan rikostyyppinä poikkeuksellisen paljon pelkoa, vaikka ne ovat erittäin harvinaisia muihin henkirikoksiin verrattuna. Tutkijat ovat myös esittäneet, että jihadistiterroristien pelko johtuisi siitä, kuinka paljon media antaa huomiota joukkosurmaajille, jotka ovat muslimeja, ja esittää muslimit muita useammin terroristeina, silloin kun teon motiivi ei ole tiedossa. Jokelan ja Kauhajoen surmaajat jättivät jälkeensä ideologisesti värityneet manifestit. He ovat silti jääneet enemmistön mieleen nimenomaan koulusurmaajina, eivätkä millään tavalla terroristeina. Tällainen vääristymä ainoastaan jihadistisen ääriajattelun esittämisenä terrorismina ja muidenkin muslimien leimaaminen terroristeiksi, on saanut Mohamad Hamas Elmasryan ja Mohammed el-Nawawyn (2019) kysymään tutkimuksessaan: Voiko joukkoampuja, joka ei ole muslimi, olla ”terroristi”?”.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Kuopion ja Turun joukkosurmaajien diskursiivisesti rakentuvaa mediakuvaa. Luvussa 2. kerron, mitä aiempi tutkimus on saanut selville joukkosurmaajien medianäkyvyyden luonteesta, sen eettisistä ongelmista ja terrorismiuutisoinnista ja koulusurmaajauutisoinnista omina erillisinä ilmiöinä. Luvun lopuksi esittelen ongelmanasetteluni ja tutkimuskysymykseni. Luvussa 3. syvennyn tutkimusmetodiini, kriittiseen diskurssianalyysiin ja esittelen aineistoni. Luvussa 4. käsittelen tutkimuslöydökset, eli surmaajiin liitetyt keskeiset diskurssit. Tämän jälkeen kerron tarkemmin, kuinka nämä diskurssit esiintyvät terroristin ja koulusurmaajan mediakuvissa ja miten nämä mediakuvat eroavat toisistaan. Lopuksi luvussa 5 pohdin tutkimustulosten merkitystä ja niitä valtarakenteita, joita kyseiset diskurssit ylläpitävät yhteiskunnassamme.

2. Joukkosurmaajat mediassa: Tähtiä vai demoneja

Joukkosurman määritelmä ei ole eksakti. Tutkijat ovat väitelleet esimerkiksi siitä, mikä on iskun kuolonuhrien vähimmäismäärä, jotta se voidaan lukea joukkosurmaksi. Osa katsoo, että joukkosurma on isku, jossa kuolee lyhyen ajan sisällä useita ihmisiä – vähintään kolme tai neljä. Toisten mielestä kuolonuhreja tulee olla ainakin neljä tai viisi. (Duwe 2005, 59; Capellan 2015, 397.) Jotkut katsovat, että tarkan uhrimäärän rajaaminen on sattumanvaraista ja joukkosurmien juurisyiden kannalta epäolennaista. Keskeisempää on kiinnittää huomiota, surmaajan aikeeseen. Joukkosurmaajaksi voidaan näin lukea myös sellainen tekijä, joka on yrittänyt tappaa useita, mutta tappanut lopulta vain harvoja tai ei ketään. (Capellan 2015, 397.)

Tässä tutkimuksessa määrittelen joukkosurman aikeen kautta. Turun iskussa kuolonuhreja oli kaksi ja Kuopion iskussa yksi. Kummassakin tapauksessa on kuitenkin mielekästä olettaa, että surmaaja on saattanut pyrkiä suurempaan uhrilukuun. Sekä Turussa että Kuopiossa haavoittuneita oli yli viisi. Iskut myös tapahtuivat useiden ihmisten ollessa läsnä, yksi Turun keskustassa, toinen ammattikoulun tiloissa Kuopiossa. Ennen kaikkea, näen tarkoituksenmukaiseksi Turun ja Kuopion iskujen käsittelyn joukkosurmina, sillä niiden saama mediahuomio on rinnastettavissa muiden joukkosurmien saamaan mediahuomioon. Tässä luvussa tarkoitukseni on paneutua juuri tähän mediahuomioon, sen epätasaiseen jakautumiseen erilaisten surmaajien välillä ja sekä medianäkyvyyden että sen epätasaisen jakautumisen aiheuttamiin eettisiin ongelmiin.

Terrorismin ja kouluammuntojen suhdetta mediaan on tutkittu paljon. Yleensä koulusurmia ja terrorismia on tutkittu erillisinä, mediaan tiiviisti liittyvinä ilmiöinä. Molemmissa ilmiöissä on korostunut anglosaksinen ja ennen kaikkea yhdysvaltalainen näkökulma. Tämä johtuu osin siitä, että kouluammuntoja ja mediaa on tutkittu erityisesti vuoden 1997 Columbinen koulusurman jälkeen, kun taas terrorismin ja median tutkimus lisääntyi runsaasti New Yorkin kaksoistorneihin syyskuussa 2001 tehdyn tehtyterrori-iskun jälkeen. Suomessa joukkosurmauutisointia on tutkittu etenkin vuoden 2007 Jokelan ja seuraavana vuonna sattuneen Kauhajoen koulusurmien jälkeen. Suomessa tapahtuneiden terrori-iskujen uutisointia on ehditty tutkia vähemmän, sillä Turun puukotus vuonna 2017, on Suomen ainoa oikeuden terrorismiksi määrittelemä joukkosurma. Aihe on kuitenkin kiinnostanut jonkin verran opinnäytetöiden tekijöitä.

Oman tutkimukseni tarkoitus on tutkia joukkosurmaajien mediakuvan diskursiivista rakentumista. Tämän vuoksi aion hyödyntää ennen kaikkea sellaista aiempaa tutkimusta, joka niin ikään keskittyy juuri surmaajan mediakuvaan. Muut näkökulmat, kuten joukkosurmat yleisenä mediaspektaakkelinä tai uhrien mediakuvat eivät ole yhtä relevantteja, ellei niitä esitetä suhteessa surmaajan mediakuvaan.

Lisäksi aion hyödyntää niitä tutkimuksia, jotka paneutuvat terrorismiuutisointiin ja koulusurmauutisointiin omina ilmiöinään. Tämän tutkimuksen yksi keskeisistä tavoitteista, on tuoda suomalainen terrorismiuutisointi ja koulusurmauutisointi samaan tieteelliseen keskusteluun ja havainnoida, miten terroristin ja koulusurmaajan mediakuvat eroavat toisistaan. Tätä varten on tärkeää ensin tutustua koulusurmauutisointiin ja terrorismiuutisointiin liittyviin ominaispiirteisiin. Näin on mahdollista tarkastella, toistavatko Kuopion ja Turun surmaajien mediakuvat koulusurmauutisoinnista ja terrorismiuutisoinnista tuttuja diskursiivisia elementtejä.

Alla käyn läpi, mitä aiemmassa tutkimuksessa on selvinnyt joukkosurmaajien kuvaamisesta mediassa. Teen tämän kolmessa osassa. Alaluvussa 2.1 kerron, miten joukkosurmaajat aiemman tutkimuksen mukaan esitetään mediassa. Seuraavassa alaluvussa 2.2. erittelen eri joukkosurmaajatyyppejä ja sitä, miten aiempi tutkimus on suhtautunut eri tavalla koulusurmaajiin ja terroristeihin. Lisäksi käsitelen terrorismiuutisointiin liittyvää toiseutta. Alaluvussa 2.3 käsitelen kritiikkiä, jota joukkosurmauutisointi on saanut osakseen, ja tutkijoiden ehdotuksia kohti rakentavampaa joukkosurmaajauutisointia.

2.1. Joukkosurmaajien medianäkyvyyden luonne

Aiemman tutkimuksen valossa tiedetään jo paljon joukkosurmaajien medianäkyvyyden luonteesta (Lankford & Madfis 2018b, 152). Tiedossa on, että mediat antavat joukkosurmaajille suhteettoman paljon tilaa, että tilan määrä riippuu surmaajan ominaisuuksista, kuten iästä, etnisestä taustasta ja ideologiasta ja että suurella medianäkyvydellä on monia kielteisiä seurauksia, kuten uusien iskujen innoittaminen (Lankford 2018; Lankford & Madfis 2018a; Schildkraut, Elsass & Meredith 2018).

Joukkosurmaajien medianäkyvyyden luonteen tutkiminen on erittäin perusteltua, sillä medialla on joukkosurmista aivan keskeinen rooli. Julkisuutta tavoittelevat rikolliset ovat huomanneet, että väkivallalla ja sen uhalla on uutisarvoa, joten he käyttävät mediaa häikäilemättä hyväkseen saadakseen viestinsä mahdollisimman laajan yleisön tietoisuuteen. Tämän saman logiikan kautta menettelevät sekä terroristeiksi mielletyt rikolliset, kuten Osama bin Laden, että kouluampujiksi mielletyt rikolliset, kuten Virginia Tech -teknillisen yliopiston ampuja Seung-Hui Cho. (Ghetti, 2008, 485–488.)

Mediahuomio on itseasiassa joukkosurmaajille usein itseisarvo. Massayleisöjen tavoittaminen median kautta on monelle joukkosurmaajalle jopa oleellisempaa kuin suorat kuolonuhrit. Median ja joukkosurmaajien välistä suhdetta on alettukin kutsumaan ”*symbioottiseksi suhteeksi*”, sillä joukko-

surmaajaa ei olisi ilman mediaa – eikä median sisältöjä joukkosurmista ilman surmaajaa. Media julkaisee uutisia surmatapahtumista, jotka on alun alkaenkin suunniteltu ja toteutettu juuri mediajulkaisuja varten. (Ghetti 2008, 489.) Mediatutkimuksen kohteeksi joukkosurmaajat sopivat myös siksi, että moni tutkija määrittelee terrorismin itsessään viestinnäksi. Joukkosurman päämääränä on vangita ihmisten katse, siis viestiä. Alex Schmidin ja Janny de Graafin (1982, 14) kuuluisa sitaatti kuuluu: ”Terroristille merkityksellinen on viesti, ei itse uhri” (edellä mainittuihin viittaa Archetti 2012, 34).

Mediatutkimuksen kannalta on olennaista, että joukkosurmaajat eivät ainoastaan tavoittele julkisuutta, vaan myös saavat sitä. Aiempi tutkimus on paljastanut joukkosurmaajien saaman mediahuomion mittasuhteet. Tulos on ravisteleva. Vuoden 1999 Columbinen koulusurma, sai CNN-kanavalla enemmän katsojia kuin Yhdysvaltojen vuosien 1992 ja 1996 presidentinvaalit yhteensä. Se peittoi kanavan katsojaluvuissa myös prinsessa Dianan ja äiti Teresan kuolemat, Los Angelesin mellakat ja kuuluisan koripalloilijan Rodney Kingin oikeudenkäynnin, ja nousi yhdeksi vuosikymmen suurimmista mediatapahtumista. (Lankford & Madfis 2018b, 153.) Joukkosurmaajien osakseen saama suhteettoman suuri medianäkyvyys ja se, että joukkosurmat herättävät yleisössä poikkeuksellisen paljon kauhua, jättävät varjoonsa sen, että joukkosurma on todellisuudessa rikostyyppinä erittäin harvinaisen (Lewin & Wiest 2018, 183).

Mediatilan määrä nostaa joukkosurmaajat eräänlaisiksi aikamme julkisuudenhenkilöiksi. Adam Lankford (2018) on vertaillut seitsemän joukkosurmaajan saamaa mediahuomiota 600 julkisuuden henkilön saamaan mediahuomioon vuosina 2013–2017. Lankfordin tutkimus paljasti, että iskukauden aikana osa surmaajista sai mainostilan arvossa mitattuna kalliimpaa medianäkyvyyttä kuin monet Yhdysvaltojen kuuluisimmista julkisuudenhenkilöistä, kuten Johnny Depp, Brad Pitt, Jennifer Aniston ja Kim Kardashian. Jopa pidemmässä juoksussa iskun jälkeen, surmaajan saama mediatila pysyi suurempana kuin ammattiuheilijoiden vastaava ja vain hieman pienempänä kuin televisio- ja elokuvatähtien.

Kyse ei ole ainoastaan siitä, että joukkosurmaajista uutisoidaan paljon. Myös joukkosurmaajien rooli surmauutisissa on kyseenalainen. Joukkosurmaajat nousevat suhteettoman usein surmauutisoinnin päähenkilöiksi. Esimerkiksi surmautisten otsikointia tutkineet ovat huomanneet, että otsikoihin nousee useimmin surmaaja (Howells 2012, 96). Tämän lisäksi, joukkosurmaajista on ajan kanssa tullut paitsi uutisten sisältöjä, myös niiden kirjoittajia (Schildkraud 2012, 233). Surma itsessään suunnitellaan usein myöhempi mediatarina mielessä pitäen. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkastelemani Kuopion surmaaja käytti tekoaseena miekkaa, mikä on aseena huomiota herättävä. Nykyaikana käsi kirjoittaminen on monissa tapauksissa erittäin konkreettista, sillä moni surmaaja on tehnyt iskuihin

liittyviä mediasisältöjä, kuten videoita, kuvia ja manifesteja. Esimerkiksi Virginia Techin ampuja lähetti videota, kuvaa ja tekstiä sisältävän mediapaketin NBC News -televisiokanavalle. Tuottamalla materiaalia toimitusten käyttöön surmaaja pyrki maksimoimaan julkisuutensa (Raittila ym. 2008, 18).

Myös Suomessa sekä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmaajat että Turun puukottaja latasivat internetiin materiaalia ennen iskuja. Jokelan kouluiskun aikaan koulusurmaajien mediapaketit eivät olleet yhtä tuttu ilmiö kuin nykyisin. Monet suomalaismediat päätyivät hyödyntämään surmaajan nettiin lataamia kuva- ja videomateriaaleja uutisoinnissaan. (Raittila ym. 2008.) Monien toimitusten linjat materiaalien julkaisun suhteen ovat kuitenkin kiristyneet iskujen lisääntyttyä. Kauhajoen surmaajan kuvamateriaalia ei hyödynnetty samalla tavalla kuin Jokelan. Itseasiassa Kauhajoen uutisia kuvitettiin ajoin Jokelan surmaajan kuvilla. (Raittila ym. 2009.) Turun surmaajan materiaaleja ei julkaistu suomalaismedioissa lainkaan. Uusi linja näkyi selvästi myös esimerkiksi vuoden 2019 Christchurchin terrori-iskun kohdalla. Joukkosurmaaja niin sanotusti live-streamasi, eli kuvasi reaaliajassa nettiin, kahteen moskeijaan tekemänsä joukkosurman. Facebook poisti videon, 12 minuuttia iskun päättymisen jälkeen saatuaan ensimmäisen ilmiannon. Uuden Seelannin pääministeri julisti videon katsomisen laittomaksi ja vaati sosiaalisen median alustoilta lisää vastuunkantoa.¹

2.2. Erilaiset joukkosurmaajat mediassa

Edellisessä luvussa käsittelemme yleisesti joukkosurmaajien mediajulkisuuden määrää ja luonnetta. Vaikka on totta, että joukkosurmaajat saavat paljon mediatilaa, tilan määrä ei jakaudu tasaisesti kaikkien surmaajien kesken. Surmauutisoinnin määrään ja laatuun vaikuttavat oleellisesti surmaajan ominaisuudet, kuten hänen ikänsä, etninen taustansa, uskontonsa ja motiivina (Schildkraut, Elsass & Meredith 2018; Silva & Capellan 2019b; Kearns, Betus & Lemieux 2019). Myös uhrimäärä ja käytetty tekoväline vaikuttavat uutisointiin (Schildkraut, Elsass & Meredith 2018; Silva & Capellan 2019b). Turun ja Kuopion surmaajat ovat hyvin saman ikäisiä, kumpikin käytti tekovälineenä teräasetta ja puukotti sillä suunnilleen yhtä montaa ihmistä. Sen sijaan heitä erottaa toisistaan etninen tausta, uskonto ja oletettu iskumotiivi. Tästä syystä olen erityisen kiinnostunut siitä, mitä aiempi tutkimus on

---

¹ Facebook joutui vetämään sivultaan alas yli 1.5 miljoonaa Christchurchin terrori-iskun live-videoinnin kopiota, jotka lähtivät kiertämään netissä, vaikka alkuperäinen video poistettiin nopeasti. Kansainväliset päättäjät vaativat sosiaalisen median alustojen omistajilta tiukempia otteita. Uuden Seelannin pääministeri Jacinda Ardern ja Ranskan presidentti Emmanuel Macron isännöivät iskun jälkeen kokousta, jonka tarkoituksena oli puuttua siihen, miten radikalisoituneet rikolliset hyödyntävät internetiä. <https://www.bbc.com/news/technology-48276802>

paljastanut juuri etnisen taustan, uskonnon ja iskun ideologisen motiivin vaikutuksesta uutisoinnin luonteeseen.

Kattavinta kvantitatiivista tutkimusta eri joukkosurmaajien saamasta mediahuomiosta on tehty Yhdysvalloissa, jossa joukkosurmia on ollut niin paljon, että edustava vertailu on mahdollista. Jason R. Silva ja Joe A. Capellan (2019b) ovat tutkineet miten joukkosurmauutisointi on jakautunut eri iskujen kesken New York Timesin uutisoinnissa vuosien 1966 ja 2016 välillä. Tutkimuksen kohteena oli 314 joukkosurmaa ja niistä kirjoitetut 3 510 artikkelia. Tutkimus paljasti, että suurin osa joukkosurmauutisista oli kirjoitettu pienestä joukosta joukkosurmaajia. Jopa 20 prosenttia kaikista 314 joukkoammuntaa käsittelevästä 3,5 miljoonasta sanasta käsitteli jompaakumpaa kahdesta eniten mediahuomiota saaneesta joukkosurmasta: vuoden 1999 Columbinen koulusurmaa tai vuoden 2012 Sandy Hookin koulusurmaa. Yli neljäsosa 50 vuoden aikana sattuneista joukkoammunnoista ei saanut minikäänlaista mainintaa New York Timesissa. (9–11.)

Ongelmallisen mediahuomion epätasaisesta jakautumisesta tekee se, etteivät eniten huomiota saaneet iskut edusta tyypillisimpiä joukkosurmia. Näin mediakuluttajien kuva joukkosurmista ilmiönä vääristyy. Suurin osa, yli 60 prosenttia, joukkosurmista on valkoisen tekijän tekemiä. Surmaajien keski-ikä on 35 ja tyypillisin iskupaikka liiketila, esimerkiksi työpaikka, kahvila tai kauppakeskus. Vain 13,5 prosenttia iskuista on ideologisesti motivoituneita. (Silva & Capellan 2019b, 9.) Media on kuitenkin erityisen kiinnostunut nuorista tekijöistä, jotka edustavat jotain etnistä vähemmistöä (Schildkraut, Elsass & Meredith 2018, Silva & Capellan 2019b). Erityisen paljon mediatilaa saavat perimältään Lähi-Idästä olevat joukkosurmaajat ja ideologisen ääriajattelun vuoksi surmaavat (Silva & Capellan 2018, 12). Toisessa tutkimuksessa Silva ja Capellan (2019a) ovat todenneet, että sekä yksin toimivat terroristit että koulusurmaajat saavat suhteettoman paljon mediahuomiota verrattuna työpaikalle iskeneisiin tyytymättömiin työntekijöihin ja muilla julkisilla paikoilla iskeneisiin joukkosurmaajiin, joilla ei ole ideologista motiivia.

Joukkosurmaajien etninen tausta ja uskonto eivät vaikuta ainoastaan joukkosurmauutisoinnin määrään, vaan myös sen laatuun. Tutkijat ovat huomanneet, että kun surmaaja on valkoinen, kehystetään joukkosurma useammin yksittäisen mielenvikaisen ihmisen purkaukseksi, jolla ei ole tekemistä etnisen taustan kanssa. Mohammed el-Nawawy ja Mohamad Hamas Elmasry (2018) ovat nostaneet esiin Eduardo Bonilla-Silvan (2003) käsitteen *uusi rasismi*, kun he ovat tutkineet vuoden 2015 Charleston church -joukkoammuntaa. Ammunta oli valkoisen surmaajan tekemä rasistisesti motivoitunut viharikos mustia siviilejä kohtaan. El-Nawawy ja Elmasry vievät huomion siihen, että vaikka joukkosurmaa käsitelleet ajankohtaisohjelmat myönsivät iskun olleen rasistinen, niissä korostettiin, ettei Yhdysvalloissa yleisestän ottaen esiinny rasismia. Surmaajasta rakennettiin siis kuva pahana yksilönä,

jolla ei ole tekemistä yhteiskunnallisten rakenteellisten ongelmien kanssa. (955.) Uusi rasismi onkin eräänlaista epäsuoraa rasismia, jossa valkoisen ylivallan valtarakenteita ei ylläpidetä aggressiivisella suoralla sorrolla, vaan hienovaraisemmin (Bonilla-Silva 2003). Tämänlainen järjestelmän sisäinen puolinäkymätön rasismi on vahvasti läsnä joukkosurmaajauutisoinnissa, joka liittyy eri näkökulmia eri etnisistä taustoista tuleviin surmaajiin.

Joukkosurmaajat ovat syyllistyneet vakavaan rikokseen, josta heitä saa syyttää. Tällä hetkellä media-kuva on kuitenkin vääristynyt, sillä media syyllistää eri etnisistä taustoista olevia surmaajia eri kriteerein (Duxbury, Frizzell & Lindsay 2018). Valkoiset surmaajat saavat tutkitusti osakseen enemmän ymmärrystä kuin esimerkiksi mustat ja Latinalaisesta Amerikasta kotoisin olevat. Valkoinen surmaaja nähdään mediassa useammin ikään kuin tilanteen uhrina ja häneen liitetään myönteisiä kuvauksia, kun taas esimerkiksi mustat surmaajat kuvataan ensisijaisesti väkivaltaisen ja vaarallisen tappajan roolin kautta. Valkoisten surmaajien kohdalla myös mielenterveysongelmiin viitataan useammin kuin mustien surmaajien kohdalla. (Emt.)

Oman tutkimukseni kannalta on olennaista havaita, kuinka paljon uskonnon, etnisen taustan ja ideologisen motiivin on nähty vaikuttavan joukkosurmaajasta kirjoitettuihin uutisiin. Terroristisesti motivoituneet surmaajat myös ajoin erotellaan muista surmaajista täysin erilliseksi ryhmäksi, vaikka tutkimus on osoittanut, että terroristi-iskun tehneiden yksinäisten susien väestötieteellinen profiili ja henkilöprofiili ovat hyvin samanlaisia kuin muiden joukkosurmien tekijöillä. (Silva & Capellan 2019a, 1315).

2.2.1. Koulusurmaajat mediassa: ”Kiusatut nörtit” länsimaisen maskuliinisuuden kriisin ytimessä

Koulusurmat määriteltiin 1990-luvun lopulla nuorisoväkivallan uudeksi muodoksi Yhdysvalloissa. 2000-luvun alussa ongelman luonne alettiin käsittää kansainväliseksi, eikä ainoastaan Yhdysvaltoja koskevaksi. Vuonna 1999 Yhdysvalloissa sattunut Columbinen koulusurma sai osakseen erittäin huomattavaa mediahuomiota. New York Times on kirjoittanut iskua koskien yli 500 artikkelia. Koulusurmien ja -surmaajien saama mediahuomio herätti viime vuosikymmenen lopussa Yhdysvalloissa voimakkaan huolen väkivaltaisen nuorisokulttuurin ja nuorisorikollisuuden lisääntymisestä, vaikka todellisuudessa väkivalta oli 1990-luvulla laskenut vuodesta 1993 eteenpäin (Borum 2000). Columbinen surmasta tuli tapahtuma, jonka kautta hahmotettiin nuorisoväkivaltaa ja nuorten sosiaalisia on-

gelmia ilmiöinä (Muschert 2007, 351). Suomessa nuorten tekemät henkirikokset ovat pysyneet kulu-
van vuosituhannen samoissa luvuissa, vaikka täälläkin koulusurmaajat ovat olleet näkyvästi esillä
mediassa vuoden 2007 Jokelan koulusurmasta eteenpäin.

Columbinen koulusurman yhteydessä keskeiseksi uutisaiheeksi nousivat syrjäytyneet *erilaiset nuo-
ret*. Muita keskeisiä aiheita olivat videopelien ja nuorisokulttuurin vaarat, aselait ja mielenterveys.
Columbinen surma innoitti copycat-iskuja ja vastaavasti uutisointi myöhemmistä koulusurmista on
nojannut vahvasti Columbinen surmauutisoinnin aiheisiin. Median tapa rinnastaa aiemmat koulusur-
mat edellisiin koulusurmiin, vahvistaa ilmiötä koulusurmista yhtenä suurempana narratiivina yksit-
täisten tapahtumien sijaan. Glenn W. Muschert (2007) on esittänyt, että Columbinen koulusurman
uutisointi esitteli eräänlaisen uuden aikakauden nuorisorikollisen, myytin nuoresta supersaalistajasta.

Mia Consalvo (2003) on tutkinut Columbinen koulusurman uutisointia sukupuolen ja maskuliini-
suuksien näkökulmasta. Hänen mukaansa se, että media leimasi iskun tekijät hirviöiksi, esti kritiikin
kohdistamisen yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin, maskuliinisuuden eri muotoihin ja valkoisuuteen.
Consalvo näkee maskuliinisuuteen liitetyt tarkat rajat, väkivaltaisuu- den ja johtajuuden ongelmiksi
niille nuorille miehille, jotka eivät tunnista itseään tästä voittajanarratiivista. Tämä näkökulma on
tutkimukseni kannalta oleellinen, sillä se peilaa epäkohtaa, joka eri etnisiin vähemmistöihin kuulu-
vien surmaajien välillä on. Kun kyse on valkoisesta surmaajasta, media ei helposti pureudu valkoi-
suuden sisällä oleviin ideologisiin ongelmiin, vaan kuittaa teon yksittäisten tekijöiden mielenvikai-
suutena, pohtien miten tätä mielenvikaisuutta voisi ehkäistä jatkossa.

Suomessa koulusurmauutisointia on tutkittu vuoden 2007 Jokelan koulusurman jälkeen. Raittila ym.
(2008 ja 2009) ovat tutkineet journalistisia työprosesseja Jokelan ja Kauhajoen surmauutisointia. Nä-
kökulmana oli muun muassa journalistien eettinen harkinta uhrien ja omaisten haastattelussa, julkai-
supäätöksissä ja tunteiden kuvaamisessa. Johanna Sumiala ja Minttu Tikka (2011) ovat puolestaan
tutkineet kuinka koulusurmien väkivaltakuvastot ovat kiertäneet digitaalisissa ympäristöissä ja näin
muokanneet sosiaalisia mielikuvituksia (Sumiala & Tikka 2011). Raittila ym. (2009) ovat myös erot-
taneet neljä roolia, joiden kautta media esitti Kauhajoen koulusurmaajan. Nämä roolit olivat: rikolli-
nen, uhri, sankari ja tavallinen nuori. Rikollinen on koulutoveriensa kylmäverinen murhaaja, uhri
koulukiusattu ja kärsivä, sankari näyttävän mediatapahtuman päähahmo ja tavallinen nuori kuin *kuka
tahansa meistä*. (53–61.) Tässä tutkimuksessa aion tarkastella, miten nämä roolit sopivat yhteen Kuo-
pion ja Turun surmaajien mediadiskurssien kanssa.

2.2.2. Terroristit mediassa: Joukkosurman tehnyt muslimi, siis terroristi

Koulusurmien määrittely on siinä mielessä helppoa, että ne tapahtuvat aina tietyssä miljöössä: koulussa. Terrorismin määrittely on sen sijaan hyvin vaikeaa, eivätkä terrorismin tutkijatkaan ole päässeet yhteisymmärrykseen tutkimuskohteensa tarkasta merkityksestä (Weinberg, Pedahzur & Hirsch-Hoefler 2010).

Suomen rikoslaki määrittelee rikoksen tekijän tarkoituksen olevan terroristinen, jos hänen tarkoituksenaan on: 1. aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2. pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, 3. oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille tai 4. aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.²¹ Turun puukottaja tuomittiin Suomessa terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä murhista ja murhan yrityksistä. Oikeus nojasi nimenomaan surmaajan tarkoitukseen aiheuttaa pelkoa väestön keskuudessa. Terrorismin tutkineet Leonard Weinberg, Ami Pedahzur ja Sivan Hirsch-Hoefler (2010) ovat kuitenkin kritisoineet sitä, että terrorismin määritelmä kytkeytyy niin vahvasti pelon tunteeseen, vaikeivat terrorismin tutkijat lopulta tutki tämän pelon psykologista ulottuvuutta. Tämä näkyy myös Suomen oikeuskäytännöistä. Turun puukottaja määriteltiin terroristiksi juuri aiheuttamansa pelon vuoksi, mutta kansan keskuudessa herännyttä pelkoa ei käytännössä ollut mitattu.

Se, ettei terrorismin määrittelylle ole tarkkoja yhteisiä sääntöjä, mahdollistaa kaksinaismoralistiset käytännöt (Schmid 2004). Tämä kaksinaismoralismi on olennaista myös mediatutkimuksen ja joukkosurmaajien mediakuvien tarkastelun kannalta, sillä mediassa, terroristeiksi määritellään useimmiten muslimi. Tämä kaksinaismoralismi, on saanut Mohamad Hamas Elmasryan ja Mohammed el-Nawawyan (2019) kysymään: ”Voiko ei-muslimi joukkoampuja olla terroristi”? He tarkastelivat asiaa peräkkäisinä vuosina tapahtuneiden vuoden 2017 Las Vegasin joukkosurman ja vuoden 2016 Orlandon joukkosurman kautta. Kummankaan iskun tekijän motiivi ei ollut tiedossa, mutta Orlandon surmaaja, muslimi, leimattiin useammin terroristiksi. Hänen iskunsa sai myös enemmän medianäkyvyyttä, vaikka sillä oli vähemmän kuolonuhreja. Toisessa tutkimuksessa on havaittu, että joukkosurman tehneet muslimit saavat jopa 357 prosenttia muita joukkosurmaajia enemmän mediahuomiota (Kearns, Betus & Lemieux 2019). Länsimaisessa uutisoinnissa sekä ideologisesti latautuneet surmat että Lähi-Idästä olevat surmaajat saavat suhteettoman paljon mediatilaa (Silva & Capellan 2019b).

---

² 19.12.1889/39 Rikoslaki: 34 a luku (24.1.2003/17) Terrorismirikoksista, 6 § (24.1.2003/17) Määritelmät.

Terrorismiuutisoinnissa onkin usein kyse juuri jihadistisia surmaajia tai muslimitaustaisia joukkosurmaajia käsittelevästä uutisoinnista. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen, miten muslimista rakennetaan toiseutettua kuvaa.

2.2.3. Muslimit toisina: Valistuksesta terrorismin vastaiseen sotaan

Ymmärtääkseen länsimaista terrorismiuutisointia ja sen tutkimusta, on palattava vuoteen 2001. New Yorkin kaksoistorneihin syyskuun 11. päivänä tehty terrori-isku, muutti dramaattisesti terrorismin mediadiskurssia ympäri maailman (Ross & Roy 2012). Keskeinen osa uutta terrorismidiskurssia ja terrorismiuutisointia oli retoriikka terrorismin vastaisesta sodasta. Kirjoittaessaan terrorismin vastaisesta sodasta ja terrorismista etenkin yhdysvaltalaismediat omaksuivat valtion poliitikkojen retoriikkaa, jonka tarkoituksena oli oikeuttaa Irakin ja Afganistanin sota. Tämä tapahtuu yhtäältä luomalla Yhdysvalloista kuva oikeamielisenä, hyviä arvoja edustavana uhrina ja toisaalta rakentamalla terroristeista kuva epäinhimillisenä, toiseutettuna pahana. (Roy & Ross 2012; Becker 2007.)

Elisabeth Anker (2005) on tutkinut, miten kaksoistornien iskujen uutisointi rakensi melodramaattisuutensa kautta erityisen amerikkalaisen yhteisöllisen identiteetin. Anker esittää, että tämä identiteetti kokee Yhdysvallat sekä terrori-iskun viattomaksi uhriksi, että terrorismia vastaan taistelevaksi sankariksi. Melodramaattiset uutiset rakentavat terroristeista kuvan pahoina vihollisina, jotka hyökkäsivät Yhdysvaltoihin nimenomaan sen hyvien ominaisuuksien, kuten vapauden ja demokratian vuoksi. Uutisten melodramaattisuus vie tilan ilmiön monimutkaisuudelta ja eettiseltä pohdinnalta, kun Yhdysvallat esitetään *pahaa* vastaan taistelevana sankarina. Terrorismin vastaisen sodan oikeuttaminen onkin länsimaisen terrorismiuutisoinnin ytimessä (Anker 2005; Kellner 2006; Roy & Ross 2012).

Anette Becker (2007) ottaa länsimaisen terrorismiuutisoinnin tarkastelun apuvälineeksi Van Dijkn *ideologisen neliön*. Ideologinen neliö tarkoittaa neljää diskursiivista strategiaa, joita hyödynnetään tilanteissa, joissa on edullista muodostaa *meidän* ja *heidän* välille selvä raja. Nämä keinot ovat:

- 1) Ilmaista ja korostaa *meistä* olemassa olevaa positiivista tietoa.
- 2) Ilmaista ja korostaa *heistä* olemassa olevaa negatiivista tietoa.
- 3) Vaimentaa ja jättää huomioimatta olemassa olevaa positiivista tietoa *heistä*.
- 4) Vaimentaa ja jättää huomioimatta olemassa olevaa negatiivista tietoa *meistä*.

(Becker 2007, 163).

Terrorismiuutisoinnissa keskeistä onkin juuri rajanveto hyvien *meidän* ja pahojen *toisten* välillä. Tätä rajanvetoa käydessään terrorismiuutisointi taipuu esittämään länsimaiset arvot ideologioista vapaina, epäpoliittisina ja oikeina – ja *muut* länsimaisten arvojen vastakohtana, epäloogisina, radikaaleina, alistavina ja fanaattisina (Roy ja Ross 2012, 289- 299). *Vihollisesta* rakennetaan terrorismia ja terrorismin vastaista sotaa käsittelevissä uutisissa jopa epäinhimillinen kuva. Erin Steuter ja Deborah Wills (2009) ovat huomanneet, että kanadalaisen printtimedian otsikot terrorismin vastaisesta sodasta rakentavat viholliskuvaa käyttäen epäinhimillistäviä sanamuotoja kuten eläinkuntaan viittaavia metaforia. Näitä epäinhimillistäviä termejä käytettiin sekä terroristijohtajista että muslimeiksi ja arabeiksi kategorisoiduista kansalaisista.

Keskeistä onkin huomata, että Länsimaat vastaan muut -asetelma ja muslimeihin liitetyt ennakkoluulot juontavat juurensa paljon kauemmas kuin vuoden 2001 terrori-iskuun. Brittiläinen kulttuuritutkija ja sosiologi Stuart Hall (1992) on tutkinut lännen diskursiivista rakentumista ja todennut ajatuksen lännestä olleen keskeinen jo valistusajan ajattelulle (187). ”Ideamme idästä ja lännestä eivät koskaan ole olleet vapaita myyteistä ja fantasioista, ja yhä tänä päivänä kyse ei ole ensisijaisesti maantiedosta ja paikoista”, Hall kirjoittaa (185). Jos lännessä olisi kyse maantieteestä, Suomi kuuluisi aikavyöhykkeensä perusteella yhtä kauas lännestä kuin Syyrian Damascus, Turkin Istanbul ja Libanonin Beirut.

Lännen käsite mahdollistaa eri yhteiskuntien jaottelun läntisiin ja ei-läntisiin yhteiskuntiin. Länteen on liitetty hyviä ominaisuuksia, se on kehittynyt ja hyvä, samalla kun muut ovat epäkehittyneitä ja huonoja. Muita myös käsitellään suhteessa länteen, ne länsimaistuvat tai jäävät jälkeen lännen kehityksestä. (Hall 1992, 186.) Juuri tämä vertailu ja yhteiskunnan ominaisuuksien määrittely lännen kautta näkyy yhä selvästi länsimaisessa uutisoinnissa. Siksi myös terrorismiuutisointi linkittyy ajoittain enemmän länsimaat vastaan muut -asetelmaan, kuin yleiseen ilmiöön julkisuutta hakevista joukkosurmaajista. Esimerkiksi turvapaikanhakijoita ja Euroopan vuoden 2015 niin kutsuttua pakolaiskriisiä käsittelevissä uutisissa on yhteisiä elementtejä terrorismiuutisoinnin kanssa. Terrorismiuutisointi rakentaa selvää rajaa meidän ja heidän välilleen, mutta niin tekee myös muu Länsimaita suhteessa muihin – tai pikemminkin muita suhteessa Länsimaihin – käsittelevä uutisointi. Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden mediakuva on ajoin yhtä epäinhimillinen kuin terroristien: heidät kuvataan ikään kuin zombeina: kasvottomina, äänettöminä ja vailla oikeutta päättää kohtalostaan (Zaborowski & Georgiou 2019). Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut tästä kuvitteellisesta lännestä ja sen ulkopuolisista toiseutetuista muista, sillä uskon tämän vanhan valtarakenteen vaikuttavan osaltaan siihen, minkälaisia diskursiivisia elementtejä eri taustaisiin surmaajiin liitetään.

2.3. Kritiikki: Joukkosurmauutisoinnin eettiset ongelmat

Joukkosurmaajia käsittelevään uutisointiin liittyy paljon ongelmia, ja joukkosurmauutisointi onkin herättänyt paljon kritiikkiä sekä tutkijoiden, toimittajien että kansalaisten keskuudessa. Yhdysvalloissa kritiikin määrä kasvoi selvästi jo vuonna 1977. Moitteet eivät kuitenkaan poistaneet ongelmaa tai johtaneet merkittäviin käytännön toimiin. (Ghetti 2008, 489.) 1980-luvulla M. Cherif Bassiouni eritteli neljä keskeistä ongelmaa, joita joukkosurmaajien medialta saama huomio aiheuttaa. **1. Pelottelu.** Uutiset aiheuttavat kauhua, johon joukkosurmaaja pyrkii. **2. Imitointi.** Uutiset rohkaisevat muita ihmisiä imitoimaan surmaajan toimintaa. **3. Immunisoituminen.** Joukkosurmauutisten määrä turruttaa yleisön enemmistön kyvyn kauhuun kyseisten tekojen kohdalla. **4. Imperilisaatio.** Uutisointi vaarantaa panttivankien hengen ja vaikeuttaa viranomaisten toimintaa. (Ghetti 2008, 495.)

Columbinen vuoden 1999 koulusurman innoittaneiden copycat-iskujen jälkeen median eettinen itse-reflektio on lisääntynyt. Hiljattain asiantuntijat ja tutkijat ovat ottaneet näkyvästi kantaa siihen, miten median tulisi käsitellä joukkosurmia. Medialle suunnatussa 149 asiantuntijan allekirjoittamassa avoimessa kirjeessä asiantuntijat pyytävät, että media jättäisi surmaajien identiteetin pois surmautisista. Tämä tarkoittaa, että median tulisi lopettaa surmaajan nimen ja kuvien käyttö uutisissaan (ellei surmaaja ole etsintäkuulutettu ja kateissa). Sen sijaan media voisi asiantuntijoiden mukaan jatkossakin uutisoida muista surman yksityiskohdista ja tapahtumien kulusta. (Lankford & Madfis 2018b, 151.) Myös vuonna 2012 alkunsa saanut No Notoriety -kampanja, jolle Kansainvälinen poliisipäällikköiden yhdistys on antanut tukensa, vaatii medioita lopettamaan murhaajien nimien, kuvien, manifestien ja kuva- ja videoesitysten julkaisun (Lewin & Wiest 2018, 182). Nettisivuillaan kampanja kertoo uskovansa, että ainut viesti, jonka median tulisi välittää mahdollisille tuleville tappajille tulisi olla: ”te ette enää saavuta kuuluisuutta tällä tavalla”. Esimerkiksi Los Angeles Times on kysynyt, ”onko media joukkoammuntojen rikoskumppani?” (Lankford & Madfis 2018b, 151). Tutkijoiden vastaus on yksimielinen. Joukkosurmaajauutisointi vaikuttaa uusien iskujen määrään ja luonteeseen.

Suomessa journalistien eettistä itsereflektiota on tutkittu Jokelan ja Kauhajoen surmien jälkeen. Jokelan jälkeen lähes kaikki haastatellut toimittajat pitivät uutisoinnin määrää ja tyyliä, kuten tekijän nimen ja ajatusten julkaisua välttämättömänä. Kauhajoen jälkeen näkemykset olivat kuitenkin osin jakautuneet, sillä Kauhajoen surman nähtiin olevan vahvasti innoittanut Jokelan uutisoinnista. (Raittila ym. 2008 ja 2009.) Välillä toimittajien itsereflektio tuntui ontuvalta. Esimerkiksi yksi päällikkötoimittaja perusteli Jokelan surmaajan nimen julkaisun eettistä oikeutusta sillä, että tekijä oli itse pyrkinyt julkisuuteen (Raittila ym. 2008, 99–101). Asiantuntijat taas toivovat, ettei nimiä julkaistaisi

juuri samasta syystä (Lankford & Madfis 2018a). Raittila ym. (2009) selittävät sitä, että surmautisoinnin eettisyys jakoi suomalaistoimittajien mielipiteitä Kauhajoen koulusurman jälkeen, erilaisilla näkemyksillä journalistisesta etiikasta. Velvollisuusetiikkaan nojaavat toimittajat pitävät tehtävään faktojen julkisuuteen tuomista. Seurausetiikkaan nojaavat toimittajat harkitsevat puolestaan myös niitä seurauksia, joita totuuden kertominen tuottaa. (Raittila 2009, 62; Mäntylä 2008, 50.)

Edes velvollisuuseettinen ote ei kuitenkaan mielestäni perustele joukkosurmaajautisoinnin nykyistä volyyymia ja sen luonnetta. Eräs päällikkötoimittaja totesi Jokelan jälkeen, että julkisuus oli väistämätöntä. *On ihan turha kuvitellakaan että sitä voisi välttää. Että näin käy, ja tulee aina käymään länsimaisessa tiedonvälityksessä* (Raittila ym. 2008, 104). Tutkimuksen valossa nykyisen mediahuomion volyyymia on kuitenkin vaikea perustella sen paremmin yhteiskunnallisella merkityksellä kuin yleisön kiinnostuksella. Ihmiset eivät näytä olevan surmaajista niin kiinnostuneita, kuin mediajulkaisujen fokus antaa ymmärtää. Vuosina 2013–2017 monet joukkosurmaajat saivat joukkoviestimissä sanomalehdistä netti- ja televisiouutisiin julkisuutta, joka ei vastannut yleisön kiinnostusta, kun sitä mitattiin Google-hakujen ja Twitterin kautta (Lankford & Madfis 2018b, 154).

Jack Lewin ja Julie B. Wiest (2018) ovat puolestaan huomanneet, että lukijat lukisivat mieluummin sellaisia joukkosurmautisia, joiden fokus on surmaajan sijaan sankarissa. Lankford ja Madfis huomauttavat tämän olevan loogista. Läpi historian kirjojen, runouden, elokuvien ja teatterin päähuomio on ollut sankarissa – ei pahiksessa. Kokonaisuutenaan on havaittu, että vaikka rikokset kiinnostavat ihmisiä, uutisten kuluttajat sanovat uutismedioiden omistavan aivan liikaa huomiota rikollisuudelle. (Lewin & Wiest 2018, 183; Reber ja Chang 2000.)

Joukkosurmaajien henkilöimisen ja suuren näkyvyyden ohella surmautisointi sisältää myös toisen keskeisen ongelman: surmautiset ovat taipuvaisia leimaamaan vähemmistöjä. Media nostaa surmaajista esiin tiettyjä asioita ja jättää mainitsematta toisia. Kun samat asiat ja piirteet liitetään surmaajiin lukuisia kertoja, leimatuksi saattaa joutua kokonainen ryhmä ihmisiä, joka identifioituu näihin piirteisiin. Esimerkiksi koulusurmien yhteydessä koulusurmaajan mielenterveysongelmat ovat saaneet suhteettoman paljon mediahuomiota. Tämä on herättänyt negatiivisia asenteita kaikkia vakavista mielenterveysongelmista kärsiviä ihmisiä kohtaan. (Silva & Capellan, 2018, 1317) Yhdysvalloissa Columbinen koulusurmaan liitettiin puolestaan diskurssit nuorten syrjäytymisestä ja ”nörteistä”, tavallisista poikkeavista nuorista. Kolumbinen surmaajat kuvattiin mediassa yhtäältä hirviöinä, toisaalta kouluyhteisössä marginaaliin jääneinä nörtteinä. ”Miten tunnistat ongelmanuoren” -tyyppisistä artikkeleista itsensä tunnistava nuori voidaan ilman perusteltuja syitä nähdä mahdollisina tulevina rikollisina ja hirviöinä. Identiteettiään rakentavalle nuorelle tämän tyyppiset rinnastukset voivat olla monin

tavoin haitallisia. (Consalvo 2003, 40.) Jo valmiiksi marginalisoitujen ryhmien stigmatisoinnilla onkin nähty olevan lähinnä haitallisia seurauksia. Esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivä voi olla hakeutumatta tarvitsemaansa hoitoon. Pahimmillaan negatiivinen medianäkyvyys voi jopa rohkaista marginalisoituja ryhmiä väkivaltaan. (Silva & Capellan, 2018, 1317.)

2.4. Ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset

Kuten edelliset alaluvut paljastivat, joukkosurmaajauutisointiin liittyy paljon eettisiä ongelmia. Median joukkosurmaajista rakentava kuva on monin tavoin epätasapainoinen. Surmautisointiin liittyvät eettiset ongelmat ovat tutkimukseni kannalta oleellisia: tarkoitukseni on kriittisesti tarkastella niitä diskursseja, joita joukkosurmaajiin liitetään ja pohtia, mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia tällaisilla kytköksillä saattaa olla. Usein näitä kytköksiä saatetaan tehdä täysin huomaamatta ja pahaa ajattelematta, kun kiireisessä toimintaympäristössä turvaudutaan rutiineihin. Joukkosurmaajauutisoinnin eettisyyttä tutkineet Nicole Smith Dahmen, Jesse Abdenour, Karen McIntyre ja Krystal E. Noga-Styron (2018) ovatkin kysyneet, miten journalistit voivat uutisoida joukkoammunnoista vastuullisesti putoamatta mekaanisiin rutiinien luomiin kaavoihin, ja kuinka toimittajien tulisi tasapainotella totuuden ja mahdollisimman pienien haittavaikutusten moraalisten ehtojen välillä (457). Uskon, että eettisen joukkosurmaajauutisoinnin keskiössä onkin nimenomaan kyky välttää mekaaninen stereotyyppien toistaminen. Se että eri taustoista olevia surmaajia käsiteltäisiin mediassa samoin standardein, lisäisi huomattavasti joukkosurmaajauutisoinnin eettisyyttä, eikä edes aiheuttaisi keskinäistä ristiriitaa velvollisuusetiikan ja seurausetiikan välille.

Tässä tutkimuksessa syvennyn tarkastelemaan koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuviin rakentumista. Uskon, että mediakuviin liittyvien diskurssien tunnistaminen ja tarkasteleminen on tärkeää, jotta tulevaisuudessa voidaan välttää sellaisia diskursseja, jotka kumpuavat vanhoista oletuksista ja rutiineista. Joukkosurmaajiin liitettyjen diskurssien tunnistaminen auttaakin kiinnittämään huomiota siihen, miksi itse kirjoittaessaan päätyy joihinkin tiettyihin diskurssiivisiin valintoihin. Näin diskurssien tunteminen voi auttaa journalisteja matkalla kohti tasapainoisempaa joukkosurmaajauutisointia.

Kuten aiemmat luvut toivat ilmi, joukkosurmaajauutisointi ei liitä samoja diskursseja kaikkiin surmaajiin. Samalla koulusurmista ja terrorismista on tullut medioituneita ilmiöitä, jotka käsitetään osana tiettyjä kertomuksia. Esimerkiksi terrorismi liitetään muslimeihin ja terrorismin vastaiseen sotaan. Koulusurmaajien kohdalla taas mietitään syrjäytyneitä nuoria ja nuorisoväkivaltaa. Kuitenkin

sama isku voisi olla sekä terroristinen surma että koulusurma. Monet koulusurmaajat ovatkin käytännössä toteuttaneet terroristisen iskun, sillä heillä on ollut radikalisoitunut ideologia, jonka he myös ovat halunneet tuoda julki, esimerkiksi jättämällä jälkeensä manifesteja. Näin on ollut myös Suomessa esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen surmaajien kohdalla. Ideologisesta vireestä ja selvästä pelon herättämisen pyrkimyksestä huolimatta näistä koulusurmaajista ei silti puhuta terroristeina. Näin terroristi ja koulusurmaaja ovatkin enemmän diskursiivisesti rakennettuja rikollisia kuin tosielämässä olemassa oleva rikollisia.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millaisten diskursiivisten elementtien kautta koulusurmaaja ja terroristinen surmaaja on mediassa rakennettu. Kansainvälisten tutkimuksiin nojautuen hypoteesini on, että terroristisen surmaajan ja koulusurmaajan mediakuvat eroavat toisistaan. On kuitenkin kiinnostavaa nähdä, miten tämä toteutuu suomalaisessa kulttuurisessa kontekstissa, jossa esimerkiksi keskustelu terrorismin vastaisesta sodasta on kansalliselle identiteetille paljon kaukaisempi kuin Yhdysvalloissa. Aion esittää aineistolle seuraavat kolme kysymystä:

- 1. Miten koulusurmaajan mediakuva on rakentunut?**
- 2. Miten terroristisen joukkosurmaajan mediakuva on rakentunut?**
- 3. Miten terroristisen joukkosurmaajan ja koulusurmaajan mediakuvat eroavat diskursiivisesti toisistaan?**

Aion lähestyä näitä kysymyksiä kriittisen diskurssianalyysin avulla. Samalla huomio on siinä, millaisiin suurempiin yhteiskunnallisiin konteksteihin ja valtarakenteisiin terroristisen joukkosurmaajan ja koulusurmaajan mediakuvaa rakentavat diskurssit kiinnittyvät. Diskurssianalyysia on aiemminkin käytetty, kun on haluttu tarkastella, miten suomalaisissa medioissa tuotetaan marginaalisia ryhmiä, toiseutta ja yhteenkuuluvuutta. Esimerkiksi Pirita Juppi (2004) on analysoinut väitöskirjassaan, kuinka suomalainen lehdistö rakentaa diskursiivisesti eläinoikeusliikettä. Juppi tutki eläinoikeusliikkeen diskursiivista rakentumista, kun itse tutkin joukkosurmaajien mediakuvan rakentumista. Riippumatta tutkimuskohteesta on tietyn ilmiön, yhteisön tai henkilön diskursiivisen rakentumisen tarkastelussa kuitenkin aina paljon samaa. Näkisin, että diskurssien tutkiminen tarkastelee ilmiön, yksilön, yhteisön tai muun yksikön monikerroksisia ja alati muuttuvia ääriviivoja. Nämä ääriviivat vaihtavat jatkuvasti paikkaa symbolisessa kamppailussa siitä, miten käsitämme tämän ilmiön. Mitä ja keitä kuuluu ääriviivojen sisälle, ja kuka jää ulos. Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin kriittisen diskurssianalyysin lähtökohdat, aineistoni ja sen, miten aion hyödyntää kriittistä diskurssianalyysia aineistoni tutkimiseen.

3. Kriittinen diskurssianalyysi mediakuvan tutkimisessa

Tämän tutkimuksen kohteena ovat terrorististen surmaajien ja koulusurmaajien mediakuvien rakentuminen diskursiivisten elementtien kautta. Menetelmänäni käytän diskurssianalyysia, ja tarkemmin katsoen kriittistä diskurssianalyysia, joka mahdollistaa todellisuuden diskursiivisen rakentumisen kriittisen tarkastelun. Tässä luvussa esittelen kriittisen diskurssianalyysin menetelmän ja sen sosiaalisen konstruktivismiin peruslähtökohdat ja sen, miten ne ilmenevät tutkimuksessani. Tämän jälkeen käyn läpi aineistoni ja kerron, miten hyödynnän diskurssianalyysia diskurssien tunnistamiseksi omasta aineistostani.

Diskurssianalyysi on laadullinen menetelmä, jota hyödynnetään monilla eri tieteenaloilla sosiologiasta psykologiaan ja kirjallisuuden tutkimuksesta antropologiaan, semiotiikkaan, lingvistiikkaan ja tiedotustutkimukseen (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 18). Erot eri diskurssianalyysityyppien välillä ovat suuret. Gillian Brown ja George Yule (1983) ovat määritelleet, että eroista huolimatta eri diskurssianalyysityyppijä yhdistää lingvistiikka: kieli ja sillä tuotetut merkitykset (ix). Nykyisin käsitys diskursseista ja diskurssianalyysista tutkimusmenetelmänä on venynyt niin laajaksi, ettei edes kieli ole välttämätön, vaan kyse on nimenomaan merkityksistä. Diskurssianalyysi tutkii ”merkitysvälitteistä toimintaa”. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Merkityksiä voi tuottaa monin tavoin, myös esimerkiksi kuvallisesti. Tutkijan huomio ei siis kiinnity yksittäisiin merkkeihin, kuten kieleen ja sen sanoihin, vaan ”tapoihin ajatella ja määritellä todellisuutta” (Seppänen & Väliaverron 2012, 103). Enemmistö diskurssitutkimuksista on kyllä käsitellyt puhuttua tai kirjoitettua kieltä, mutta diskurssianalyysia on periaatteessa mahdollista tehdä myös muunlaisista merkkijärjestelmistä (emt. 2012, 103–104). Tässä tutkimuksessa tarkasteluni kohteena on kieli, mutta näkökulma on juuri merkityksissä. Lähtökohtana on, että media liittyy tiettyihin ilmiöihin tietynlaisia merkityssystemejä, eli diskursseja, ja rakentaa näin tietynlaista todellisuutta. Todellisuuden rakentuminen uutisissa tapahtuu pääosin sanojen (ja tietyissä uutisissa kuvien) kautta, mutta merkitys itsessään nojaa erilaisiin stereotyyppioihin ja käsityksiin, joita on voinut syntyä kulttuurisessa toiminnassamme monin tavoin, myös muun kuin kielellisen toiminnan kautta.

Diskursseja voidaan kutsua myös merkityssystemeiksi ja (tulkinta)repertuaareiksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä tutkimuksessa käytän termiä diskurssi sen historiallisten kytkösten vuoksi ja siksi, että tarkastelussani eivät ole ainoastaan itse diskurssit vaan niiden diskursiivinen ra-

kentuminen. Tämän kappaleen alaluvuissa käsittelem diskurssianalyysia ja sen merkitystä tämän tutkimuksen rakentumiselle. Ensin keskityn diskurssianalyysin historiaan ja sosiaaliseen konstruktivismiin metodin teoreettisena lähtökohtana. Tämän jälkeen siirryn omaan aineistooni.

3.1. Kriittinen diskurssianalyysi: Median tuottamien valtarakenteiden kyseenalaistaminen

James Careyn (1994) mukaan länsimaiden käsitys viestinnästä on perustunut siihen, että viestintä on hahmotettu tiedon siirroksi (Juppi 2004, 116). Diskurssianalyysi kuitenkin särkee tämän ajattelumallin, sillä tietoa ei nähdä valmiissa muodossaan siirtämistä odottavaksi, vaan jatkuvasti diskursiivisten prosessien kautta rakentuvaksi. Diskurssianalyysi juontaa juurensa 1970-luvulle ja postmodernin ajattelun kehittymiseen (Remes 2004). Teoreettinen lähtökohta kumpuaa sosiaalisesta konstruktivismista. Kieli nähdään merkitysten luojana, ei ainoastaan niiden toistajana. Vastakkainen, realistinen näkökulma pitää kieltä välineenä, joka tuottaa tietoa todellisuudesta. Sosiaalisessa konstruktivismissa kieli ei kuitenkaan tuota ainoastaan tietoa todellisuudesta, vaan itse todellisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 17.) Tästä lähtökohdasta diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteena on aina kulttuuri ja sen sosiaalinen todellisuus, jonka ihmiset tuottavat toiminnallaan. Tutkija tarkastelee, millä tavalla maailma hahmottuu tiettyjen diskurssien kautta. (Remes 2004.)

Diskurssianalyysi ei varsinaisesti ole tutkimusmetodi, vaan ”väljä teoreettinen viitekehys” (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 25). Kyse on siis tietynlaisesta näkökulmasta ja laseista, joiden läpi tutkimusaineistoa tarkastellaan ja todellisuutta hahmotetaan ja jäsenellään. Edes tämä näkökulma ei ole ehdoton ja tarkkarajainen, sillä koko sosiaalisen konstruktivismin lähtökohta on ristiriidassa tiukan lokeroinnin kanssa. Muottiin puristettu määritelmä olisi jo itsessään sosiaalisen konstruktivismin vastainen. Konstruktivismi lähteekin usein postmodernisti siitä, ettei mitään tarkkaa ”sitä” ole. Tämän vuoksi konstruktivismin määrittely sen omin ehdoin on vaikeaa, sillä yhtenäistä olemusta ei ole. Kyse ei ole universaalisti yhtenäisestä metodista, jolla olisi tietty yhteinen perusta. (Velody & Williams 1998, 14.)

Tässä tutkimuksessa oleellista on ajatus siitä, että kieli luo todellisuutta. Oletan, etteivät koulusurmaajista ja terroristeista kirjoitetut uutiset ensisijaisesti välitä tietoa siitä, keitä nämä ovat ja miksi he päätyivät toteuttamaan surmatyönsä. Sen sijaan keskeistä on, että nämä uutiset rakentavat mielesämme yhdenlaista todellisuutta, jossa tietynlaiset piirteet ja asiat nostetaan olennaisesti surmaajia

kuvaaviksi piirteiksi. Näiden mediatekstien diskurssit muuttuvat todellisiksi sekä lukijoiden mielessä että myös myöhemmissä aiempia iskuja kopioivissa joukkosurmissa.

Liisa Remes (2004) jakaa diskurssianalyysin kolmeen eri traditioon: saksalaiseen, ranskalaiseen ja britannialaiseen. Nämä kaikki ovat syntyneet suunnilleen samaan aikaan eri maissa. Remeksen mukaan eri traditiot ”tuottavat erilaiset oletukset maailmasta ja ihmisen toiminnan suhteesta siihen sekä niistä käsityksistä, miten tietoa näistä voi saada”. Niiden ontologiat ja epistemologiat siis poikkeavat toisistaan. Britannialaisesta diskurssianalyysistä käytetään myös termiä keskusteluanalyysi (Conversation Analysis). Tutkimuksen keskiössä on keskustelu ja diskurssin muodostuminen vuorovaikutuksessa. Saksalaista diskurssianalyysia on kutsuttu myös väiteanalyysiksi (Argument Analysis). ja ranskalaisesta termiä kriittinen analyysi (Critical Analysis). Tässä tutkimuksessa otteeni on lähinnä ranskalaista. Tarkasteluni kohteena ovat kulttuuriin historian varrella muodostuneet diskurssit, tai tarkemmin määriteltynä se, kuinka media käsittelee näitä diskursseja julkaisuissaan, joskus vanhoja diskursseja vahvistaen, toisinaan niitä muuttaen. Analyysini lähtökohta ammentaa Teun A. van Dijk:n näkemyksistä. Dijk:n mukaan kriittisen diskurssianalyysin tulisi ensisijaisesti käsitellä vallan väärinkäyttöä ja siitä seuraavaa epäoikeudenmukaisuutta ja epätasa-arvoa (1993, 152). Tutkimuksen kohteena on diskurssin rooli valta-asetelmien uudelleenrakentajana ja haastajana (emt. 249).

Kun joissain tutkimusmetodissa keskiössä on metodin tekniset säännönlaisuudet, kriittisen diskurssianalyysin liikkeelle panevana voimana ovat sosiaaliset epäoikeudenmukaisuudet ja yritys ymmärtää niitä diskurssianalyysin kautta. Nämä epäoikeudenmukaisuudet voivat liittyä esimerkiksi kulttuuriin, poliittiseen, sosiaaliluokkien väliseen, etniseen tai sukupuolten väliseen epätasa-arvoon. (Dijk 1993.) Dijk puhuu valtarakenteiden vahvistamisesta erityisesti valtarakenteen huipulta käsin ylhäältä alas harjoitettuna, vaikka korostaakin, että valtarakenteiden synty tapahtuu kaksisuuntaisesti. Ehkä ilmeisimmillään tällainen kriittinen diskurssianalyysi on sellaisissa tutkimuksissa, joissa tutkitaan valta-asemassa olevan diskursseja alistetussa asemassa olevista.

Omassa tutkimuksessani vallan käyttäjänä on media, joka rakentaa todellisuutta joukkosurmaajautisoinnin kautta. Näen, että median tutkiminen juuri kriittisen diskurssianalyysin avulla on perusteltua ja hedelmällistä, sillä medialla on erityisen etuoikeutettu asema yhteiskuntien kulttuurisen todellisuuden rakentajana. Onhan media tämän asemansa vuoksi ajoin nostettu jopa neljänneksi valtiomahdiksi perinteisten vallan kolmijakoa edustavien voimien, eli lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovallan rinnalle (Seppänen & Väliaverron 2012, 170). Romanianlainen mediatutkija Mihai Coman (2003) onkin esittänyt, että media ei enää ole pelkkä instrumentti, jonka kautta kulttuurisia rakennelmia välitetään. Sen sijaan, media sijaitsee ”keskellä prosessia, jossa todellisuutta rakennetaan sosiaalisesti”.

Media on ”instituutio, joka tuottaa diskursseja”, Comania siteeraa Sandu Frunzä. (Emt. 2011, 189) Yleisö saa nämä diskurssit ja niiden sisältämät arvot ja tulkitsee ne maailmaa selventäviksi kuviksi (emt.). Kriittisen diskurssianalyysin kohteet ovatkin usein vallan instituutiot ja medialla on institutio-naalista valtaa totuuden rakentamiseen. Internet ja sosiaalinen media ovat toki haastaneet median aseman mediaviestien portinvartijana (Seppänen & Väliaverron 2012). Nykyaikana joukkoviestintään pystyy kuka tahansa, jolla on internetyhteys. Oman tutkimukseni kannalta median rooli diskurs-sien tuottajana on kuitenkin oleellinen, sillä median on nähty ratkaisevasti vaikuttavan siihen, miten ihmiset ymmärtävät joukkosurmat. Kuten aiemmin on huomioitu joukkosurmaajat huomionhakuksina rikollisina ovat pitkälti syntyneet symbioosissa mediahuomion kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkaste-len koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvia. Teen tämän kriittisellä otteella, jossa tar-kastelun kohteena on myös se, rakentaako media todellisuutta tasapainoisesti, vai vääristyneesti, mi-hin aiemmat tutkimukset viittaavat.

3.2. Aineisto: Turun ja Kuopion surmaajat Suomen nettiuutisissa

Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (2016) mukaan diskurssianalyysin tärkein metodinen valmius on ” halu tunnistaa aineistosta ihmettelyn aiheita: ristiriitaisia jännitteitä, urautumista, hie-nosäättöä...”. Diskurssianalyysi onkin menetelmänä aineistolähtöinen. (Emt. 21.) Koska diskurssi-analyysi edellyttää tarkkaa aineiston tarkastelua ja tulkintaa, on tärkeää löytää kiinnostava ja omiin tutkimuskysymyksiin sopiva aineisto. Tässä tutkimuksessa kysyn, miten koulusurmaajan ja terroris-tisen surmaajan mediakuvat rakentuvat, ja mitä diskursiivisia eroja näillä mediakuvilla on. Aineiston on siis osaltaan oltava sellainen, että sen avulla on mahdollista vastata kyseisiin kysymyksiin. Tutki-muskysymykset mielessä pitäen, valitsin aineistokseni Turun puukottajasta ja Kuopion koulusurmaa-jasta kirjoitettuja verkkojuttuja.

Keräsin aineistoni viiden suomalaisen valtamedian verkkosivuilta. Nämä mediat olivat: Helsingin Sanomat, Iltalehti, Ilta-Sanomat, Mtv uutiset ja Yle. Kaikkien aineiston juttujen näkökulma keskittyy jollain tavalla juuri surman tekijään. Niiden joukossa on perusuutisia, asiantuntijajuttuja, haastatte-luja, uutisreportaaseja, uutisanalyysejä ja yksi Kuukausiliitteen pidempi reportaasi. Päämääränäni oli koota mahdollisimman monipuolinen aineisto, joka kuitenkin olisi valtakunnallisesti edustava. Val-takunnallisella edustavuudella tarkoitan sitä, että aineiston kautta ole mahdollista hahmottaa joukko-surmaajan mediakuvaa hyvin eri tavalla kuin suurimmalla osalla suomalaisista mediankuluttajista. Tämän vuoksi en ole ottanut mukaan paikallismedioiden, maakuntalehtien tai vaihtoehtoismedioiden

juttuja, enkä sellaisten medioiden juttuja, joiden aineiston enemmistö on maksumuurin takana. Esimerkiksi Turun Sanomat on julkaissut runsaasti Turun puukottajaa käsitteleviä juttuja ja Savon Sanomissa on puolestaan useissa vaiheissa enemmän uutisia Kuopion koulusurmaajasta kuin muissa medioissa. En kuitenkaan ottanut kyseisiä medioita huomioon aineistoa kerätessäni. Syynä on paikallisnäkökulma. Paikallisia tapahtumia, katastrofeja ja henkilöitä käsitellään mediassa erityisellä intensiteetillä. Siksi paikallisten medioiden käyttämät diskurssit eivät ole parhaalla mahdollisella tavalla yleistettävissä suomalaismedioiden joukkosurmadiskursseiksi.

Turun puukotus sattui 18. elokuuta vuonna 2017. Puukottaja on nimeltään Abderrahman Bouanane. Media käytti hänestä aluksi nimeä Abderrahman Mechkah, sillä hän oli Suomeen tullessaan antanut viranomaisille tämän nimen. Koska surmaajien nimeäminen on pulmallinen kysymys, kuten aiempi tutkimus on osoittanut, aion tässä tutkimuksessa viitata Bounaneen jatkossa Turun puukottajana tai Turun surmaajana. Kuopion koulusurma sattui 1. lokakuuta vuonna 2019. Iskun teki Joel Otto Aukusti Marin. Jatkossa kirjoitan Marinista Kuopion koulusurmaajana tai Kuopion surmaajana. Valitsin aineistoon Turun puukottajan ja Kuopion koulusurmaajan, koska halusin analysoida joukkosurmaajia suomalaismediassa sekä terrori-iskun että kouluiskun näkökulmista. Turun puukottaja on Suomen ainut terroristisista murhista tuomittu ihminen, joten hän oli ilmeinen valinta tutkimukseen. Koulusurmia Suomessa on ollut useampia. Median toimintaa on tutkittu erityisesti vuosien 2007 ja 2008 Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien yhteydessä. Valitsi tutkimukseeni Kuopion koulusurman, sillä se on tapauksena tuore, alle vuoden vanha. Jokelan ja Kauhajoen verkkouutisoinnin tutkiminen tuntuisi etäiseltä vuonna 2020, sillä mediakenttä on muuttunut paljon. Turun ja Kuopion iskut muistuttavat toisiaan myös tekovälineiden ja uhriluvun osalta. Kummassakaan ei ollut kyse amunnasta, kuten esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen iskuissa, vaan tekovälineenä toimi teräase. Sekä Turun puukottajaan että Kuopion koulusurmaajaan on myös viitattu mediassa samalla termillä ”yksinäinen susi” ja rikosten tutkinnanjohtaja on ilmaissut väkivallan luonteen olleen samanlaista.

Etsin aineistoa Helsingin Sanomien, Ylen, Iltalehden, Ilta-Sanomien ja Mtv uutisten hakukoneilla. Turun puukottajan kohdalla käytin seuraavia hakusanoja: ”*Abderrahman Bouanane*”, ”*Abderrahman Mechkah*”, ”*Turun puukottaja*”, ”*Turun puukkoiskun tekijä*”, ”*Turun puukkoiskun epäilty*” ja ”*Turun terroristi*”. Kuopion koulusurmaajan kohdalla käytin seuraavia hakutermejä Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Iltalehden, Ylen ja Mtv uutisten hakukoneilla: ”Joel Otto Aukusti Marin”, ”Joel Marin”, ”Kuopion koulusurmaaja”, ”Kuopion kouluiskun tekijä”, ”Kuopion kouluhyökkääjä”, ”Kuopion kouluiskun epäilty” ja ”Kuopion koulusurman epäilty”.³

---

³ Liitteessä 1 on tarkemmin eritelty hakusanojen tuottamat tulokset. Liitteessä 2 on esitelty aineisto.

Varsinaisiksi diskurssianalyysin kohteiksi valitsin 41 verkkojuttua. Niistä 15 käsitteli Kuopion surmaajaa ja 26 Turun surmaajaa. Kuopion surmaajaa käsittelevä aineisto on kerätty väliltä 1.10.2019 – 22.10.2019. Turun surmaajaa käsittelevä aineisto taas on kerätty väliltä 19.8.2017–17.8.2018. Aineiston heikkous on, että Turun surmaajaa käsittelevä aineisto on niin määrällisesti, ajallisesti kuin laadullisestikin monipuolisempi kuin Kuopion surmaajaa käsittelevä aineisto. Tämä johtui siitä, ettei Kuopion surmaajasta ollut kirjoitettu läheskään yhtä paljon kuin Turun surmaajasta. Suurin osa Kuopion surmaajaa käsittelevästä aineistostani on kerätty iskua seuraavilta kolmelta päivältä. Kuopion surmaajan aineisto on siis hyvin lyhyeltä ajanjaksolta samalla kun Turun surmaajasta on juttuja melkein kokonaisen vuoden ajalta. Turun surmaajasta on mukana myös esimerkiksi pidempi Kuukausiliitteen reportaasi ja uutisanalyyseja. Kuopion surmaajan aineiston jutuista enemmistö on puolituttujen haastatteluihin pohjautuvia uutisia.

Suurin Kuopion surmaajan aineistoa koskeva ongelma on, että hänen oikeudenkäyntiään ei ole vielä pidetty, eikä oikeuden päätös ja asiakirjat ole olleet toimittajien käytössä toisin kuin Turun tapauksessa. Kuopion surmaajan oikeudenkäynti oli alun perin tarkoitus pitää aiemmin, mutta sitä lykättiin. Uskon, että näistä aineiston heikkouksista riippumatta Kuopion surmaaja on tuoreutensa, iskun uhri määrän, tekoaseen, koulusurmaailmiön ja ikänsä vuoksi kuitenkin sopivin mahdollinen vertailukohde Turun puukottajalle, kun haluan tarkastella koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien eroja. Esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen surmista on kulunut jo yli kymmenen vuotta, joten mediakenttä, verkkouutisointi ja koulusurmautisiin liittyvien eettisten ongelmien tiedostaminen poikkeavat selvästi tämänhetkisestä tilanteesta. Se että Kuopion surma on tehty Turun surman jälkeen, antaa myös aineistolle mahdollisuuden siihen, että Kuopion surmasta kertovat toimittajat rinnastaisivat iskun Turun puukotuksen kanssa iskujen yhtenevien piirteiden vuoksi. Ongelmaa Kuopion surmaajasta tarjolla olleen aineiston niukkuudesta tasoittaa myös se, että Kuopion surmaajan kohdalla tutkimustuloksia koulusurmaajan mediakuvasta on mahdollista peilata siihen, mitä aiemmat tutkimukset ovat saaneet selville koulusurmaajien esittämisestä suomalaismedioissa.

3.3. Diskurssianalyysin suhde aineistooni

Vaikka diskurssianalyysi ei ole tiukka metodi, on mahdollista tunnistaa joitain diskurssianalyttistä tutkimusta ohjaavia oletuksia. Alla käsittelen viisi Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (2016)

erottamaa diskurssianalyysin viitekehykselle ominaista tunnistettavaa piirrettä sekä sen, miten ne näkyvät tässä tutkimuksessa.

1. Oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 26). Koko diskurssianalyysin konstruktiivinen lähtökohta, jota ilman tässäkin tutkimuksessa ei juuri olisi järkeä. Tutkimukseni ei voi lähteä siitä, keitä kouluampujat ja terroristit oikeasti ovat. Siihen tarvittaisiin esimerkiksi psykologista, psykiatrista tai sosiologista osaamista näkökulmasta riippuen. Tässä tutkimuksessa ei tutkita itse surmaajia, vaan sitä, keitä he ovat mediassa – millaisia diskursseja uutisteksteissä heihin liitetään. Tällainen näkökulma ei olisi mielekäs, ellei ajattelisi, että näillä uutistekstien rakentamilla kuvilla on myös merkitystä todellisuuteen, jossa elämme. Eli vaikka tällä tutkimuksella ei päästä käsiksi siihen, millaisia ihmisiä joukkosurmaajat ovat, saamme tietoa jostain laajemmasta – siitä millainen kulttuurimme ja kuviteltu todellisuutemme on.

2. Oletus useiden rinnakkaisten ja kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta (emt.). Diskurssien luoma todellisuus ei ole mustavalkoinen, vaan yksittäisissä uutisissakin esiintyy lähes aina päällekkäin useita diskursseja, joiden tuottamat merkitykset voivat olla keskenään ristiriidassa. Mediaesitykset rakentuvat useiden lähteiden ja näkökulmien varaan, jolloin niissä saattaa esiintyä samanaikaisesti useita merkityksen määrittelyä keskenään kilpailevia huomioita. Aineistoa tarkasteltaessa on hyväksyttävä, että siitä voi nousta monia ristiriitaisia diskursseja ja pyrkiä tunnistamaan myös niitä diskursiivisia elementtejä, jotka eivät selkeytä diskurssien hahmottavaa kuvaa, vaan tuntuvat ainoastaan sekoittavan sitä. Jos pyrkii tunnistamaan selkeärajaisia tyylipuhtaan oloisia diskursseja, on vaarana, että sivuuttaa jotain merkityssystemien monimutkaisuudesta.

3. Oletus merkityksellisen todellisuuden kontekstisidonnaisuudesta (emt.). Jotta aineistosta voi tunnistaa diskursseja, on olennaista ymmärtää aineiston suhde kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tämän tutkimuksen kontekstina on se, että tutkittava aineisto on valtakunnallisten joukkoviestimien julkaisemia uutistekstejä. Kyse on siis teksteistä, joita ihmiset lukevat totena, jolloin konteksti on hyvin erilainen kuin jos tutkittaisiin esimerkiksi kaunokirjallisia romaaneja tai muita fiktiiviseksi tarkoitettuja tekstejä. Koska uutisteksti pyrkii välittämään tietoa todellisuudesta, uskon, että sen rooli todellisuuden rakentajana on erityisen vahva. Kulttuurinen ja

yhteiskunnallinen konteksti näkyy vahvasti myös diskurssien tunnistamisessa ja järjestelyssä. Pohjalla on joukko oletuksia suomalaisesta, länsimaisesta 2010- ja 2020-luvun kulttuurisesta kontekstista. Oletan esimerkiksi, että lukija tietää mistä on kyse sellaisissa ilmiöissä kuin Eurooppaan suuntaava maahanmuutto, ”pakolaiskriisi”, jihadismi tai koulukiusaaminen.

4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin (emt.). Diskurssit eivät muovaa ainoastaan ihmisiä ympäröivää yhteiskuntaa, vaan myös ihmisten identiteettejä. Diskurssianalyysi käsittää myös identiteetin joustavaksi ja suhteessa erilaisiin merkityksiin rakentuvaksi. Joukkosurmaajien mediakuvat voivat tarjota joillekin lukijoille kiinnittymispintoja, jos ne esitetään tietynlaisten diskursiivisten elementtien kautta. Aineistoa tarkastellessani yritän pohtia myös sitä, millaisten identiteettien rakentamiselle tietyt surmaajaan liitetyt diskurssit luovat pohjan.

5. Oletus kielenkäytön seurauksia tuottavasta luonteesta (emt.). Diskurssianalyysia tarvitaan osaltaan juuri siksi, että kielessä esiintyvillä diskursseilla on yhteiskunnassamme seurauksia. Joukkosurmaajien mediakuvan tutkiminen ei ole oleellista vain itse mediakuvan vuoksi, vaan koska mediakuvan vaikutukset yltyvät kauas yhden surmaajan ulkopuolelle. Tietynlaisen joukkosurmautisoinnin tiedetään esimerkiksi innoittavan uusia iskuja. Mediakuvan kautta voidaan myös luoda stigmaa esimerkiksi muslimeita tai mielenterveysongelmista kärsiviä ihmisiä kohtaan. Tällaisella voi olla seurauksia poliittiseen keskusteluun, jota käydään nuorten syrjäytymisestä ja turvapaikkalainsäädännöstä.

Verrattuna pelkkään tyypittelyyn, diskurssianalyysissa huomio on temaattisten sisältöjen sijaan kielessä ja siinä, miten ilmiöitä rakennetaan ja todellisuutta jäsennellään kielen avulla. Diskurssianalyysin merkitykset eivät ikinä ole yksiselitteiset, vaan samasta aineistosta voisi eri näkökulman ja tutkijan silmin hahmottaa keskenään hyvin erilaisia diskursseja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Näen tämän niin, että diskursseissa on kyse sanoja syvemmistä merkityksistä, eikä niiden tarkasteluun riitä pelkkä pinnallinen teemoittelu. Sen sijaan sanojen tarkemman tutkimisen avulla on mahdollista löytää yksittäisten merkityssystemien sisältä paljon hienovaraisempia nyansseja.

Omasta aineistostani hahmotin diskursseja kiinnittämällä aluksi huomiota seuraaviin tekstillisiin elementteihin: (A) surmaajasta käytetyt nimitykset, (B) surmaajaan liitetyt verbit ja toiminta, (C) surmaajaan liitetyt adjektiivit, kuvailut ja ominaisuudet, (D) surmaajasta kertovissa uutisissa ääneen päässeet henkilöt, (E) surmaajaa käsittelevissä uutisissa esiintyneet henkilöt ja yhteisöt sekä (F) surmaajan henkilöhistoria. Merkitsin nämä tekstilliset elementit omilla väreillään. Tämän jälkeen tarkastelin alleviivattuja tekstillisiä elementtejä tarkoitukseni tunnistaa sellaisia toistoja, sävyjä ja huomiota herättäviä ilmauksia, joiden pohjalta diskursseja voisi alkaa hahmottaa. Lopuksi tunnistin aineistosta kahdeksan diskurssia, jotka rakentavat Turun ja Kuopion surmaajien mediakuvia. Esittelen nämä diskurssit seuraavassa tulosluvussa.

4. Joukkosurmaajan mediakuva: Kahdeksan diskurssia

Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Miten koulusurmaajan mediakuva on rakentunut? 2. Miten terroristisen joukkosurmaajan mediakuva on rakentunut? 3. Miten terroristisen joukkosurmaajan ja koulusurmaajan mediakuvat eroavat diskursiivisesti toisistaan? Edellä olen tarkastellut joukkosurmaajauutisointia, koulusurmaajauutisointia ja terrorismiuutisointia, sekä esitellyt aineistoni ja tutkimusmetodini. Tässä luvussa kerron tutkimustuloksistani. Teen tämän kolmessa osassa. Alaluvussa 4.1. esittelen tunnistamani diskurssit. Alaluvussa 4.2. tarkastelen, miten diskurssit rakentuivat, eli esimerkiksi sitä, ketkä pääsivät ääneen joukkosurmaajista kertovissa uutisissa. Viimeisessä alaluvussa 4.3. vastaan varsinaisiin tutkimuskysymyksiin: syvennyn koulusurmaajan mediakuvaan, koulusurmaajan mediakuvaan ja mediakuvien diskursiivisiin eroihin.

4.1. Joukkosurmaajan rakentavat mediadiskurssit

Tarkastelen surmaajien mediakuvan rakentumista havainnoimalla, millaisista diskursseista ne rakentuvat. Aineistosta nousi esiin kahdeksan keskeistä diskurssia. Nämä diskurssit ovat: (1) **tavallisuus**, (2) **ulkopuolisuus**, (3) **uskonto**, (4) **maahanmuutto**, (5) **terrorismi**, (6) **psyhyke**, (7) **maskuliinisuus** ja (8) **rikollisuus**. Tunnistin nämä kahdeksan diskurssia jo metodiosiossa esittelemieni tekstillisten elementtien avulla. Nämä elementit olivat: (A) surmaajasta käytetyt nimitykset, (B) surmaajaan liitetyt verbit ja toiminta, (C) surmaajaan liitetyt adjektiivit, kuvailut ja ominaisuudet, (D) surmaajasta kertovissa uutisissa ääneen päässeet henkilöt, (E) surmaajaa käsittelevissä uutisissa esiintyneet henkilöt ja yhteisöt, jotka eivät päässeet ääneen ja (F) surmaajan henkilöhistoria. Seuraavaksi esittelen joukkosurmaajien mediakuvia rakentavat diskurssit. Analysoin jokaista diskurssia omassa alaluvussaan. Alalukujen alussa on aina selvennys siitä, mitä tarkoitan kyseisellä diskurssilla ja millaiset tekstilliset elementit toivat sen aineistosta näkyväksi. Tämän jälkeen seuraa itse analyysi.

4.1.1. Tavallisuuden diskurssi: ”*Tavallinen lukiolainen muiden joukossa*”

Tavallisuuden diskurssin ytimessä on ajatus siitä, että on olemassa jonkinlainen *normaalin* tai *tavallisen* ihmisen prototyyppi, joka voidaan määritellä käytöksen, tekojen, sosiaalisten suhteiden, ulkonäön, pukeutumisen ja muiden ominaisuuksien kautta. Samalla kun tietyt kuvailut vahvistavat ihmisen asemaa tavallisena ihmisenä, toiset sulkevat hänet kyseisen kuvitteellisen ryhmän ulkopuolelle.

Luen tavallisuuden diskurssiin mukaan ne kohdat, joissa kirjaimellisesti nostetaan esiin tavallisuus ja normaalius tai niiden vastakohtat epätavallisuus, outous ja kummallisuus. Lisäksi sisällytin diskurssiin sellaiset surmaajiin liitetyt yksityiskohdat, joilla ei tunnu olevan muuta informatiivista arvoa, kuin vahvistaa surmaajan normaaliutta tai epänormaaliutta. Tavallisuuden diskurssi ilmeni kaikissa tarkastelemissani tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Selvimmin tavallisuuden diskurssia rakensivat surmaajaan liitetyt adjektiivit ja ominaisuudet (C) ja aineistossa ääneen päässeet henkilöt (D). Usein tämä tapahtui samanaikaisesti. Toimittajien haastattelemat muut *tavalliset ihmiset*, kuten surmaajien vanhat koulukaverit tai lapsuuden naapurit kertoivat suorissa sitaateissa, pitivätkö surmaajaa normaalina. Myös jutuissa ilman omaa ääntä esiintyneet yhteisöt tai henkilöt (E) liittivät surmaajan tavallisuuden diskurssiin, kun tätä verrattiin joko *normaaleihin ihmisiin* tai aiempiin surmaajiin, eli *epänormaaleihin ihmisiin*. Surmaajan tekemisiin (B) ja henkilöhistoriaan (F) viitattiin niin ikää ajoittain rinnastaen tämän toiminta joko tavallisuuteen tai poikkeavuuteen. Surmaajasta käytetyissä nimityksissä tavallisuuden diskurssi ilmeni harvoin, mutta joskus surmaajasta käytettiin esimerkiksi pelkkää etunimeä tai termiä *nuorukainen*. Tällaiset ilmaisut luovat kuvaa nuoresta muiden joukossa. Surmaajan nimityksessä tavallisuus ilmeni, esimerkiksi kun tähän viitattiin tuttavallisesti etunimellä.

Jo aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että media esittää surmaajan ajoittain *ihan tavallisena ihmisenä*. Pentti Raittila ym. (2009) erottivat *tavallisen oloisen nuoren miehen* yhdeksi Kauhajoen koulusurmaajan mediarooleista vuoden 2008 kouluammunnan jälkeen (58-61). Aineistossani näkyneet kuvaukset surmaajan tavallisuudesta olivat hyvin samantapaisia kuin yli kymmenen vuotta sitten Kauhajoen koulusurmaajaan liitetyt tavallisuuden kuvaukset. Etenkin Kuopion surmaaja esitettiin ajoin *tavallisena* yhteiskuntamme jäsenenä, joka on kuin ”*kuka tahansa meistä*”. Tässä tutkimuksessa ymmärsin tavallisuuden diskurssin tavallisuuden roolia laajemmaksi, ja sisällytin siihen myös epänormaaliuden kuvaukset, sillä myös niiden kautta ylläpidettiin kuvaa tavallisuuden ja epätavallisuuden mitattavuudesta ja määriteltävyydestä.

Kuopion koulusurmaajan kohdalla tavallisuutta hahmotettiin erityisesti suhteessa kouluyhteisöön. Ennen kaikkea oppilaitosten johtohenkilökunta muisti surmaajan tavallisena. Esimerkiksi Siilinjärven lukion rehtori kommentoi surmaajaa näin:

”*Meidän muistikuvissamme hän oli yksi muiden joukossa, ihan normaali lukiolaispoika.*”

(Yle 2.10.2019)

Edellinen Siilinjärven lukion rehtorin kommentti ei ota kantaa siihen, millaisia normaalit oppilaat ovat. Normaaliuden mainitseminen synnytti kuitenkin kuvan siitä, että oppilaita on mahdollista luokitella normaaleihin ja epänormaaleihin. Tavallisuuden diskurssille olikin ominaista, että vaikka normaaliudesta ja epänormaaliudesta puhuttiin jatkuvasti, ei niiden merkitystä ikinä avattu. Silloin, kun tavallisuus liitettiin ominaisuuksiin tai tekoihin, oli kyse usein hyvin pinnallisista yksityiskohdista, kuten ulkonäöstä tai epämääräisistä spekulatioista. Esimerkiksi seuraava Kuopion kulusurmaajan vanhan koulukaverin kommentti osoittaa, kuinka hataralla pohjalla normaaliuden määrittely usein oli:

”Voisiko sanoa, että hän oli erilainen kuin muut. Hän oli vähän keskivertoa isompi”.

(IL 2.10.2019)

Joukkosurmaajauutisoinnin on jo valmiiksi pelätty leimaavan *erilaisia nuoria*, jotka tunnistavat itsensä joukkosurmaauutisista (Consalvo 2003). Tämä *erilaisten* leimaaminen ei kuitenkaan synny ainoastaan siitä, että tietty ryhmä nuoria löytää surmaajasta kirjoitetuista uutisista samaistumiskohtia, vaan myös siitä, että kuvitelmaa *tavallisen nuoren* olemassa olemisesta tuodaan jatkuvasti esiin eri rajauksin. Vaikka osa haastatelluista muisti Kuopion surmaajan aivan tavallisena, osa toimittajista ja haastatelluista tuntui yrittämällä yrittävän liittää tähän jotain epänormaalia. Surmaajan kerrotaan esimerkiksi asuneen opiskelija-asuntolassa *poikkeuksellisen pitkään*, kolistelevan öisin ja poistuvan välillä asunnostaan aamuyöllä. Monissa epänormaaliuden kuvauksissa ainoana tarkoituksena tuntuu olevan kertoa jotain, mikä erottaa surmaajan meistä *normaaleista*. Esimerkiksi seuraavan kommentin uutisarvo oli erittäin vähäinen ja koko spekulatiion tarkoitus tuntui olevan rakentaa rajaa surmaajan ja normaalien välille:

Eräänä päivänä viime elokuussa naapuri kuuli, että joku kolisteli ovelta käytävällä. Hän meni ovelle ja näki epäilysin yrittämässä avata avaimella omaa oveaan ehkä noin viiden minuutin ajan. Mies ei saanut oveaan auki vaan lähti kävelemään pois päin sanomatta mitään. ”Hän ei edes nostanut katsettaan, vaikka seisoin ihan vieressä. Se oli minusta niin outoa, että kerroin tapauksesta opiskelukavereilleni.”

(HS 1.10.2019, päivitetty 2.10.2019)

Välillä näihin epätavallisuuden kuvauksiin liitettiin myös pelkoa. Tämä vahvasti kuvaa erilaisuudesta ja normaaliudesta poikkeamisesta pelottavina ja vaarallisina ilmiöinä, minkä voi nähdä stigmatisoivaksi tavaksi esittää erilaisuutta. Toisen Kuopion surmaajan naapurin kommentissa yhdistyvät pelko ja epäsosiaalisuus:

”Näin häntä usein. Tervehdin häntä, mutta hän ei vastannut tervehdykseeni. Ajattelin, että sellainen on Suomessa tavallista, mutta nyt minua pelottaa”.

(HS 1.10.2019, päivitetty 2.10.2019)

Turun surmaajasta rakennettiin kuvaa vuoroin tavallisena, vuoroin epänormaalina, hyvin saman tyyppisin keinoin kuin Kuopion surmaajastakin. Esimerkiksi kuntosalilla surmaaja muistettiin normaalina, mutta pizzeriayrittäjä arvioi, ettei Turun puukottaja ollut ollut *ihan tavallinen ihminen*. Pizzeriayrittäjä perusteli arviotaan muun muassa sillä, että surmaaja oli käynyt vessassa ostamatta mitään ja kysymättä lupaa. Vaikka keinot ylläpitää mielikuvaa tavallisuudesta, olivat hyvin samanlaisia, oli myös yksi keskeinen ero. Turun surmaajan tavallisuus rajattiin usein ulkomaalaisen turvapaikanhakijan tavallisuudeksi. Hän ei viettänyt normaalia elämää, vaan *”normaalia turvapaikanhakijan elämää”*. Tällaiset rajaukset toivat mielikuvan siitä, että normaalius on vaikeammin saavutettavaa turvapaikanhakijoille, kuin esimerkiksi Suomessa syntyneille. Raittila ym. (2009) näkivät Kauhajoen surmaajaan liitetyn tavallisuuden roolin osin positiivisena tapana purkaa tekijään liittyvää sankarimyyttiä tai tekijän demonisoimista (2009, 58 – 61). Tavallisuuden diskurssin tarkastelu kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta, osoittaa tavallisuuden konseptin kuitenkin erittäin ongelmalliseksi, koska tavallisuus määritetään aina jonkin kautta. Se kenellä on valta määritellä tavallisuutta, hallitsee myös osaltaan yhteiskunnassamme vallitsevia normeja.

4.1.2. Ulkopuolisuuden diskurssi: *”Yksinäinen susi”*

Ulkopuolisuuden diskurssiin tulkitsin mukaan viittaukset surmaajista ulkopuolisina, yksinäisinä tai yksin toimivina. Lisäksi luin diskurssiin mukaan ne kohdat, jotka toivat esiin surmaajan sosiaalisia kohtaamisia puutteellisten sosiaalisten taitojen tai epäonnistuneen kohtaamisen valossa. Kummankin surmaajan kohdalla esiintyi kaikkia edellä mainitsemiani ulkopuolisuuden muotoja, mutta erot tulivat esiin kontekstista. Ulkopuolisuuden diskurssi esiintyi kaikissa käsittelemissäni tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Surmaajista käytetyissä nimityksissä (A) yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta tuotiin esiin vain harvoin. Aineistosta kuitenkin löytyi joitain sellaisia viittauksia, kuten *sulkeutunut nuori mies*. Epäsuoremmin ulkopuolisuutta korostettiin nimityksissä usein, kun Turun surmaajasta kirjoitettiin *marokkolaisena* ja *arabiaa puhuvana miehenä*. Surmaajan tekemisessä (B) ulkopuolisuuden diskurssi tuli esiin, kun korostettiin tekemisen tapahtuneen yksin: *hän oli välitunneilla aina yksin*. Myös sosiaalisiin kohtaamisiin liittyvät kuvaukset korostivat usein ulkopuolisuutta: *hän ei ikinä tervehtinyt*. Surmaajan ominaisuuksissa (C) ulkopuolisuuden diskurssia vahvistivat esimerkiksi kuvaukset *sulkeutuneesta katseesta, hiljaisuudesta ja introvertista luonteesta*. Aineistossa ääneen päässeet

ryhmät (D) vahvistivat surmaajan ulkopuolista mediakuvaa sekä suoraan että välillisesti. Yhtäältä haastatellut kertoivat surmaajan olleen esimerkiksi yksinäinen, ulkopuolinen ja kiusattu. Toisaalta enemmistö haastatelluista ei ollut tuntenut surmaajaa hyvin tai edes muistanut tätä kunnolla, mikä lisäsi surmaajan ulkopuolisuutta. Kun surmaajaa rinnastettiin muihin ryhmiin (E) tuli ulkopuolisuus esiin esimerkiksi turvapaikanhakijoista toiseuttavasti puhuttaessa, tai kun pohdittiin muidenkin koulusurmaajien olleen kiusattuja. Surmaajan henkilöhistoriassa (F) ulkopuolisuus näkyi muun muassa kuvauksina koulukiusaamisesta ja yksinäisyydestä.

Turun ja Kuopion surmaajat kuvattiin molemmat ”yksinäisiksi susiksi”, jotka suunnittelivat ja toteuttivat surmansa yksin. Yksinäisten susien on havaittu olevan profiileiltaan usein hyvin samanlaisia riippumatta siitä, onko kyse terroristisesta surmaajasta vai muusta surmaajasta (Silva & Capellan 2019a). Tästä huolimatta Turun ja Kuopion surmaajien mediakuvat tuottivat kuvaa ulkopuolisuudesta erilaisin keinoin. Turun surmaajan kohdalla ulkopuolisuus oli ennen kaikkea ulkopuolisuutta suhteessa Suomen yhteiskuntaan. Kuopion surmaaja ulkopuolisuus sen sijaan sijoitettiin koulumaailmaan

Suosittujen nuorten ryhmien ulkopuolelle jääneet, eristäytyneet ja syrjäytyneet nuoret on liitetty koulusurmiin aina Columbinesta asti. Tämä on luonut myös vahvoja stereotypioita. Esimerkiksi nuorten vanhemmat pitävät nuoren eristäytyneisyyttä suurimpana yksittäisenä riskitekijänä, joka kiellii siitä, onko nuorella riski ryhtyä joukkosurmaajaksi. Kuopion koulusurmaajan mediakuva vahvistaa tätä yksinäisen ja kiusatun nuoren stereotypiaa. Kuopion surmaajan kerrottiin olevan *sulkeutunut nuori mies*, joka oli sekä yksinäinen että koulukiusattu. Yksinäisyys ja ulkopuolisuus olivat niin keskeinen osa Kuopion surmaajan mediakuvaa, että niitä pidettiin usein myös joukkosurmaan johtaneina syinä. Tämä näkökulma oli esillä sekä vanhojen koulukavereiden että viranomaisten lausunnoissa.

Henkilöitä ajaa usein jonkinlainen vääryyden kokemus ja katkeruus muita ihmisiä kohtaan, mikä johtuu erityisesti ulossulkemisen ja sosiaalisen eristämisen kokemuksista. He eivät välttämättä ole koulukiusattuja, mutta heillä on sosiaalisen eristämisen kokemus, eli kokemus siitä, että muut eivät halua olla heidän kavereitaan, rikostarkastaja Arto Tuomela KRP:stä kertoi tiedotteessa.

(Iltalehti 2.10.2019)

”Kun näkee nimen hoksaa, että tuohan on melkein 1+1. Hänessä oli samanlaisia piirteitä kuin muissa koulusurmaajissa. Niitä ei voinut liittää henkilöön suoraan, mutta merkit oli nähtävissä. Hän oli kiusattu ja eristäytynyt.”

(Iltalehti 2.10.2019)

Jälkimmäinen sitaatti leimaa kaikki kiusatut ja eristäytyneet nuoret potentiaalisiksi surmaajiksi, mikä on tutkitusti haitallista ja voi pahimmillaan toimia itsensä toteuttavana ennustuksena, kun eristäytynyt nuori tunnistaa itsensä toistuvasti vastaavanlaisista määritelmistä. Erityisen kiinnostavaa oli, että yksinäisyys, ulkopuolisuus ja koulukiusaaminen hallitsivat Kuopion surmaajan mediakuvaa, vaikka läheskään kaikki haastatellut eivät vahvistaneet väitteiden todenmukaisuutta. Monien kommenteissa surmaaja oli melko hiljainen ja rauhallinen, muttei poikkeuksellisen eristäytynyt.

Vaikutti, ettei hänellä ollut paljon kavereita lukiossa, mutta kyllä hän jutteli, jos hänelle jutteli. Hän ei ollut sillä tavalla huomiota herättävästi sulkeutunut. En ollut mitenkään huolestunut.

(Mtv 2.10.2019)

”Hieman syrjäänvetäytyvä, ehkä enemmän introvertti kuin ekstrovertti, yksi kuvailee.”

(Yle 2.10.2019)

Toimittajat tuntuivat usein vahvistavan kuvaa yksinäisyydestä. Silloinkin, kun haastateltujen kommentit kuvailivat melko normaalia hiljaisuutta ja rauhallisuutta tai kiistivät näkyvän kiusaamisen tai totaalisen yksinolon, otsikoita, väliotsikoita ja leipätekstiä hallitsi ulkopuolisuuden diskurssi. Esimerkiksi kuvailu *”ehkä enemmän introvertti kuin ekstrovertti”* voisi kertoa aika monesta suomalaisesta, mutta koulusurmaajasta kertovassa jutussa kommentti kehystettiin todisteeksi syrjäytymisestä ja sulkeutuneisuudesta. Osa haastatelluista myös kertoi, että surmaajalla oli ollut koulussa oma kaveriporukkinsa, mutta tämäkään ei murtaanut hallitsevaa ulkopuolisuuden diskurssia. Korostetuimmillaan ulkopuolisuuden diskurssi näkyi, kun korostettiin, ettei moni muistanut surmaajasta mitään, sillä tämä oli ollut muiden silmissä niin huomaamaton – jopa *”täysin näkymätön”*. Joukkosurmaajan siis kerrottiin olleen ennen iskua näkymätön jopa tuntemiensa ihmisten keskuudessa, samalla kun hänestä tehtiin iskun jälkeen joukkoviestimissä näkyvä ympäri Suomea. Välittyy juuri se viesti, jota tutkijat toivovat medioiden välttävän: yhteisön silmissä näkymätön voi tulla nähdyksi tappamalla ihmisiä.

Turun surmaajan kohdalla ulkopuolisuuden diskurssi ei esiintynyt selvänä ulossulkemisena fyysisistä yhteisöistä, kuten koulun kaveripiireistä. Sen sijaan kyse oli abstraktimmasta ulkopuolisuudesta, joka esiintyi suhteessa useisiin kuviteltuihin yhteisöihin. Ennen kaikkea Turun puukottaja esitettiin ulkopuolisena muukalaisena Suomen yhteiskunnassa, mihin palaan maahanmuuton diskurssia käsittelevässä alaluvussa. Sen lisäksi surmaaja esitettiin kuitenkin ulkopuolisena myös suhteessa *hyviin turvapaikanhakijoihin, aidosti uskovaisiin muslimeihin ja jopa jihadistiteihin*, sillä Isis ei ottanut Turun iskua nimiinsä. Palaan näihinkin eri ulkopuolisuuden muotoihin seuraavien alalukujen aikana.

Kummankin surmaajan kohdalla yksinoloa ja yksin tehtyä toimintaa korostettiin läpi aineiston. Esimerkiksi Kuopion surmaajan kerrottiin kulkeneen aina huppu päässään ja omissa oloissaan. Vaikka Turun surmaajalla oli kaveriporukka ja jopa paras kaveri, jonka kanssa hän oli lähtenyt samaan aikaan Marokosta Eurooppaan, myös Turun surmaajaan liitettiin kuvailuja yksinolosta, hiljaisuudesta ja sulkeutuneisuudesta. Turun surmaajan kohdalla hänen tekemisiään myös usein peilattiin muiden, hänen kanssaan samassa kaveriporukassa olleiden toimintaan.

Pizzeriassa hänet nähtiin usein 8–10 marokkolaismiehen seurassa. Välillä miehet pelasivat läheisellä kentällä jalkapalloa. Epäilty ei ottanut osaa peliin, vaan istui penkillä. Pizzeriayrittäjät näkivät hänet toisinaan kävelemässä edestakaisin ja puhuvan yksikseen.

(IS 28.8.2017)

Arkisilla yksinolon kuvauksilla tuntui olevan samanlainen tehtävä kuin epänormaaliuden kuvauksilla, joita käsitelin tavallisuuden diskurssin yhteydessä. Surmaajan kuvaaminen yksin toimivana ”*yksinäisenä sutena*” erottivat hänet meistä muista.

4.1.3. Uskonnon diskurssi: ”*Turun puukottaja huusi allahu akbar*”

Uskonnon diskurssi esiintyi ainoastaan terroristisen surmaajan mediakuvassa ja tästä syystä uskonnon diskurssi käsittelee lähinnä islamia, eikä uskontoja yleisesti. Muut uskonnot tuotiin aineistossa esille vain suhteessa islamiin, esimerkiksi kun Turun surmaaja puhui vääräoppisuudesta. Muita uskontoja tuotiin esille myös uhrien kautta, mutta islam oli ainut uskonto, joka esitettiin nimenomaan surmaajan kautta. Tulkitsin siis uskonnon diskurssiin kaikki ne kohdat, jotka käsitelivät islamia tai muslimeja tai islamin harjoittamiseen liittyviä paikkoja, pyhiä kirjoituksia ja tapoja, kuten moskeijoita, Koraania ja ramadania. Sen sijaan en katsonut uskonnon diskurssiin osia, jotka puhuivat pelkästään jihadismista liittämättä tätä mihinkään edellä mainituista. Jihadismin luin mukaan terrorismin diskurssiin, sillä kyse on ääriilikkeestä, eli aivan eri asiasta. Terrorismin diskurssia tarkastelen erikseen alaluvussa 4.1.5. Uskonnon diskurssi näkyi tekstillisissä elementeissä B, C, D, E ja F. Surmaajan tekemisessä (B) diskurssi ilmeni, kun käsiteltiin hänen uskonnollista toimintaansa, kuten moskeijassa käymistä tai rukoilua. Aineiston ääneen päässeiden (D) joukossa oli muslimeja. Haastatteluja oli tehty esimerkiksi turkulaisessa moskeijassa. Aineistossa oli viittauksia *muslimeihin* myös tilanteissa, joissa nämä eivät olleet äänessä (E). Surmaajaan liitetyt ominaisuudet ja adjektiivit (C) sekä hänen henkilöhistoriansa (F) käsitelivät nekin ajoin uskontoa. Aineistossa esiin nousivat esimerkiksi pohdinnat

surmaajan uskonnollisesta kasvatuksesta ja spekulatiot siitä, kuinka uskonnollinen tämä oli eri elämänvaiheissaan ollut.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että muslimien mediakuva on esimerkiksi yhdysvaltalaisissa medioissa, on negatiivisempi kuin moniin muihin uskontoihin kuuluvien (Bleich & van der Veen 2018). Myös joukkosurmaajien mediahuomiota tutkineet ovat havainneet epäsuhtaan siinä, kuinka muslimeita kuvataan. Muslimien toteuttamat joukkosurmat saavat poikkeuksellisen paljon medianäkyvyyttä. Iskun tehneet muslimit puolestaan leimataan terroristeiksi useammin kuin muut joukkosurmaajat – myös silloin, kun muslimin tekemään iskuun ei ole todistetusti liittynyt mitään ideologiaa tai valkoisen kristityn tai uskontokuntaan kuulumattoman isku on todistettavasti täyttänyt terroriteon tunnusmerkit Elmasry & el-Nawawy (2019). Turun surmaajan mediakuva vahvisti käsitystä muslimien leimaamisesta terroristeiksi. Nekin uutiset, jotka eivät yhdistäneet muslimeita ja terrorismia toisiinsa, loivat yleensä muslimeista kuvaa meihin kuulumattomina *toisina*.

Kuva muslimeista *toisina* syntyi esimerkiksi sellaisten juttujen kautta, joissa kuvitteelliselle suomalaiselle lukijalle kerrottiin, mitä islamin perinteet ovat, miten muslimit kasvattavat lapsensa tai mitä he ajattelevat tatuoinneista. Lähes neljännes maailman väestöstä on muslimeita, joten tällaisten yleistyksen esittäminen on tiedon välittämisen näkökulmasta ongelmallista ja ehkä tarpeetontakin. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa jo muotoilu ”*joiden uskonto*” kiinnittää huomiota toiseuttavana.

Turun iskun pääepäilty kävi syömässä ilmaista ruokaa moskeijassa ramadanin aikaan. Hänen tatuointinsa herättivät huomiota muslimeissa, joiden uskonto kieltää ihon tatuoimisen.

(IS 22.8.2017)

Erityisen ongelmallista oli, että islam ja jihadismi esiintyivät aineistossa usein rinnakkain toisiinsa limittyen. Esimerkiksi surmaajan radikalisoitumista kuvataan välillä hänen lisääntyneenä kiinnostuksenaan islamin uskontoa kohtaan. Seuraavassa lauseessa syntyy kuva siitä, että uskonnollinen hartaus voisi mahdollisesti liittyä radikalisoitumiseen:

Nuoruudenystävä Munir sekä uudet kaverit Junes ja Zakaria viettivät kyllä ramadania mutta eivät kovin hartaasti. Sen sijaan Bouanane alkoi käydä päivittäin rukoilemassa moskeijassa, jota hoitivat pitkään Suomessa asuneet marokkolaismiehet.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Todellinen kiinnostus Koraania ja islamia kohtaan ja kiinnostus Isisiä kohtaan ovat todellisuudessa aivan eri ilmiöt, mutta aineistossa ne sekoittuivat toisiinsa. Turun puukottaja esimerkiksi *kuunteli*

verkosta Koraania ja puhui Isisistä. Terroristijärjestöstä puhuminen siis rinnastettiin rinnastuskonjunktiolla uskonnollisen tekstin kuunteluun.

Myös termiä muslimi käytettiin välillä ikään kuin jihadistin synonyymina. Tämä näkyi seuraavanlaisissa ilmaisuissa:

Suomalaisissa vankiloissa istuu tällä hetkellä yli sata väkivaltaiseen ääriajatteluun kallellaan olevaa vankia. Näistä henkilöistä 76 on muslimeita.

(HS 7.5.2018)

Kun asiaa ei määritelty tarkemmin, ei tarkkaan ottaen kielellisesti edes selvennetty, että väkivaltaiseen ääriajatteluun kallellaan olevat muslimit olisivat kallellaan jihadistiseen ääriajatteluun. Muslimi voisi teoriassa kuulua esimerkiksi vasemmistolaiseen tai oikeistolaiseen ääriliikkeeseen siinä missä kristittykin. Olisi vaikea kuvitella, että muslimi-sanana paikalla olisi kristitty.

Jihadismia ja islamia rinnastavien diskursiivisten valintojen vastapainona, useissa jutuissa korostettiin joko sitä, ettei Turun puukottaja käytännössä ollut kovin uskonnollinen, tai sitä, että muut muslimit tuomitsivat väkivallan. Usein kuitenkin myös nämä kohdat vahvistivat mielikuvaa siitä, että islamilla on suhde terrorismiin. Näin kävi esimerkiksi seuraavan ulostulon kohdalla:

Moskeijassa korostetaan, että siellä kaikenlainen väkivalta tuomitaan jyrkästi ja poliisille ilmoitetaan heti, jos huomataan minkäänlaista merkkiä radikalisoitumisesta.

(IS 22.8.2017)

Se, että toimittaja päätyi haastattelemaan moskeijassa kävijöitä siitä, että nämä tuomitsevat terrorismin, piirsi moskeijasta ja muslimiyhteisöstä kuvan tapahtuman osallisina, joiden kommentteja odotettiin. Samanlaista kommentointivelvollisuutta olisi vaikea kuvitella kristillisen kirkon kohdalle kristityn tekijän toteuttaman iskun jälkeen. Moskeija myös kuvataan kaukaisena tahona, *siellä*-pronominin kautta. Toinen tapa, jolla islamia irrotettiin jihadismiyhteydestä, oli Turun puukottajan uskon kyseenalaistaminen. Erityisesti hänen tatuointinsa kiinnostivat medioita. Tatuointien avulla perusteltiin sitä, ettei surmaaja käytännössä ollutkaan erityisen uskonnollinen.

– Yksi islamin tulkinta on, että tatuoinnit on kielletty. Hän otti kaksi tatuointia teinivuosinaan ja jotkut hänen ystävänsä pitivät tätä merkinä siitä, että uskonto ei häntä kauheasti kiinnostanut, Sillanpää sanoo.

(Mtv 17.8.2018)

Se, että ei-muslimit toimittajat arvioivat sitä, kuinka harras muslimi kukin on, rakensi toiseuttavaa mediakuva. Turun puukottajan uskonnollisuutta myös kyseenalaistettiin hänen teini-iässään ottamien tatuointien perusteella, sen sijaan, että uskonnollisuutta olisi kyseenalaistettu viittamaalla veritekkoon. Keskittyminen islamin yksittäisiin sääntöihin ei avaa lukijalle uskonnon arvopohjan ydinkysymyksiä, eikä pura stigmaa, jota muslimeihin liitetään. Muslimeiden joukossa on varmasti enemmän niitä, joiden uskontulkinta katsoo läpi sormien teininä otetut tatuoinnit, kuin niitä, jotka hyväksyvät joukkosurman. Tätä ei kuitenkaan mainittu. Aineiston yleiskuva islamista olikin negatiivinen ja toiseuttava. Ei auta kertoa, että monet ääri-islamista tuntevat eivät todellisuudessa juuri tunne islamin uskontoa, jos samalla otsikoissa julistetaan, että ”*puukottaja huusi allahu akbar*” (jumala on suuri) ja kerrottiin, ettei tämä ole aatteensa kanssa yksin vankilassa, jossa istuu *76 muslimia*.

4.1.4. Maahanmuuton diskurssi: ”*Pohjoisafrikkalaiset nuoret radikalisoituvat*”

Maahanmuuton diskurssiin tulkitsen mukaan sellaiset viittaukset aineistossa, jotka liittyvät jollain tavalla keskusteluun turvapaikanhakijoista ja Euroopan turvapaikanhakujärjestelmästä. Lisäksi tulkitsin diskurssiin kohdat, jotka korostivat surmaajan ulkomaalaisuutta tai turvapaikanhakijan statusta. Maahanmuuttodiskurssi näkyi kaikissa tarkastelemisiani tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Surmaajasta käytettiin usein nimityksiä (A), jotka alleviivasivat, ettei tämä ole kantasuomalainen: *arabiaa puhuva mies, marokkolaismies*. Myös surmaajaan liitetyissä ominaisuuksissa ja adjektiiveissa (C) maahanmuuttodiskurssi esiintyi esimerkiksi marokkolaisuutta ja vieraskielisyyttä kuvattaessa. Surmaajan tekemisessä (B) maahanmuuttodiskurssi näkyi erityisesti epäinhimillistävissä verbeissä, jotka kuvailivat tämän tekemisiään turvapaikanhakijana Euroopassa. Surmaaja esimerkiksi *ajelehti pakolaisaallon* mukana. Surmaaja myös *vietti normaalia turvapaikanhakijan elämää*. Myös surmaajan henkilöhistoria (F) ylläpiti vahvasti maahanmuuttodiskurssia siitä lähtien kun tämä jätti kotikaupunkinsa Casablancan ja saapui ensin Eurooppaan ja lopulta Suomeen. Passiivisesti aineistossa esiintyneet yhteisöt ja henkilöt (E) liittyivät maahanmuuttodiskurssiin etenkin silloin, kun surmaajaa käsittelevä uutinen siirtyi kirjoittamaan yleistäen *pohjoisafrikkalaisista nuorista* tai Eurooppaan *tulijoista* surmailmiöön liittyvinä ryhminä tai puhui surmaajan kaveriporukasta *marokkolaisena ystäväporukkana*. Haastatellut (D) liittyivät hekin maahanmuuttodiskurssiin. Joukossa oli yhtäältä suomalaisia ja eurooppalaisia viranomaisia, toisaalta Pansion vastaanottokeskuksen asukkaita ja henkilökuntaa.

Maahanmuutto oli keskeinen terroristisen joukkosurmaajan mediakuvan rakennuspala. Monesti se esiintyi yhdessä uskonnon ja terrorismin diskurssien tai rikollisuuden diskurssin kanssa. Tämä loi

mielikuvan turvapaikanhakijasta, joko radikalisoituneena jihadistina tai harmaalla alueella liikkuvana pikkurikollisena. Monet aiemmat tutkimukset ovatkin osoittaneet, että media kuvaa turvapaikanhakijoita ja muita maahanmuuttajia usein melko negatiivisesti ja korostaa vastakkainasettelua *meidän* ja *heidän* välillä (Perälä & Niemi 2018, 79).

Maahanmuuton diskurssi sijoittaa Turun puukotuksen Euroopan vuoden 2015 niin kutsutun *pakolaiskriisin* kontekstiin. Vuoden 2015 aikana turvapaikkahakemusten määrä kasvoi nopeasti ympäri Eurooppaa. Esimerkiksi Suomessa hakemusten määrä nousi 3 651 hakemuksesta 32 478 hakemukseen (Perälä & Niemi 2018, 80). Samalla myös poliittinen ilmapiiri polarisoitui monissa maissa maahanmuuttovastaisten ja maahanmuuttomyönteisten kansalaisten erimielisyyksiksi. Polarisoituneessa ilmapiirissä media kuvasi *kriisiä* usein nimenomaan eurooppalaisten näkökulmasta. Esimerkiksi Ylen ajankohtaisohjelmissa *kriisi* kehystettiin pikemminkin Suomen ja Euroopan päätöksentekokyvyn kriisiksi kuin humanitaariseksi kriisiksi (Perälä & Niemi 2018). Mediatekstit Turun puukottajasta jatkoivat eurooppalaisen näkökulman vahvistamista.

”Epäilyyn liikkeet muistuttavat kaaoksesta, jonka äkillinen pakolaisvirta sai Euroopassa aikaan. Uudet tiedot vahvistavat käsitystä siitä, että [sukunimi] oli ajelehtinut pidemmän aikaa ympäri Eurooppaa eli ainakin Saksassa, Italiassa, Sveitsissä ja Suomessa.”

(HS 18.9.2017)

Euroopan pakolaiskriisiä käsiteltiin moraalisen paniikin kautta, luomalla kuvaa hallitsemattomasta ongelmasta. Esimerkiksi Saksan kerrottiin olleen *pulassa satojentuhansien turvapaikanhakijoiden kanssa*. Hallitsematonta kaaoksen tunnetta lisäsi myös se, että turvapaikanhakijoihin viitattiin uutisissa usein käyttämällä luonnonilmiöihin viittaavia sanoja. Nuoret miehet *”tulvivat”* Eurooppaan ja tämän jälkeen he *”ajelehtivat ympäri Eurooppaa”*. Humanitaarisesta kriisistä *”pakolaisaaltona”* kirjoittaminen rakensi turvapaikanhakijoista kuvan Eurooppaa riivaamana luonnon mullistuksen kaltaisena epäinhimillisenä ongelmana. Lähtömaiden olosuhteita ei refleктоitu, eikä turvapaikanhakijoita esitetty inhimillisinä yksilöinä. Turun terroriteko kuvattiin *pakolaisaallon* mukana Suomeen *ajelehtineiden* ongelmien äärimmäisenä ilmenemismuotona. Turun surmaajan kohdalla pohdittiin runsaasti sitä, aiheuttiko kielteinen turvapaikkapäätös radikalisoitumisen. Yleensä kerrottiin, että ei aiheuttanut. Silti kysymystä pidettiin jatkuvasti esillä. Välillä turvapaikanhakijat yhdistettiin terrorismiin melko suoraan, kuten seuraavassa nettiotsikossa:

Pohjoisafrikkalaiset nuoret radikalisoituvat identiteettikriisin myötä – "Turvapaikkajärjestelmässä on valuvika".

(Mtv uutiset 17.8.2018)

Edellinen lainaus niputti yhteen suuren joukon ihmisiä hyvin negatiivisen leiman alle. Kun yksi pohjoisafrikkalainen nuori teki Suomessa joukkosurman, otsikossa kirjoitettiin jo pohjoisafrikkalaisista nuorista ryhmänä. Tällainen yleistäminen ja leimaaminen ilmensi hyvin *uutta rasismia*. Samalla syntyi kuva siitä, että juuri turvapaikkajärjestelmä aiheuttaisi radikalisoitumisen. Turvapaikkajärjestelmän esittäminen ongelman ytimenä ilmensi hyvin Eurooppa-keskeistä näkökulmaa, johon aiemmin viittasin. Samassa jutussa kerrotaan kyllä, että nuorten työllisyysnäkökulmat lähtömaassa ovat huonot. Silti radikalisoituminen esitettiin ongelmana nimenomaan suhteessa turvapaikkajärjestelmään. Tästä voi vetää kaksi tulkintaa: joko turvapaikkajärjestelmä aiheuttaa radikalisoitumisen, tai sitten radikalisoitumista voi tapahtua ilman turvapaikkajärjestelmääkin, mutta sillä ei ole merkitystä niin kauan kun se ei uhkaa Eurooppaa.

Rafal Zaborowski & Myria Georgiou (2019) ovat kuvanneet eurooppalaismedioiden uutisointia *pakolaiskriisistä* zombie-videopelin kautta. Turvapaikanhakijat ovat eläviä kuolleita, jotka uhkaavat Eurooppaa, mutta joille ei anneta kasvoja ja ääntä. Eurooppalaiset puolestaan ovat pelaaja: heitä ei näy uutiskuvastoissa, mutta heidän tehtävänsä on päättää pelin siirrot ja elävien kuolleiden kohtalo. Turun surmaajasta kirjoitetuissa uutisissa näkökulma oli usein sama. Eurooppalaisviranomaiset hallitsivat *pakolaisaaltoa* vuoroin kontrolloimalla, kuten ottamalla sormenjälkiä, vuoroin avustamalla, kuten tarjoamalla turvapaikanhakijoille *katon päälle päälle*. Turvapaikanhakijat taas olivat lähestulkoon Euroopan vartioimaa karjaa, joiden oikeudet riippuivat eurooppalaisten päätöksistä:

Euroopassa ei enää liikuttu marokkolaisena yhtä vapaasti kuin vuonna 2015.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Keskeistä Turun surmaajaan liitettyssä maahanmuuton diskurssissa oli, että se jakoi turvapaikanhakijat hyviin ja huonoihin turvapaikanhakijoihin. Hyvinä esitettiin syyrialaiset ja afganistanilaiset sotaa pakenevat turvapaikanhakijat, huonoina taas marokkolaiset ja muut *parempaa elämää* tavoittelevat. Paremman elämän tavoittelu kuvattiin usein itsekkääksi toiminnaksi, jossa hyväksikäytettiin Euroopan tarjoamaa turvapaikkajärjestelmää ja Euroopassa vallitsevia työmahdollisuuksia. Myös Suomi esitettiin hyvänä maana, joka houkutteli hyväksikäyttäjiä.

Kaverukset alkoivat epäillä, että Saksasta he eivät saisi turvapaikkaa. Puheeksi tuli vaihtoehto, jota he eivät aiemmin olleet edes harkinneet. Eräs tuttava oli mennyt Suomeen. Siellä oli kuulemma hyvä olla.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Jutut, joissa kerrottiin, että *turvapaikanhakua käytetään hyväksi paremman elämän etsinnässä*, eivät ikinä jääneet reflektoimaan, keille tässä maailmassa kuuluu oikeus tavoitella parempaa elämää. Uutiset jättivät asian käsittelyn siihen, että *juuri kellään marokkolaisella ei perusteita turvapaikkaan*. Vaikka tämä olisikin lain puitteissa totta, olisi hyvä reflektoida globaalia eriarvoisuutta tilanteessa, jossa muuttaminen töiden ja parempien elämän mahdollisuuksien perässä kuvataan itsekkääksi ja rikkolliseksi toiminnaksi. Eurooppa-keskeistä ajattelutapaa kuvastaa se, että esimerkiksi Pohjois-Afrikan maissa vallitseva työttömyys ja nuorten tulevaisuuden näkymien puute esitettiin lopulta eurooppalaisten ongelmaksi, joka uhkaa Euroopan yhteiskuntajärjestystä.

Erityisen ongelmallisia elintasopakolaisia mustamaalaavat ilmaukset olivat silloin, kun ne yhdistyivät tekstissä terrorismin uhkaan: yhdellä puolella olivat sotaa pakenevat Isisiä pelkäävät pakolaiset, toisella puolella elintasopaikolaiset, joilla oli vaara radikalisoitua.

Uusiksi huonetovereikseen Bouanane sai yhden syyrialaisen ja kolme irakilaisista turvapaikanhakijaa. Yhtenä päivänä hän kysyi syyrialaiselta, tietääkö hän, miten Isis-järjestöön voisi liittyä. Syyrialainen kauhistui. Hän oli paennut kotimaastaan juuri Isisin terroria. Hän piti Bouananea vaarallisena ja kertoi asiasta vastaanottokeskuksen johdolle.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Zaborowskin ja Georgioun (2019) zombie-peliasemassa eurooppalaisten päätöksenteon kohteena olevien turvapaikanhakijoiden toiseus näkyy kahdessa roolissa: *äänettömänä uhrina* tai uhkaavana toisena. Edellisessä lainauksessa korostui asetelma syyrialaisesta uhrina, Suomesta hyvänä turvapaikan tarjoajana ja Turun surmaajasta pahana. Turvapaikkahakulainsäädäntö ja terrorismi ovat kuitenkin kaksi aivan eri ilmiötä ja on haitallista yhdistää mielikuva elintasopakolaisista mielikuvaan terrorismista. Hyviä maahanmuuttajia erotettiin tekstissä myös sen kautta, kauanko he olivat asuneet Suomessa ja miten he suhtautuivat Suomeen. Pitkään Suomessa asuneet ja Suomea kehuvat esitettiin muita myönteisemmässä valossa.

Turun Sanomien haastatteleminen moskeijassa kävijöiden mukaan Mechkah oli ilmoittanut maahanmuuttovirastolle olevansa palestiinalainen, jotta saisi helpommin turvapaikan, sillä Marokossa ei ole sotaa. Moskeijassa ahkerammin vierailevat, kymmeniä vuosia Suomessa asuneet marokkolaiset sanovat, ettei hän olisi voinut heille väittää sellaista, koska he tunnustivat heti puheesta, että mies on Marokosta

– Rakastan Suomea. Olen asunut täällä pidempään kuin Marokossa. Vaikken näytä siltä, olen Suomen kansalainen. Haluan näyttää esimerkkiä, auttaa naapureita ja kunnioittaa ihmisiä.

(IS 22.8.2017)

Maahanmuuttodiskurssi jättää mieleen päällimmäiseksi kuvan Suomesta hyvänä ja legitiiminä valtiona. Suomalaisilla on oikeus tavoitella hyvää elämää vapaasti ja Suomen valtiolla on oikeus päättää, keille turvapaikka tarjotaan. Maahanmuuttajat taas esitettiin myönteisimmässä valossa silloin, kun heidän kauttaan korostettiin Suomea hyvänä valtiona. Tämä tapahtui esimerkiksi silloin, kun maahanmuuttajat kehuivat Suomea, tai kun heidät kuvattiin Isisin ja sodan uhreina, joille Suomi tarjoaa turvapaikan.

4.1.5. Terrorismin diskurssi: ”Isisin soturi”

Terrorismin diskurssiin tulkitseen mukaan kaikki viittaukset surmaajan radikalisoitumiseen, terrorismiin ja terroristijärjestö Isisiin. Terrorismi on väkivaltaa, jonka tarkoituksena on herättää yhteisössä kauhua ja näin edistää jotain ideologisia päämääriä. Aineistossa terrorismi esitettiin kuitenkin lähestulkoon synonyymina jihadismin kanssa. Terrorismi oli keskeisimpiä Turun surmaajaa käsitteleviä diskursseja. Kuopion surmaajan kohdalla radikalisoitumiseen viitattiin joskus, mutta harvoin. Häneen ei kuitenkaan liitetty varsinaista terrorismin diskurssia. Terrorismin diskurssi tuli esiin kaikkien tarkastelemieni tekstillisten elementtien välityksellä (A, B, C, D, E ja F). Ajoittain diskurssi näkyi suoraan surmaajasta käytetyissä nimityksissä (A), kuten *Turun terroristiepäilty* tai *jihadistiterroristi*. Surmaajan tekeminen (B) tuotti terrorismin diskurssia välillä hyvin suoraan esimerkiksi, kun kyse oli surmaajan *radikalisoitumisesta* tai *Isis-myönteisten verkkosivujen seuraamisesta*. Sellaiset haastatteluvalinnat (D) kuin terrorismin tutkijat ja Suojelupoliisin edustajat vahvistivat osaltaan terrorismin diskurssia, sillä näiden asiantuntijoiden puoleen kääntyminen oli selvä merkki ilmiön hahmottamisesta terrorismiksi. Selvinten aineistossa esiintyvät yhteisöt ja henkilöt (E) voimistivat terrorismin diskurssia silloin, kun surman yhteydessä kirjoitettiin terroristijärjestö Isisistä tai yleisemmin jihadistisista terroristeista. Surmaajan henkilöhistoriaa (F) käsittelevät kohdat korostivat terrorismin

diskurssia varsinkin silloin, kun aiheena oli surmaajan radikalisoitumisprosessin kuvailu, jonka aikana yritettiin etsiä henkilöhistoriasta radikalisoitumiseen ja lopulta surmaan johtanutta käännettä. Surmaajan ominaisuudet ja häneen liitetyt adjektiivit (C) liittävät surmaajan terrorismin diskurssiin esimerkiksi hänen tunteidensa kautta. Surmaaja on *ylpeä* Barcelonan terrori-iskun tehneistä.

Terrorismin diskurssi oli Turun surmaajan mediakuva hallitseva diskurssi. Kaikki surmaajaa käsittelevä uutisointi käsitti puukottajan Suomen ensimmäisenä terroristina ja jihadistina. Turun surmaajan oikeudenkäynnissä mediaa kiinnosti eniten juuri se, tulisiko tuomio terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä murhista vai ”*ihan tavallisista murhista*”. Terrorismin diskurssi pitää sisällään eräänlaisen ajatuksen siitä, että terroristi, on vielä enemmän vihollinen kuin vaikka pelkkä murhaaja. Se näkyi seuraavanlaisissa ilmaisuissa: *Jos syyte menee läpi, tarkoittaa se sitä, että suomalaisessa vankilassa istuu jihadistiterroristi*. Terrorismin ymmärtäminen erityisenä pahuuden muotona näkyi myös siinä, että Turun iskun kuvattiin siirtävän Suomen uuteen aikakauteen. Vaikka joukkosurmia oli toteutettu Suomessa aiemminkin ja osa koulusurmista on ollut ideologisesti värittyneitä, jihadistin isku kuvattiin erityiseksi.

”Turku on nyt osa pitkää ketjua, joka on kulkenut meille monen maan ja kaupungin kautta. Olemme hyvässä ja pahassa osa muuta maailmaa”, sanoi presidentti Sauli Niinistö Turun iskun jälkeisenä päivänä 19. elokuuta 2017. Tuo pitkä ketju kulkeutui meille marokkolaisen [koko nimi] (s. 1994) mukana.

(IS 20.3.2018).

Terrorismi esitettiin terrorismin diskurssissa Eurooppaa ulkoa päin uhkaavana pahana. Tutkimuksissa on huomattu, että Isisin lisäksi myös Yhdysvallat käyttää medioita hyväkseen propagandansa levittämiseen (Kellner 2006). Mediateksteillä haetaan muun muassa moraalista oikeutusta terrorismin vastaiselle sodalle. Tätä on tehty medioissa esimerkiksi vihollista demonisoimalla.

Turun surmaajaa terroristina käsittelevät tekstit olivat erittäin kielteisiä. Niissä esiintyi kuitenkin kahta eri linjaa: yhdessä Turun surmaaja esitettiin epäonnistuneena Isisin fanipoikana, toisessa vaarallisena jihadistiterroristina. Näistä kahdesta täysin erilaisesta terrorismikuvasta huolimatta Turun surmaajan kerrottiin olevan *tyypillinen terrori-iskun tekijä*. Esimerkiksi seuraavassa sitaatissa korostuu kuva Turun puukottajasta erittäin vaarallisena:

Vankiloissa istuu yli 70 jihadismista kiinnostunutta muslimia. [sukunimi] voi nousta heille johtohahmoksi.

(HS 7.5.2018)

Terrorismin pahuutta korostettiin myös sille, että surmaajan yhteydessä käytettiin sotasanastoa. Turun surmaaja oli ”*Isisin soturi*”, ”*taistelija*” ja ”*sotilas*” ja sodassa Suomen yhteiskuntaa vastaan. Osassa jutuista sotatermejä käytettiin vain siitä näkökulmasta, että tekijä itse *halusi* juuri tulla nähdyksi Isisin soturina. Terrorismin yhteydessä käsiteltiin myös Syyrian sotaa:

Radikalisoitumisen ensimerkit osuvat samaan ajankohtaan, jolloin Isisiä ajettiin ahtaalle järjestön tärkeimmissä kaupungeissa Syyrian Raqqassa ja Irakin Mosulissa. Yhdysvallat tuki Raqqan motitusta, kun puolestaan Mosulissa juhlittiin al-Nurin moskeijan, tai pikemminkin sen raunioiden, valtausta.

(IS 20.3.2018)

Tällaiset viittaukset liittivät Suomen eräänlaiseksi osalliseksi terrorismin vastaisessa sodassa, vaikka ainoa fyysinen kytkös oli keittiöveitsellä iskun tehnyt mies. Tässä sotakytköksessä Isis esitettiin eräänlaisena länsimaisen yhteiskunnan päävihollisena, joka oli samalla myös koko muun maailman vihollinen. Isis kuvattiin aineistossa kuoleman *kuolemankulttina*, joka *usuttaa kuolemaan marttyurina*. Demonista viholliskuvaa rakensivat myös voimakkaat väkivallankuvaukset: *oli teloituksia, irti leikattuja päitä, sotakuvia*. Kunnollista kontekstia tälle pahuudelle ei lehdissä esitetty. Silloinkin, kun jutut avasivat hieman Isisin ideologiaa, eivät nämä selitykset juuri saaneet ymmärtämään jihadismia tai terroristin vastaista sotaa ilmiöinä:

Isisin ideologia on tietokirjailija Kristiina Koivusen mukaan myrkyllinen sekoitus sunni-islamin vanhoillisia suuntauksia – salafismia ja wahhabismia – höystettynä riipauksella keskiaikaisen oppineen Ibn Taymiyan ajatuksia siitä, kuinka islamin perustana täytyy olla Koraanin lisäksi miekka eli sota.

(IS 20.3.2018)

Salafismi, wahhabismi ja Ibn Taymiyan tuskin tarkoittavat enemmistölle suomalaisista lukijoista mitään. *Keskiaika, Koraani, miekka ja sota* sen sijaan aukeavat helpommin. Yhdessä tällaiset ilmaukset loivat mielenyhteyden islamin ja sodan välille. Samalla ne rakensivat melko yksioikoista hyvät vastaan paha -asetelmaa, jonka taustoja ei avattu.

4.1.6. Psykyen diskurssi: ”*Hän on varmaan hullu*”

Psykyen diskurssi sisältää tässä tutkimuksessa viittaukset surmaajan psyykkisiin ominaisuuksiin: mielenterveyteen, emootioihin ja kognitiivisiin ominaisuuksiin kuten älyyn. Tulkitsin diskurssiin mukaan myös surmaajien luonteiden kuvaukset. Keskeisiksi psykyen diskurssin teemoiksi aineistossa

nousivat mielenterveys, äly ja erilaiset emootiot. Psykyen diskurssi näkyi kaikissa tarkastelemisani tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Erityisesti surmaajaan liitetyt ominaisuudet ja adjektiivit (C) korostivat selvästi psykyen diskurssia: *fiksu nörtti, erittäin lahjakas, pelkuri*. Tekemisessä (B) psyyke tuli ilmi esimerkiksi silloin, kun käytös viesti jotain tunnetta: *Turun puukottaja yritti peittää tunteitaan hymyilyllään*. Äänessä olijat (D) antoivat useita kommentteja surmaajan psyykkisiin ominaisuuksiin, kuten älyyn liittyen. Diskurssia vahvistivat myös surmaajien henkilöhistorian kuvaukset (F), joissa näkyivät esimerkiksi heidän tunteensa, älyllinen suoriutumisen tai mahdollinen mielenterveytensä. Psykyen diskurssi näkyi ajoin myös passiivisesti esiin nousseiden yhteisöjen tai henkilöiden (E) kautta, esimerkiksi kun surmaajan yhteydessä puhuttiin mielenterveysongelmista kärsivistä ihmisistä. Psyyyke ei yleensä ilmennyt surmaajasta käytettävissä nimityksissä (A). Joskus harvoin surmaajan luonteen piirteet tai kognitiiviset ominaisuudet kuitenkin päätyivät sellaisiin nimityksiin kuin *hiljainen poika* tai *tietämätön, vietävissä oleva marokkolainen*.

Psykyen diskurssi oli ehkä esiin nousevista diskursseista moninaisin ja ristiriitaisin. Surmaajien mieltä käsiteltiin aineiston jutuissa paljon, mutta tietolähteet olivat usein puutteelliset ja kokonaiskuva jäi epäjohdonmukaiseksi. Surmaajien emootioista, älystä, mielenterveydestä ja luonteesta rakennettiin kuvaa yksittäisten tekojen, ilmeiden ja puolituttujen näkemysten pohjalta, vaikka käytännössä edes psyykettä tutkivat psykologit ja psykiatrit eivät voi täysin tietää, mitä ihmisen pään sisällä liikkuu. Kuopion surmaajan osalta psykyen diskurssi oli pääosin myönteisempi kuin Turun surmaajan osalta. Kuopion surmaaja kuvailtiin sekä älykkäämmäksi, että hyvántahtoisemmaksi. Häntä kohtaan esitettiin aineistossa myös myötätuntoa, jota vaille Turun surmaaja jäi.

Kuopion surmaajan psyykeen kuvauksissa korostui kaksi puolta: äly ja mielenterveys. Surmaaja kuvattiin poikkeuksellisen älykkäänä. Tämä nousi jopa lehtijuttujen otsikoihin

IL:n tiedot: Hän on Kuopion epäilty kouluhyökkääjä – rikostaustaltaan puhdas, 25-vuotias ”fiksu nörtti”

(IL 1.10.2019)

Kuva Kuopion surmaajasta erityisen älykkäänä rakennettiin käytännössä koulumenestykseen liittyvien tietojen varaan. Ylioppilaskirjoitusten laudaturit, lukiossa äidinkielen ja kirjallisuuden opinnoista saadut stipendit ja kokeista saadut kympit mainittiin erittäin usein suhteessa siihen, ettei niillä pitäisi olla itse surman kanssa juuri tekemistä. Kuvaa lahjakkaasta oppilaasta vahvistettiin vanhojen koulukaverien sitaateilla, joissa surmaajan muistettiin olleen *”todella fiksu”, ”fiksu nörtti”* ja *”erittäin älykäs ja hyvin lahjakas tietyissä aineissa”*. Menestyksen ohella tuodaan osassa teksteistä esiin myös se, että viime aikoina numerot olivat jatko-opinnoissa laskeneet. Tämä numeroiden lasku ja lopulta

opintojen mahdollinen keskeytyminen nähtiin surmaan liittyviksi käännteiksi. Turun surmaajan kognitiivisista kyvyistä annetaan lähes päinvastainen kuva. Häntä kuvataan ”*tietämättömäksi, vietävissä olevaksi marokkolaiseksi*” ja hänen koulumenestyksensä kerrotaan olleen huonoa.

Joukkosurmaajien tunteet kiinnostivat selvästi medioita. Kumpaakin surmaajaa kuvailtiin surulliseksi ja synkkämieliseksi. Esimerkiksi Kuopion surmaajan katseen kerrottiin olleen ”*sulkeutunut ja tuskainen*”. Kuopion surmaajan surumielisyyttä herätti medioissa myös myötätuntoa. Useissa kuvailuissa surmaaja muistettiin hyväluontoisena ihmisenä. Hänen kerrottiin olleen *hyväntahtoinen ja kiltin näköinen*. Yksi vanha koulukaveri muistelee, että surmaajasta ”*jäi jotenkin lempeä kuva*”.

Median on aiemminkin huomattu liittävän ymmärtäväisiä ja myönteisiä ominaisuuksia korostavia ilmauksia valkoisista joukkosurmaajista kertoviin uutisiin. Muihin etnisiin ryhmiin kuuluvien kohdalla surmautisointi kuitenkin painottaa väkivaltaisuutta. (Duxbury, Frizell & Lindsay 2018.) Valkoisen surmaajan teko esitetään siis usein eräänlaisena sympaattisen ihmisen *epäluonteenomaisena* purkauksena. Tämä ilmiö näkyi selvästi uutisoinnissa Kuopion surmaajasta. Osa haastatelluista kertoi suoraan olevansa surullinen surmaajan puolesta tai tuntevansa myötätuntoa tätä kohtaan.

”Ensimmäinen reaktioni oli sympatia. Tällaiselle ihmiselle olisi tosi tärkeää saada apua. Hän oli päässyt putoamaan tukiverkon läpi”

(HS 2.10.2019)

Surman jälkeenkin Kuopion surmaajaa ei esitetty tunnekylmänä, vaan hänen kerrottiin esimerkiksi olevansa huolissaan läheistensä voinnista (IL 10.10.2019). Turun surmaajan kohdalla edes surmaajan vanhat ystävät eivät puhuneet hänestä myötätuntoisesti. Surmaajan omia tunnereaktioita taas esitettiin ajoitin erittäin julmina. Mediat spekuloiivat paljon esimerkiksi sitä, miksi Turun surmaaja hymyili oikeudessa. Surmaajan hymy nousi myös otsikoihin, kuten seuraavaan Ilta-Sanomien otsikkoon: ”*Turun puukottaja nauroi pyörätuoliin joutuneen kertomukselle*” (11.4.2018). Tällaiset kuvaukset rakensivat Turun surmaajasta paatuneen ja julman murhaajan kuvaa. Toimittajat myös tulkitsivat Turun surmaajan tunteita ja tunnekyllyyttä. Yksi Helsingin Sanomien toimittaja kirjoitti, että Turun surmaajan katumus ”*ei johtunut tunnontuskista*”. Sen sijaan katumus johtui toimittajan mukaan siitä, että ”*marokkolainen oli istunut sellissä kahden kuukauden ajan, ja jo lokakuussa päivät olivat vaikeita*” (HS 19.4.2018). Se, että Turun surmaajan tunteita ja syitä niihin määriteltiin ulkoapäin, vähensi mielikuvaa Turun surmaajasta inhimillisenä toimijana, jolla on itse hallinta tunteistaan ja sisäisestä maailmastaan. Rinnakkaisten merkityssysteemien olemassaolo tuli hyvin esiin Turun surmaajan psyykettä käsittelevissä uutisissa. Pääosin surmaajasta välittyi vaikutelma epämiellyttävänä ja jopa raakana ihmisenä. Jo puukottajan lukio-opettaja kertoi muistavansa tämän vain ikävistä asioista. Samalla

surmaajan kerrotaan kuitenkin olleen Suomessa oppilaiden ja opettajien keskuudessa pidetty ja nousseen kaveripiirissään eräänlaiseksi johtohahmoksi. Tässä rinnakkaisten merkityssysteemien ristiriidassa lukijalle jäi epäselväksi, mihin suosio oli perustunut, sillä aineisto ei anna elementtejä sen ymmärtämiseksi.

Yksi keskeinen psyyken diskurssin osa oli mielenterveys. Mielenterveyttä käsittelevät sekä asiantuntijat, viranomaiset että surmaajien vanhat tutut. Esimerkiksi viranomaiset puhuivat mielenterveydestä hyvin neutraalisti, kun he kertoivat surmaajille tehdyistä mielentilatutkimuksista. Etenkin koulusurmien kohdalla sekä viranomaiset, asiantuntijat että surmaajan vanhat tutut näkivät mielenterveysongelmat yhdeksi iskun juurisyysiksi. Samalla erityisesti viranomaiset ja asiantuntijat kuitenkin korostivat sitä, etteivät kaikki mielenterveysongelmaiset ihmiset ole potentiaalisia surmaajia. Esimerkiksi KRP kommentoi mielenterveysongelmia Kuopion surman jälkeen näin:

KRP:n mukaan taustalla on tyypillisesti usein sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia.

– On kuitenkin tärkeä huomioida, että mielenterveysongelmat eivät sellaisenaan tee ihmisestä vaarallista.

(IL 2.10.2019)

Vaikka mielenterveydessä on kyse lääketieteellisestä kysymyksestä analysoivat sitä surmaajia käsittelevissä jutuissa monet ei-lääketieteelliset tahot. Välillä he käsittelevät mielenterveyttä diagnoosien ja kansanluonteen kautta. Esimerkiksi Ruotsin koulusurmiin perehtynyt toimittaja nosti Kuopion surman yhteydessä esiin sekä Suomen korkeat itsemurhatilastot että narsismin. Toimittaja perusteli narsismilla sitä, että Kuopion surmaaja käytti iskussa aseenaan miekkaa:

Sillä ei haluta vain tappaa, vaan siitä halutaan tehdä iso numero. Sillä halutaan herättää huomiota, tulla tunnetuksi koko maailmassa ja siksi tällainen isku on myös narsistinen teko.

(Yle 2.10.2019)

Kuva Kuopion surmaajasta narsistisena on vahvasti ristiriidassa muiden juttujen rakentaman lempeän ja hyväntahtoisen kuvan kanssa. Turun surmaajan kohdalla varsinaisista mielenterveysongelmista puhuttiin vähemmän, mikä on tyypillistä jihadististen surmaajien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien surmaajien kohdalla. Sen sijaan Turun surmaaja kuvattiin välillä yksinkertaisesti mielipuoleksi. Tämä mielipuolisuus ei saa osakseen sympatiaa. Turun puukottajan vanha kaveri kuvaa häntä esimerkiksi seuraavasti:

”Ajattelin, että hän on varmaan hullu. Joka päivä oli eri persoona”.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Surmaajista kirjoitetut uutiset käsittelevätkin vinoutunutta mieltä vuoroin aitoihin mielenterveysdiagnooseihin nojaten, vuoroin arkikielisesti hulluudesta puhuen. Tämä voi pahimmillaan lisätä mielenterveysongelmiin liittyvää stigmaa ja hämärtää ymmärrystä siitä, mistä mielenterveysongelmissa on kyse.

4.1.7. Maskuliinisuuden diskurssi: *”Hän ei vaikuttanut tarpeeksi vahvalta”*

Maskuliinisuuden diskurssiin tulkitsen tässä ne aineiston kohdat, jotka alleviivasivat sukupuolijaottelua ja heteronormatiivisia parisuhderooleja sekä vahvistivat stereotyyppistä käsitystä maskuliinisuudesta. Stereotyyppisiksi maskuliinisuuden piirteiksi käsitän esimerkiksi fyysisen ja henkisen voimakkuuden, johtajuuden ja aggressiivisuuden. Maskuliinisuus esiintyi kaikissa tarkastelemisiani tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Maskuliinisuuden diskurssi tuli erittäin usein esiin jo surmaajasta käytetyssä nimityksessä (A): *koulusurmasta epäilty mies, sulkeutunut nuori mies, marokkolaismies, nuorukainen*. Surmaaja tekemisissä (B) ja ominaisuuksissa (C) maskuliinisuus ilmeni esimerkiksi kuvauksina fyysisestä voimasta joko voimakkuutta kuvaavien adjektiivien tai voimaan liittyvän tekemisen, kuten kuntosaliharjoituksen kautta. Aineistossa esiintyneet haastatellut (D) osaltaan osallistuivat tähän maskuliinisuuden tuottamiseen esimerkiksi kommentoimalla surmaajien fyysistä ja henkistä voimaa. Henkilöhistorian (F) kuvaukset nostavat esiin maskuliinisuutta, kun ne spekuloiivat surmaajan mahdollisia naissuhteita tai kuvasivat aiempaa fyysistä suoriutumista ja voimaa. Aineistossa esiintyneet yhteisöt ja henkilöt (E) vahvistivat maskuliinisuuden diskurssia silloin, kun ne korostivat uhrien olevan naisia ja surmaajien miehiä.

Todellisuudessa maskuliinisuuden käsite ei ole näin yksinkertainen, vaan sen määrittelemineen on suorastaan mahdotonta. Siksi tulkitsin mediakuvien maskuliinisuutta hieman samoin kuin Kenneth MacKinnonin (2003), eli tarkastelin ominaisuuksia, joita media liittää eräänlaiseen ihanteellisen miehisen miehen malliin – siihen malliin, johon viitataan, kun sanotaan *”ole mies”*. Lähtökohtana on, että mediaesitykset eivät niinkään referoi, millaisia miehet ovat, vaan *opettavat*, millainen miehen tulisi olla. Ajatusmalli sopii siis hyvin yhteen sosiaalisen konstruktivismin kanssa. Tulkitsin maskuliinisuuden diskurssin mukaan myös (ja etenkin) ne aineiston kohdat, jotka rakensivat surmaajasta kuvaa eräänlaisena sankarina. Sankarikuva liittyy tiiviisti joukkosurmaajien maskuliinisuuteen, sillä yhtenä mahdollisena joukkosurmien motiivina on esitetty tekijän vastaaminen maskuliinisuuden kriisiin, kun

yhteiskunnan lupaukset valkoisen miehen asemasta sosiaalisen ja fyysisen vallan ravintoketjujen hui-
pulla eivät ole toteutuneet miehen henkilökohtaisessa elämässä (Consalvo 2003). Tämä tutkimus ei
ota kantaa siihen, mitä syitä joukkosurmien taustalla on. Yhteiskunnallinen keskustelu maskuliini-
suuden kriisistä ja toisaalta stereotyyppiset käsitykset miehestä sekä sankaritarinoiden sankarina että
antagonistina näkyivät selvästi joukkosurmaajista kirjoitetuissa uutisteksteissä. Siksi näen mielek-
kääksi sankaruutta ja johtajuutta sisältävien kohtien sisällyttämisen maskuliinisuuden diskurssiin.

Surmaajista kirjoitetut uutiset korostivat usein sitä, että uhrin olivat naisia ja tekijät miehiä. Roolijako
tuotti populaarikulttuuristakin tuttua asetelmaa, jossa nainen on passiivinen uhri ja mies aktiivinen
hyökkääjä. Erityisesti miehen aktiivisuus ja naisen passiivisuus vahvistui sellaisissa mediakuvissa,
joissa naisuhrien ja mieshyökkääjän lisäksi esiintyi miessankari.

[Surmaajan sukunimi] *uhrit olivat satunnaisia. Molemmat tapetut olivat naisia. Samoin
kuusi kahdeksasta haavoittuneesta.*

*Haavoittuneiden joukossa oli syyrialainen teinityttö, joka sattumalta asui Kaarinassa
samassa kerrostalossa kuin [sukunimi]. Ja italialainen äiti, joka työnsi lastenrattaita.
Viimeinen uhri oli suomalainen eläkeläisrouva.*

Ainoat miehet uhrien joukossa olivat ne, jotka menivät väliin.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Surmaajien motiivia käsiteltiin ajoin nimenomaan sukupuolen kautta. Esimerkiksi Iltalehden otsikko
kysyi: *Miksi 25-vuotias mies hyökkäsi miekan kanssa koululle ja surmasi naisen?* (IL 2.10.2019).
Vastausta kysymykseen mediat hakivat välillä surmaajien naissuhteista ja asenteista naisia kohtaan.
Tämä toteutui hyvin eri tavoin riippuen siitä, oliko kyse terroristisesta surmaajasta vai koulusurmaa-
jasta. Koulusurmaajan kohdalla spekulointiin mahdollista parisuhdetta uhrin kanssa. Turun surmaajan
kohdalla sen sijaan korostettiin naisvihaa ja sitä, ettei surmaaja iskenyt naisia baarissa.

*”Eräs marokkolainen kertoi poliisille, että muut turvapaikanhakijat olivat houkutelleet
[sukunimi] juttelemaan baarissa olleen naisen kanssa. [Sukunimi] kieltäytyi ja ilmoitti,
ettei pidä naisista”.*

(HS 18.4.2018)

Se että selitystä naiseen kohdistuvasta väkivallanteosta haettiin parisuhteista ja seksuaalisuudesta yl-
läpitää heteronormatiivisia valtarakenteita. Samalla aineistosta välittyi sellainen kuva, ettei valkoisen
miehen naisvihaa osata tunnistaa yhtä selvästi kuin jihadistien naisvihaa. Kuopion surmaajan mahdol-
lista parisuhdetta uhriin spekulointiin viittaamatta naisvihaan. Tämä vahvisti kuvaa siitä, että miehen

harjoittama väkivalta naisystävää tai entistä naisystävää kohtaan olisi jollain tavalla luonnollinen teko. Romanttinen suhde siis esitettiin mahdolliseksi selittäväksi vastaukseksi kysymykseen siitä, miksi mies on tappanut naisen. Turun surmaajan kohdalla taas ihmetystä ja epäilystä tuntui aiheuttavan nimenomaan se, ettei hän halua olla seksuaalisessa kanssakäymisessä naisten kanssa. Seuraava lainaus vaikutti eräänlaiselta kannanotolta mediassa käsitellyyn Turun surmaajan seksuaalisuuteen:

[Sukunimi] *teki internethakuja myös näistä aiheista: Kuinka tehdä pommi. Suomen armeija. Miten peseytyä masturbaation jälkeen.*

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018, päivitetty 1.1.2019)

Miehekkään miehen kuvaa rakennettiin surmaajien kautta myös fyysisen ja henkisen voiman kuvauksilla. Kummankin kohdalla käsiteltiin paljon kuntosalilla käymistä, ruumiin kokoa ja lihaksikkuutta.

Ylen mukaan hän kasvatti lihaksiaan, käytti proteiinilisää, oli isokokoinen ja hyväkuntoinen. Ilta-Sanomien haastatteleman kuntosaliharjoittelijan mukaan mies ei kuitenkaan ollut erityisen lihaksikas.

(IS 28.8.2017)

Tietääkseni hän oli voimanostaja. Hän oli kaikin puolin isokokoinen kaveri

(Mtv uutiset 2.10.2019)

Fyysisen voiman kuvauksia ongelmallisempi oli kuitenkin tapa, jolla aineisto ylläpiti kuvaa henkisesti voimakkaasta miehestä. Henkinen voimakkuus liitettiin maskuliinisuuden diskurssissa yhteen aggressiivisuuden kanssa. Näin joukkosurman toteuttaminen oli eräänlainen henkinen voimannäyte. Esimerkiksi seuraavista Kuopion surmaajaan liitetyistä kommentteista saa sen kuvan, että ennen surmaa tekijää on pidetty eräänlaisena reppanana, mutta tappamalla ihmisiä, hän on yllättänyt muut.

”Monen mukaan poika herätti enemmänkin sääliä kuin vaikutti pahansuovalta”

(Yle 2.10.2019)

”En uskonut, että hän pystyisi sellaiseen. Hän ei vaikuttanut tarpeeksi vahvalta tai aggressiiviselta.”

(HS 1.10.2019, päivitetty 2.10.2019)

Säälin herättäminen sopii perinteiseen maskuliinisuuden ihanteeseen huonommin kuin voima, aggressiivisuus ja pystyvyys. Surmaajasta kertovat aineiston tekstit siis esittävät surmaajan maskuliiniseen muottiin sopivammaksi surman jälkeen kuin ennen sitä.

Välillä juuri ne tekstit, jotka pyrkivät pudottamaan surmaajan jalustalta, ylläpitävät kuvaa myyttisestä maskuliinisesta surmaaja(sankari)sta. Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisanalyysi leimaa Turun surmaajan ”tietämättömäksi” ja ”pelkuriksi”. Samalla analyysi ei kuitenkaan kumoa kuvaa sankarillisen surmaajahahmon olemassaolosta, vaan päinvastoin vahvistaa sitä.

Suurimman särön soturikuvaan iski yksi puukotuksen uhreista... Kun oikeus kuuli turkulaista Alazawiita, tämä haki tietoisesti puukottajalta reaktioita kutsumalla tätä hysteriseksi pelkuriksi. Hiillostus tuotti tulosta, ja raivostunut [sukunimi] poistettiin salista. Tämän jälkeen salissa ei ole nähty veritekokuvien äärellä virnuilevaa uskonsoturia.

(HS 18.4.2018)

Ajatus siitä, että on olemassa soturikuva, johon voi iskeä särön kutsumalla miestä hysteriseksi pelkuriksi on omiaan ylläpitämään ajatusta myyttisestä voimakkaasta maskuliinisuudesta. Yhteiskunnassamme vaikuttaakin siltä, että aggressiivisuus on sallittua ja ihailtua maskuliinisuutta, silloin kun sitä hyödynnetään ”oikeanmukaisesti” (Mia Consalvo 2003). Turun surmaajan kohdalla surmaajasta ei tullut sankaria, koska väkivalta kohdistui viattomiin naisiin. Sen sijaan jätettiin mielikuva siitä, että myös voimakkaita, maskuliinisia Isisin satureita on olemassa.

4.1.8. Rikollisuuden diskurssi: ”Pimeä menneisyys”

Rikollisuuden diskurssiin luen mukaan rikoksiin, kuten varkauksiin, pahoinpitelyihin ja huumausainerikoksiin viittaavat kommentit. Myös itse surmateko, sen kuvaukset ja siihen liittyvän oikeudellisen prosessin kuvaukset rakentavat rikollisuuden diskurssia. Lisäksi lasken mukaan muita päihteisiin ja väkivaltaan liittyviä ilmauksia, joissa lainvastaisuus ei ole suoraan läsnä. Rikollisuuden diskurssi näkyi kaikissa tutkimissani tekstillisissä elementeissä (A, B, C, D, E ja F). Koska surmassa itsessään oli kyse rikoksesta ja huomattavasta väkivallasta, rikollisuuden diskurssi näkyi usein surmaajaan liitetyissä nimityksissä (A), kuten *epäilty, murhasta epäilty mies, Turun vankilan eristysselellissä istuva mies*. Joskus nimitys ilmensi rikollisuuden diskurssia, jolla ei ollut tekemistä joukkosurman kanssa: *rikostaustaltaan puhdas, 25-vuotias ”fiksu nörtti*. Surmaajan tekemisessä (B) ja ominaisuuksissa (C) diskurssi oli läsnä, kun itse surmatekoa kuvailtiin uutisessa. Haastatteluvalinnat (D) tuottivat rikollisuuden diskurssia usein, sillä luonnollisesti toimittajat käyttivät lähteinään runsaasti rikostutkintaan liittyviä viranomaisia, kuten keskusrikospoliisin, paikallispoliisin ja suojelupoliisin edustajia. Surmaajasta kertovissa uutisissa tuli ilmi myös rinnastuksia aiempien koulusurmaajien tai terroristien kanssa. Samoin aineistossa viitattiin yleisesti vankeihin ja radikalisoituneisiin vankeihin

(E). Hieman eri tyyllisenä rikollisuuden diskurssi nousi esiin surmaajan henkilöhistoriasta (F). Tällöin käsiteltiin esimerkiksi aiempaa rikostaustaa, varkauksia, pahoinpitelyjä ja päihteiden käyttöä. Vastaavasti, jos aiempaa rikostaustaa ei ollut tiedossa, sekin käsiteltiin.

Rikollisuuden diskurssi oli selvästi voimakkaammin esillä Turun surmaajaa käsittelevässä aineistossa. Tämä koski sekä itse surmatekoa että henkilöhistoriaa. Kuopion surmaajan kohdalla itse veriteosta kirjoitettiin hillitysti. Tekoase oli teatraalinen miekka, mutta uutisointi oli maltillista. Asiantuntijat ja toimittajat arvioivat iskun olleen raaka ja tekoaseen poikkeuksellisen huomiohakuinen. Kuvailuissa ”*epäilty käytti sapelìa*” tai vain ”*teräasetta*”. Yksi graafisimmista kuvailuista oli paikalla olleen sitaatti:

– *Hän kaivoi sieltä miekan, joka ei edes näyttänyt oikein aidolta. Nosti miekan pystyyn ja löi opettajaa, luokkatoveri kertoo.*

(Yle 2.10.2019)

Turun surmaajan kohdalla väkivaltarikosta kuvailtiin maalailevammoin ja myös toimittajien sanoittama leipäteksti oli ajoin skandaalinhakuista ja väkivallalla mässäilevää:

Turun puukkoahyökkääjän menneisyyttä on lehtitietojen mukaan leimannut väkivalta.

Runsas viikko sitten rauhallinen perjantai-ilta peittyi vereen Turussa, kun mies alkoi puukottaa ihmisiä silmittömästi teräaseella keskellä Kauppatoria.

(IS 28.8.2017)

Kuopion surmaajan henkilöhistoriaan rikollisuuden diskurssia ei yleensä liitetty, vaan hänen kerrottiin olleen rikosoikeudelliselta taustaltaan ”*puhdas*”. Myös Kuopion surman yllättävyyttä perusteltiin tekijän nuhteettomalla rikoshistorialla. Turun surmaajan kohdalla oli päinvastoin. Hänen aiemmista rikoksistaan oli jäänyt useita *jälkiä* viranomaisille *ympäri Eurooppaa*. Mediat vaikuttivat erittäin kiinnostuneilta näistä aiemmista rikoksista ja ne olivat keskeisessä asemassa Turun puukottajan media-kuvan rakentamista. Turun surmaajan taustaa kuvailtiin *pimeäksi*. Erityisen paljon rikoksia liitettiin aineiston jutuissa ajanjaksoon, jona surmaaja kiersi Eurooppaa turvapaikanhakijana. Hän syyllistyi esimerkiksi pahoinpitelyihin, varkauksiin, huumausainerikoksiin ja identiteettirikoksiin. Rikosten yhteydessä kirjoitettiin ryhmäkodeista, vastaanottokeskuksista ja muista turvapaikanhakijoista, jotka elivät yhteiskunnan *harmaalla alueella* Eurooppaa kierrelleen. Rikollisuuden diskurssi limittyikin ajoittain yhteen maahanmuuton diskurssin kanssa ja rakentaa kuvaa turvapaikanhakijoiden rikollisuudesta.

Vaikka paino oli Turun surmaajan rikollisella menneisyydellä, tuli oikeudenkäyntiprosessin aikana uutisia myös väkivaltaista ongelmakäyttäytymisestä vankilassa. Turun surmaaja liitettiin toistuvissa kuvauksissa myös pilven polttajaksi ja toisaalta alkoholin paheksujaksi. Tämä osaltaan korosti vastakkainasettelua yleisten suomalaisten näkemysten kanssa sallituista päihteistä.

Kummankin surmaajaan liitetään spekulatioita aiemmasta rikollisuudesta hyvin vähäisiin aitoihin tietoihin nojaten. Toimittajat ottavat ikään kuin roolin valtakunnallisina juorujen levittäjinä.

Turussa kiertää viljejä huhuja epäilyn väkivaltaisesta menneisyydestä Marokossa. Ilta-Sanomat on yrittänyt saada huhuille vahvistusta, tuloksetta.

(IS 28.8.2017)

Tavallisesti, jos toimitus ei ole löytänyt huhuille vahvistusta, niiden paikka ei ole uutisissa. Myös Kuopion surmaajan rikostaustaa spekuloidaan melko vapaasti. Surmaajan naapuri pohtii lehdessä, oliko Kuopion surmaaja vastuussa myös lähellä tapahtuneista tuhopoltoista, joiden tekijää ei ollut saatu kiinni. Yhtään todistetta väitteen tueksi ei esitetä. Vaikuttaakin siltä, että kun ihminen on jo syyllistynyt vakavaan rikokseen, moni toimittaja katsoo olevansa oikeutettu spekuloidaan myös hänen rikollishistoriaansa melko vapaasti ja heppoisin tiedoin.

4.2. Joukkosurmaajien diskursiivinen rakentuminen

Edellä esittelin diskurssit, jotka rakentavat koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvia. Diskurssit eivät kuitenkaan synny tyhjiössä, vaan rakentuvat aina tiettyjen näkökulmien ja tietolähteiden varaan. Ennen kuin siirryn koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien esittelyyn, onkin tärkeää tarkastella lyhyesti, keiden äänen kautta mediakuvia rakentavat diskurssit ovat syntyneet. Tarkastellessaan mediakuvaa, on tärkeä ymmärtää, onko se esimerkiksi uhrien, viranomaisten, tutkijoiden vai sivullisten kommenttien pohjalta muodostettu. Tässä alaluvussa tarkoituksenani on esittää muutamia huomioita joukkosurmaajien diskursiivisesta rakentumisesta. Teen tämän kahdessa osassa. Alaluvussa 4.2.1. tarkastelen, ketkä pääsivät ääneen joukkosurmaajista kertovissa jutuissa. Alaluvussa 4.2.2. Puolestaan käsittelen surmaajien nimeämistä, sillä julkisuutta tavoittelevien rikollisten nimeäminen on herättänyt paljon kritiikkiä tutkijoiden keskuudessa. Näiden joukkosurmaajien diskursiivista rakentumista pohtivien alalukujen jälkeen siirryn varsinaisiin aineiston pohjalta rakentuneisiin joukkosurmaajien mediakuviin.

4.2.1. Surmaajien mediakuvan perusta: viranomaisia, puolittutuja ja villejä huhuja

Joukkosurmaajat ovat näkyviä mediahahmoja. Heidän mediakuvansa rakentuvat kuitenkin eri tavalla kuin monien muiden julkisuudessa olevien henkilöiden, kuten poliitikkojen ja viihde- ja kulttuurialojen ammattilaisten. Perinteisestä henkilöjuttua varten toimittaja yleensä haastattelee vähintään henkilöjutun kohdetta itseään ja usein myös tämän lähipiiriä. Joukkosurmaajien mediakuvat taas rakentuvat pääosin sellaisten ihmisten kommenttien varaan, jotka tunsivat surmaajan vain etäisesti tai eivät lainkaan. Tarkoitukseni ei ole kritisoida sitä, etteivät joukkosurmaajat ja heidän läheisensä päässeet ääneen joukkosurmaajista kertovissa uutisissa. Olisi eettisesti kestävämpää päästää julkisuutta tavoitellut surmaaja ääneen tai toisaalta häiritä traumaattista tilannetta käsitteleviä omaisia. Eettiset rajoitukset siis käytännössä pakottavat toimittajat turvautumaan lähinnä toisen käden lähteisiin, kun he kirjoittajat surmaajista. On kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ketkä pääsivät aineistossa ääneen, sillä heillä on ollut paljon valtaa terrorismin ja koulusurmaan ilmiöiden määrittelyssä. Osa lähteistä ei tiennyt surmaajasta paljoakaan, mutta heidänkin vähäiset tiedonpalansa ja tulkintansa ovat median välityksellä siirtyneet myös monien muiden tiedonpaloiksi ja tulkinnoiksi. Yhdessä nämä tiedonpalat rakensivat joukkosurmaajiin liitetyt diskurssit ja diskurssien kautta terroristisen surmaajan ja koulusurmaajan mediakuvat.

Jaoin aineistossa ääneen päässeet henkilöt neljään pääryhmään sen mukaan, minkä aseman perusteella heitä oli haastateltu. Nämä ryhmät olivat: 1. **viranomaislähteet**, 2. **asiantuntijalähteet**, 3. **Ammattiroolissa surmaajan tunteneet** ja 4. **Siviiliroolissa surmaajan tunteneet**. Taulukossa 2 näkyy tarkemmin, keitä ryhmät pitivät sisällään. Yleisesti on huomioitava, että viranomaislähteistä käytettiin paljon kummankin surmaajan yhteydessä. Turun surmaajan kohdalla terrorismin ja maahanmuuton diskursseja korosti, että äänessä olivat usein Suojelupoliisi ja maahanmuuttoviranomaisia eri Euroopan maista. Asiantuntijalähteet olivat vähemmän käytettyjä kuin viranomaislähteet. Esimerkiksi terrorismin tutkijat pääsivät kuitenkin välillä ääneen. Myös tiettyyn aiheeseen perehtyneet toimittajat ja tietokirjailijat esiintyivät välillä asiantuntijaroolissa. Ammattiroolissa surmaahan tunteneisiin laskin mukaan kirjavan joukon ihmisiä vastaanottokeskuksen työntekijöistä rehtoreihin ja pizzeriayrittäjään. Ryhmää erotti tutuista se, että he olivat tunteneet surmaajan työroolinsa vuoksi. Tutut taas olivat tunteneet surmaajan vapaalla tai koulussa.

Taulukko 1: Joukkosurmaajauutisissa ääneen päässeet lähteet

VIRANOMAISET	ASiantuntijat	AMMATTILAISET	TUTUT
Poliisi, KRP, Supo, maahanmuuttoviranomaiset	Terrorismin tutkija, Supon erikoistutkija, toimittajat	Rehtorit ja apulaisrehtorit, vastaanottokeksuksen henkilökunta, kantapaikkojen työntekijät (pizzeria, baarit)	Vanhat koulukaverit, vanhat kaverit, naapurit, kuntosalilla kävijä, moskeijassa kävijät

Kuvaukset Turun ja Kuopion surmaajien luonteesta sekä heidän sosiaalisista suhteistaan, ulkopuolisuudestaan ja tavallisuudestaan perustuivat usein tuttujen ja ammattiroolissa surmaajan tunteneiden kommentteihin. Lähteitä yhdisti se, etteivät he tunteneet surmaajaa juuri lainkaan. Surmaajia kuvattiin tutuiksi kasvoiksi esimerkiksi koulun käytäviltä, rappukäytäviltä ja kuntosalilta. Tuttuus liittyi usein nimenomaan kasvojen tunnistamiseen. Mitään syvällistä tietoa surmaajista haastatelluilla ei ollut. Osa haastatelluista halusi korostaa kommentteja antaessaan, ettei tuntenut surmaajaa hyvin. Välillä tämä tuli ilmi rivien välistä. Sitaateissa esiintyi myös usein epävarmuutta kuvaavia sanoja, kuten *käsitykseni on, uskoisin tai muistaa lähinnä*. Surmaajan kauan sitten tunteneilla, kuten lapsuuden koulukavereilla ja rehtoreilla vaikutti olevan myös vaikeuksia muistaa, millainen surmaaja oli vuosia sitten ollut.

Se että haastatellut tunsivat ja muistivat surmaajan melko huonosti saattaa osaltaan selittää diskursioiden sisällä ilmenneitä vastakohtaisuuksia. Vajanaisten tiedon- ja muistinpalojen muodostamaa kuvaa vääristi entisestään se, että toimittajilla oli välillä tapana yksinkertaistaa ja kärjistää haastateltujen kommentteja. Esimerkiksi seuraavat kommentit ovat melko neutraaleja:

”Ehkä enemmän introvertti kuin ekstrovertti”

ja

”Mun muistikuva on lähinnä rauhallinen kaveri ja ei mikään porukan äänekkäin”

(Yle 2.10.2019)

Muuttuivat aineistossa vahvistuksiksi *sulkeutuneen nuoren miehen* mediakuvalle.

Aineistossa toimittaja kuitenkin tulkitsi kuvaukset vahvistuksiksi siitä, että Kuopion surmaaja oli sulkeutunut nuori mies. Surmaajien saamaa runsasta näkyvyyttä perustellaan usein sillä, että journalismin tehtävä on välittää tietoa yhteiskunnallisesti merkittävistä aiheista. Tästä näkökulmasta viranomaisten ja asiantuntijoiden kommentteihin nojaavat surmaajauutiset ovat perusteltuja. Puolitutuilta

kerättyjen tietojen yhteiskunnallinen merkittävyys ei kuitenkaan aineistoni perusteella vakuuttanut. Saadut kommentit olivat keskenään ristiriitaisia ja vaikuttivat perustuvan arvailuun, muisteluun, uskomuksiin ja spekulatioihin. Lisäksi lähteet pysyttelivät yleensä nimettöminä aiheen arkaluonteisuuden vuoksi. Lukijalle ei jäänyt juurikaan mahdollisuuksia arvioida, kuka nimettömistä lähteistä tunsu tai muisti surmaajan parhaiten ja kenen tulkinnat olivat lähinnä totuutta. Nimettömien lähteiden muistelut lähentelevät huhuja, eikä vahvistamattomien huhujen tulisi toimia journalistien lähteinä. Tosin pahimmillaan joukkosurmaajien mediakuvaa rakennettiin myös huhujen varaan, kun toimittajat kirjoittivat juttuja kuulemistaan huhuista, joille eivät olleet saaneet vahvistusta:

Turussa kiertää viljejä huhuja epäillyn väkivaltaisesta menneisyydestä Marokossa. Ilta-Sanomat on yrittänyt saada huhuille vahvistusta, tuloksetta.

(IS 28.8.2017)

4.2.2. Surmaajien nimet tulivat tutuiksi

Suuri joukko kansainvälisiä tutkijoita ja asiantuntijoita on suositellut, ettei huomiota tavoittelevien surmaajien nimiä, kuvia ja nettimateriaaleja julkaistaisi (Lankford & Madfis 2018a). Suomessa toimittajien asenteet koulusurmaajien nimen, kuvan ja internetmateriaalien julkaisua kohtaan muuttuivat Jokelan ja Kauhajoen kouluiskujen välillä. Kun vielä Jokelan iskun jälkeen tutkimukseen osallistuneet toimittajat kannattivat melko yksimielisesti nimen julkaisua, Kauhajoen iskun jälkeen osan mieli oli muuttunut. (Raittila ym. 2009.) Aineistoni paljasti, että suhtautuminen kuvien ja nettimateriaalien käyttöön on nykyään erittäin tiukkaa. Kuopion surmaajan kasvot näkyivät vain yhdessä pienessä ryhmäkuvassa aseharrastukseen liittyen. Joskus hänestä julkaistiin myös henkilökuva, joka oli osin sumennettu. Turun surmaajasta oli mediassa kuvia kahdessa roolissa: poliisin maahan ampuna vihollisena teon jälkeen ja oikeudenkäynnissä istuvana oikeusvaltion tuomiota odottaneena vihollisena. Hänen manifestiaan ja nettimateriaalejaan ei julkaistu.

Vaikka muut käytännöt ovat muuttuneet, nimeämisestä ei ole luovuttu. Kummatkin surmaajat nimettiin suurimmassa osassa jutuista. Kuopion surmaajan nimeä esiintyi neljässä eri muodossa: etunimi, toiset nimet ja sukunimi, etunimi ja sukunimi, pelkkä sukunimi ja pelkkä etunimi. Pelkkä etunimi oli käytössä harvimminkin. Turun surmaajasta pelkkää etunimeä ei käytetty. Sen sijaan, aluksi media viittasi häneen virheellisellä sukunimellä, koska surmaaja oli antanut Suomen viranomaisille väärän henkilöllisyyden saapuessaan maahan. Osassa jutuissa nimi mainittiin vain kerran jutun alussa, toisissa se kulki mukana läpi jutun. Monesti toimitus perusteli jutun yhteydessä, miksi oli päätynyt nimen julkaisemiseen:

Yle julkaisee epäillyn nimen asian poikkeuksellisuuden ja yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi.

(Yle 2.10.2019)

Juuri samaa yhteiskunnallista merkityksellisyyttä olisi kuitenkin voinut käyttää perusteena myös päätökselle olla julkaisematta nimeä. Tutkitusti nimen julkaisemisella on yhteiskunnallisesti haitallisia vaikutuksia, eikä tuntematon nimi tuo suurelle yleisölle lisä uutisarvoa. Kuopion surmaajan kohdalla nimen julkaiseminen päinvastoin herätti perättömiä spekulatioita surmaajan yhteydestä ministeri Sanna Mariniin, sillä heillä on sattumalta sama sukunimi. Turun surmaajan kohdalla puolestaan jouduttiin korjaamaan ensimmäistä valenimeä.

4.3. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen: mediakuvat ja niiden erot

Edellä olen esitellyt aineistosta tunnistamani diskurssit ja tarkastellut sitä, millaisten tietojen varaan ne rakentuivat. Tässä tulosluvun viimeisessä osiossa vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka olivat:

1. Miten koulusurmaajan mediakuva on rakentunut?

2. Miten terroristisen joukkosurmaajan mediakuva on rakentunut?

3. Miten terroristisen joukkosurmaajan ja koulusurmaajan mediakuvat eroavat diskursiivisesti toisistaan?

Kunkin kysymyksen vastaukselle on varattu oma alalukunsa ja jokaisessa alaluvussa on myös tuloksia havainnollistava taulukko.

4.3.1. Koulusurmaajan mediakuva

Kuopiossa, lokakuun 1. vuonna 2019 nuori mies hyökkäsi miekan kanssa luokkahuoneeseen. Seuraavien päivien ajan mediahuomio oli intensiivistä, mutta se laantui nopeasti. Melkein koko aineistoni Kuopion surmaajasta onkin kerätty iskua seuranneilta kolmelta päivältä. Tässä alaluvussa tarkastelen, miten koulusurmaajan mediakuva rakentui näiden muutaman intensiivisen mediahuomion päivän aikana. Ensimmäisenä koulusurmaajan mediakuvasta ilmeni, että uutisointi rakensi kuvaa nimenomaan koulusurmaajasta. Tämä tuli ilmi jo surmaajasta käytetyissä nimityksissä: *Kuopion kouluhyökkääjä*, *koulupuukotuksesta epäilty*, *Kuopion epäilty koulumurhaaja*. Myös asiantuntijakommenteissa teko

liitettiin aiempiin koulusurmiin. Esimerkiksi Ylen jutussa Ruotsissa koulusurmiin perehtynyt toimittaja vertaili yhteneväisyyksiä Kuopion iskun ja Ruotsissa eniten kuolonuhreja vaatineen koulusurman välillä. Yhteyden muihin koulusurmiin nostivat esiin myös vanhat koulukaverit. Siviiliroolissa haastatellut ihmiset vahvistivat kuvaa Kuopion surmaajasta juuri koulusurmaajana muillakin keinoilla. Toimittajat haastattelivat nimenomaan surmaajan vanhoja koulukavereita ja koulujen johtohenkilökuntaa niin peruskoulun ala- ja yläasteilta, lukiosta kuin ammattikoulustakin. Näkökulmana oli usein, *millainen ihminen Kuopion koulusurmaaja oli koulukaverin näkökulmasta.*

Kuopion koulusurmaajan mediakuva rakentui vahvasti kolmen diskurssin varaan. Nämä diskurssit ovat: **tavallisuus**, **ulkopuolisuus** ja **psykke**. Surmaaja kuvattiin mediassa ensisijaisesti tavallisena nuorena, joka oli kuitenkin yksinäinen ja kiusattu, mutta älykäs, vaikka surullisen oloinen. Kolmen keskeisimmän diskurssin ohella myös **maskuliinisuuden** ja **rikollisuuden** diskurssi rakensivat koulusurmaajan mediakuvaa. Aineistossa oli joitain harvoja viittauksia radikalisoitumiseen, mutta varsinaista terrorismin diskurssia ei koulusurmaajaan liitetty. Taulukoissa 3 ja 4 näkyy tarkemmin, miten eri diskurssit rakensivat koulusurmaajan mediakuvaa.

Taulukko 2: Koulusurmaajan mediakuvan näkyvimät diskurssit

TAVALLISUUS	ULKOPUOLISUUS	PSYYKE
Ihan tavallinen lukiolainen muiden joukossa Erilainen kuin muut	Suhteessa kouluyhteisöön Oli aina yksin muun muassa välitunneilla Koulukiusaaminen	Erittäin älykäs, ”fiksi nörtti” Hiljainen ja rauhallinen Lempeä ja hyväntahtoinen

Taulukko 3: Koulusurmaajan mediakuvaa taustalla rakentavat diskurssit

MASKULIINISUUS	RIKOLLISUUS
Mies, uhrin naisia Spekulaatiot uhrin kanssa seurustelusta Fyysinen voima: painonnostaja Maskuliininen sankarikuva, kun ”pystyi” iskuun vastoin uskomuksia	Käytti aseenaan sapelia Rikostaustaltaan puhdas Spekulaatio osallisuudesta läheiseen tuhopolttoon

Kuopion koulusurmaajaan liitetyt diskurssit kiinnittyivät vahvasti koulumiljööön osallistuen nimenomaa koulusurmaajan mediakuvan rakentamiseen. Ulkopuolisuus esitettiin ensisijaisesti ulkopuolisuutena suhteessa koulu yhteisöihin. Surmaajan kerrottiin olleen koulukiusattu, jääneen ulos koulun ryhmäytymisestä ja olleen usein yksin välitunneilla. Myös tavallisuus kuvattiin *tavallisen oppilaan* -roolin kautta. Psykkisiä ominaisuuksia peilattiin niitäkin koulumaailmaan. Surmaaja kuvattiin älykkäänä. Kaikki tätä kuvaa rakentavat perustelut olivat koulumaailmasta. Surmaaja *viittasi tunneilla ja antoi pointteja, sai stipendin äidinkielestä ja kirjoitti kaksi laudaturia ylioppilaskirjoituksissa.*

Vaikutelma surmaajan liittämisestä aiempiin koulusurmiin syntyi myös silloin, kun aineistossa mainittiin täysin irralliselta tuntuvia yksityiskohtia, jotka kuitenkin ovat olleet näkyviä aiheita joissain aiemmissa koulusurmista. Hänen esimerkiksi mainittiin *pelanneen videopeljä veljensä kanssa.* Myös valokuva, jossa surmaaja poseerasi ampumapokaalin kanssa, nousi uutisaiheeksi. Kuopion surmaajan kohdalla kyseiset yksityiskohdat tuntuvat irrallisilta, mutta videopelit ja ampuma-asetelit ovat olleet julkaisen keskustelun ytimessä monien aiempien koulusurmien jälkeen.

Kuopion koulusurmaajan mediakuvassa oli paljon samaa kuin aiempien suomalaisten koulusurmaajien mediakuvassa. Raittila ym. (2009) ovat tunnistaneet neljä roolia, joissa vuonna 2008 kouluiskun tehnyt Kauhajoen surmaaja esiintyi mediassa. Kauhajoensurmaajan neljä mediaroolia *rikollinen, uhri, sankari* ja *tavallisen oloinen nuori*, sopivat kaikki yhteen jonkun Kuopion surmaajaan liitetyn diskurssin kanssa. Tämä paljasti, että koulusurmaajia on siis esitetty suomalaismedioissa jo yli kymmenen vuotta samoja teemoja painottaen. Surmaaja on yhtäältä luokkakavereidensa kimppuun hyökännyt rikollinen ja potentiaalinen sankari ja roolihahmo jollekin koulusurmaajan diskurssin merkitykseen kiinnittyvälle nuorelle. Toisaalta – ja ennen kaikkea koulusurmaaja on kuitenkin yksinäisyyden ja koulukiusaamisen uhri ja aivan tavallisen oloinen nuori mies. Koulusurmaajan mediakuva perustelee koulusurmaajan teon juuri yksinäisyydellä ja ulkopuolisuudella. Yksi surmaajan vanha koulukaveri kommentoi surmaajaa seuraavasti:

”Kun näkee nimen hoksaa, että tuohan on melkein 1+1. Hänessä oli samanlaisia piirteitä kuin muissa koulusurmaajissa. Niitä ei voinut liittää henkilöön suoraan, mutta merkit oli nähtävissä. Hän oli kiusattu ja eristäytynyt”

(IL 2.10.2019)

Kuopion surmaajan mediakuva näin osaltaan vahvasti jo valmiiksi vallalla olevaa mielikuvaa surmaajista yksinäisinä ja kiusattuina. Kiinnostavaa oli, että yksinäisyys, kiusaaminen ja ulkopuolisuus dominoivat mediakuvaa, vaikeivat kaikki haastatellut edes vahvistaneet kuvan olevan tosi tai ainakaan erityisen osuva.

Keskeinen huomio koulusurmaajan mediakuvasta on, että se keskittyy nimenomaan surmaajaan itseensä, hänen ominaisuuksiinsa, tunteisiinsa ja suhteisiinsa. Myös selitystä surmalle haettiin ennen kaikkea surmaajaa kuvailemalla. Tekoa verrattiin kyllä aiempiin koulusurmiin, mutta sitä ei pyritty selittämään suurilla valtarakenteilla, vaan yksilöä kuvailemalla. Tutkimuksessa onkin huomattu, etteivät kuvaukset valkoisista joukkosurmaajista yleensä poraudu valkoiseen maskuliinisuuteen liittyviin rakenteellisiin ongelmiin, vaan ongelman painotetaan olevan häiriintyneen yksilön purkaus (Consalvo 2003). Medialla ei ylipäänsä ole tapana mainita etnistä taustaa iskun syytä etsiessään, silloin kun tekijä on valkoinen, vaikka näin toimitaan muista etnisistä taustoista tulevien surmaajien kanssa (Park; Holody & Zhang 2012).

Ainoa yhteiskunnallinen ongelma, joka nousi vahvasti esiin koulusurmaajan mediakuvasta, oli nuorten miesten yksinäisyys ja syrjäytyminen. Tosin seuraavassakin kommentissa rehtori painotti puhuvansa aiheesta vain yleisellä tasolla, ei suoraan surmaajaan liittyen:

”Mutta yleisellä tasolla me olemme huolissamme opiskelijahuollon resursseista valtakunnallisesti. Ne ovat ihan liian riittämättömät, sillä nuorilla on niin kovat paineet tämän hetkisessä maailmassa.”

(HS 2.10.2019)

Nuorten syrjäytyminen ja yksinäisyys ovat aitoja ongelmia, joihin on tärkeä puuttua. On kuitenkin ongelmallista, että koulusurmaajan mediakuva esitti valkoisen miehen yksinäisyyden myötätuntoa ja sympatiaa herättävänä asiana vielä silloinkin, kun mies oli toteuttanut koulusurman. Media sivuutti valkoisen maskuliinisuuden ongelmat ja siihen kätkeytyvän naisvihan. Naisvihan mainitsemisen sijaan media kirjoitti surmaajasta lempeänä ja hyväntahtoisena nuorena miehenä, joka oli ollut surmaan asti monien silmissä *täysin näkymätön*. Samalla lukijalle annettiin juuri se viesti, jota asiantuntijat toivovat vältettävän: joukkosurma tekee näkymättömästä näkyvän.

4.3.2. Terroristisen joukkosurmaajan mediakuva

Turun puukotus tapahtui 18. elokuuta 2017. Vajaa vuotta myöhemmin 15.6.2018 puukottaja tuomittiin kahdesta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta ja samassa tarkoituksessa tehdyistä murhanyrityksistä. Turun puukottajaa käsiteltiin uutisissa pitkin vuotta elokuun 2017 ja kesän 2018 välillä. Tässä alaluvussa tarkastelen, miten terroristisen surmaajan mediakuvaa rakennettiin tuona aikana. Turun puukotus oli ensimmäinen Suomessa tehty jihadistinen isku, ja myös ensimmäinen kerta, kun Suomen oikeuslaitos antoi tuomion terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta. Jos Turun surmaajan mediakuvan haluaisi tiivistää kolmeen sanaan: *Suomen ensimmäinen terroristi*, olisi osuva

vaihtoehto. Mielikuva Suomen ensimmäisestä terroristista näkyi uutisissa jo kauan ennen oikeuden lopullista tuomiota. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö yhdisti puukotuksen Euroopassa tehtyjen jihadististen iskujen jatkumoon heti päivä iskun jälkeen, kun surmaa alettiin tutkia terroritekona:

”Turku on nyt osa pitkää ketjua, joka on kulkenut meille monen maan ja kaupungin kautta. Olemme hyvässä ja pahassa osa muuta maailmaa.”

(IS 20.3.2018)

Turun surmaajan mediakuva oli siis mediakuva terroristista. Tässä alaluvussa pohdin tarkemmin, mistä diskursseista terroristisen surmaaja mediakuva käytännössä muodostuu.

Turun surmaajaa liittyi kaikkiin aineistosta tunnistamiini kahdeksaan diskurssiin, eli **tavallisuuden, ulkopuolisuuden, uskonnon, maahanmuuton, terrorismin, psyyken, maskuliinisuuden ja rikollisuuden** diskursseihin. Taulukoissa 4 ja 5 havainnollistavat, miten eri diskurssit näkyivät terroristisen surmaajan mediakuvassa. Huolimatta monipuolisesta diskurssien kirjosta, **terrorismin, uskonnon, maahanmuuton ja rikollisuuden** diskurssit hallitsivat terroristisen surmaajan mediakuvaa. Yhdessä nämä diskurssit rakensivat Turun surmaajasta kuvan meille vieraana *muukalaisena*. Samalla ne liittivät keskustelun *Suomen ensimmäisestä terroristista* muihin suuriin keskusteluihin, kuten keskusteluun islamista, turvapaikanhakijoista tai elintasopakolaisista.

Taulukko 4: Terroristisen surmaajan mediakuvan näkyvimät diskurssit

TERRORISMI	USKONTO	MAAHANMUUTTO	RIKOLLISUUS
Tyypillinen terroristi Isisin soturi Mahdollinen johtohahmo Suomen jihadisteille Epäonnistunut Isisin fanipoika Kuoleman kultti	Ei kovin uskonnollinen, koska kielletyt ta- tuoinnit Koraani, Alkoi käydä moskeijassa tiiviimmin Moskeijasta tuomittiin surma	Ajelehti turvapaikanhakijana Euroopassa Muistuttaa vuoden 2015 <i>pakolaiskriisin kaaoksesta</i> Turvapaikkajärjestelmässä on valuvika. Tavoitteli parempaa elämää.	Pimeä menneisyys Sanoi tappaneensa miehen Marokossa Poltti pilveä Matkusti pummilla Ollut epäiltynä pahoinpitelyistä Laiton maassa oleskelu

Taulukko 5: Terroristisen surmaajan mediakuva taustalla rakentavat diskurssit

MASKULIINISUUS	PSYYKE	ULKOPUOLISUUS	TAVALLISUUS
Vihasi länsimaisia naisia Ei iskenyt naisia baarissa niin kuin muut Yritti kasvattaa lihaksiaan Kaveriporukkinsa johtohahmo	Tietämätön, vietävissä oleva, pelkuri. Nauroi pyörätuoliin joutuneen uhrinsa kertomukselle Hullu: joka päivä eri persoona	Ulkopuolinen suhteessa Suomen yhteiskuntaan Ei kelvannut Isisille Yksinäinen susi Puhui ja käveli itseksseen	Tavallinen nuori mies Tavallinen turvapainhakija Ei normaali ihminen

Turun surmaajan mediakuva on ulkopuolisuuden ja toiseuden kuva. Turun surmaajasta rakennettiin kuvaa toisena, samoilla diskursiivisilla elementeillä, jotka ovat tuttuja länsimaisesta terrorismiuutisoinnista. Turun puukottajasta tuotiin esiin kielteisiä piirteitä samalla, kun hänen hyvät ominaisuutensa ohitettiin nopeasti. Yhdessä raportissa surmaajan esimerkiksi kerrottiin olleen pidetty koulukavereidensa ja opettajiensa keskuudessa Suomessa. Lukijalle ei kuitenkaan selvinnyt miksi, sillä mediakuvan perusteella surmaajasta oli erittäin vaikea pitää. Epäinhimillistä kuvaa vahvistettiin myös luonnonilmiöihin ja kulkutauteihin liittyvin sanoin. Surmaaja *ajelehti* Euroopassa pakolaisaallon mukana. Nyt hänen puolestaan pelätään *levittävän* jihadismia. Tällaisilla epäinhimillistävillä sanavalinnoilla on esimerkiksi kanadalaisissa uutisteksteissä luotu epäinhimillistä viholliskuvaa paitsi terroristijohtajista, kuten Osama bin Ladenista, myös arabi- ja muslimimaiden siviiliväestöstä (Steuter & Wills 2009).

Terrorismiuutisoinnille on tyypillistä esittää *meidät* hyvinä ja moraalisesti oikeamielisinä, ja toisaalta terroristit tätä hyvyttä vastaan hyökkäävänä vihollisena. Esimerkiksi kaksoistornien terrori-isku Yhdysvalloissa vuonna 2001 esitettiin paikallisissa medioissa nimenomaan iskuna demokratiaa, vapautta ja muita *hyvän yhteiskunnan* arvoja vastaan. Yhdysvalloissa on terrorismiuutisoinnin kautta moraalisesti oikeutettu esimerkiksi terrorismin vastaista sotaa. Aineistoni osoitti, että myös suomalaismediat olivat taipuvaisia hyödyntämään tätä retoriikkaa.

Turun surmaajan mediakuvan perustana oli hyvin mustavalkoinen *hyvät länsimaat* vastaan *pahat jihadistit* -ajattelu. Terroristijärjestö Isis esitettiin täysin demonisoituna pahuuden ruumiillistumana.

Isis kuvattiin kuoleman kultiksi, jonka vihollisia ovat koko maailma. Sen kuvattiin pakottavan *väkivaltaisen diktatuurinsa alaisuuteen miljoonia irakilaisia ja syyrialaisia*. Suomalaiset puolestaan kuvattiin oikeamielisiksi. Esimerkiksi Turun puukottajan oikeudenkäyntiä käsiteltiin juuri tästä terrorismiuutisoinnille tyypillisestä näkökulmasta, jossa terrorismi on hyökkäys hyvää demokraattista oikeusvaltiota vastaan:

Syytetyllä on oikeus puolustautua. Se on oikeusvaltion periaate. Videojulistuksessaan [sukunimi] sanoi pitävänsä vihollisenaan myös demokraattisen yhteiskunnan lakeja. Mutta nyt häntä tuomitaan juuri niiden perusteella. Oikeusvaltio näyttää voimaansa.
(HS: Kuukausiliite 7.7.2018)

Terroristisen surmaajan mediakuva kertoi hyvän ja pahan välisestä taistelusta. Pysyvissä hyvän rooleissa olivat Suomi ja muut länsimaat. Demonisoitu päävihollinen puolestaan oli terroristijärjestö Isis, jihadismin vahvin voimannäyte. Kiinnostavaa tässä asetelmassa oli, että vaikka muut osat esitettiin erittäin mustavalkoisina ja staattisina, Turun surmaajan rooli muutti jatkuvasti muotoaan. Selvää oli vain, että hän kuului vihollisten ja muukalaisten puolelle. Se, kuinka vaaralliseksi viholliseksi Turun surmaaja tulisi määritellä kuitenkin vaihteli. Välillä rakentui kuva erittäin vaarallisesta vihollisesta, jonka nousu Suomen jihadistien johtohahmoksi on estettävä. Toisinaan terroristisesta surmaajasta kuitenkin muodostui kuva tietämättömänä pelkurina, joka ei kelvannut ihailemansa antagonistin palvelukseen, sillä ”*Isisin näkökulmasta [sukunimi] epäonnistui surkeasti, koska hän jäi vihollisen vangiksi*” (kiinnostavaa on myös, kuinka Isis voidaan esittää täysin ymmärtämättömänä pahuutena, mutta toimittaja kykenee silti arvioimaan tilanteita Isisin näkökulmasta). Tällöin terroristin mediakuva oli kuva ulkopuolisempaakin ulkopuolisesta ulkopuolisuudesta. Turun surmaaja esitettiin suomalaismedioissa ulkopuoliseksi suhteessa kaikkiin mahdollisiin kuvitteellisiin yhteisöihin.

4.3.3. Yhteenveto: Koulusurmaajan ja terroristin diskursiiviset erot

Edellisissä alaluvuissa kuvailin koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien diskursiivista rakentumista. Viimeinen tutkimuskysymykseni oli, kuinka koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvat eroavat diskursiivisesti toisistaan. Tällaisen kysymyksen esittäminen sisältää oletuksen siitä, että ainakin jotain eroja on löydettävissä. Tämä hypoteesi paljastui oikeaksi. Koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien tarkastelu paljasti kaksi keskenään hyvin erilaista mediakuvaa. Koulusurmaajan mediakuvan ytimessä olivat **tavallisuuden**, **ulkopuolisuuden** ja **psyhyksen** diskurssit. Terroristisen surmaajan mediakuvaa puolestaan hallitsivat **uskonnon**, **maahanmuuton**, **terrorismin** ja **rikollisuuden** diskurssit. Edellä mainittujen diskurssien kautta koulusurmaajasta välittyi

melko sympaattinen kuva, jota edes tehty surma ei murena. Kuopion surmaajan kerrottiin olevan erittäin älykäs ja lempeä, mutta yksinäinen ja kiusattu. Terroristisen surmaajan mediakuva on päinvastainen: hän on vuorotellen tietämätön ja vietävissä oleva pelkuri ja erittäin vaarallinen jihadistiksi, jonka pelätään nousevan Suomen vankiloitten radikalisoituneiden muslimien johtohahmoksi. Taulukko havainnollistaa terroristisen surmaajan ja koulusurmaajan mediakuvien keskeisiä eroja. Keskeisimmät terroristiseen joukkosurmaajaan ja koulusurmaajaan liitetyt diskurssit osoittivat myös sen, miten eri etäisyydeltä joukkosurmaajaa ja koulusurmaajaa rakennettiin. Koulusurmaajan mediakuva rakentui pääosin surmaajan omien henkilökohtaisten ominaisuuksien varaan. Journalistit ruotiivat surmaajan ulkopuolisuutta ja surmaajan psyykettä: tunteita, älyä ja luonnetta. Terroristisen surmaajan mediakuvan ytimessä sen sijaan olivat suuret yhteiskunnalliset diskurssit uskonnosta, maahanmuutosta ja terrorismista. Näiden diskurssien kautta Turun puukottaja liitettiin useisiin kuvitteellisiin yhteisöihin, kuten muslimien, jihadistien ja turvapaikanhakijoiden kuvitteellisiin yhteisöihin. Terroristin mediakuva ei rakentanut kuvaa ainoastaan terroristista itsestään. Sen sijaan se rakensi kuvaa islamista, muslimista, vuoden 2015 *pakolaiskriisistä*, terrorismin vastaisesta sodasta, pohjoisafrikkalaisista nuorista ja turvapaikanhakijoista.

Taulukko 6: Koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien keskeiset erot

KOULUSURMAAJA	TERRORISTINEN SURMAAJA
Koulukiusattu, sulkeutunut nuori mies	Suomen ensimmäinen jihadistiterroristi
Diskurssit: Tavallisuus, ulkopuolisuus, psyyke	Diskurssit: Uskonto, maahanmuutto, terrorismi, rikollisuus
Luonne: lempeän oloinen, hiljainen, surullinen	Luonne: pelkuri, joka päivä eri persoona
Ulkopuolisuus: suhteessa koulumaailmaan	Ulkopuolisuus: suhteessa kaikkiin
Ilmiöt: koulukiusaaminen, yksinäisyys, suru, koulusurmat	Ilmiöt: ”pakolaiskriisi”, ”terrorismin vastainen sota”

Aineistosta esiin nousseet erot koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien välillä sopivat hyvin yhteen aiempien kansainvälisten tutkimusten tulosten kanssa (Silva & Capellan 2019b; Elmasry & el-Nawawy 2019). Kuopion ja Turun surmaajat eroavat toisistaan juuri sellaisten ominaisuuksien kautta, joiden on havaittu vaikuttavan uutisoinnin luonteeseen ja määrään: yksi on kansainvaarallinen, jolla ei ole tiettyä ideologista motiivia, toinen on turvapaikanhakija, muslimi, ara-

biankielinen, jihadistista ja terroristista surmista tuomittu (Aineistoni vahvasti selvästi esimerkiksi hypoteesia siitä, että valkoista surmaajaa pyritään teosta huolimatta ymmärtämään, häntä kohtaan tunnetaan sympatiaa ja häneen liitetään myönteisiä piirteitä. Samalla kun valkoinen mies on esitetty eräänlaisena tekonsa uhrina, esimerkiksi mustat ja Latinalaisesta Amerikasta lähtöisin olevat surmaajat on aiemman tutkimuksen perusteella leimattu yhteisöä uhkaaviksi ja väkivaltaisiksi henkilöiksi. (Duxnury, Frizzell & Lindsay 2018.) Tutkimukseni aineistossa tämä valkoisia surmaajia kohtaan tunnettu sympatia oli keskeinen osa Kuopion surmaajan mediakuva. Esimerkiksi vanha koulukaveri antoi iskua seuraavana päivänä Helsingin Sanomille seuraavan kommentin:

”Ensimmäinen reaktioni oli sympatia. Tällöiselle ihmiselle olisi tosi tärkeää saada apua. Hän oli päässyt putoamaan tukiverkon läpi.”

(HS 2.10.2019)

Turun surmaajan kohdalla sympatiaa eivät maininneet sen paremmin puolittut kuin vanhat ystävätkään. Sen sijaan diskursiiviset elementit rakensivat hänestä kuvan epäinhimillisenä vihollisena, joka edustaa kaikkea paha. Demonista roolia *kaikkien meidän vihollisena* korostettiin vielä lähes vuosi iskun jälkeen kirjoitetussa pidemmässä Kuukausiliitteen reportaasissa:

Niille, jotka olivat paikalla Turun keskustassa, tilanne oli me vastaan tuo. Meihin kuuluivat kolme suomalaismiestä, afganistanilainen opiskelija ja afganistanilaistaustainen autonkuljettaja, jotka lähtivät ajamaan puukottajaa takaa. Takaa-ajajiin liittyi irakilainen merkonomi, joka nappasi ohikulkijalta mukaansa pesäpallomailan. Kun poliisi oli pysäyttänyt [sukunimi], irakilainen löi tätä mailalla päähän.

(HS: Kuukausiliite 7.7.2018)

Me vastaan tuo -asetelma tiivistää terroristisen surmaajan mediakuvan ja keskeisimmän eron terroristisen surmaajan ja koulusurmaajan mediakuvien välillä. Sekä Turun että Kuopion surmaaja syyllistyi raakaan murhaan. Kuopion surmaajan mediakuva rakentuu kuitenkin sen ajatuksen ympärille, että rikoksen on tehnyt yksi yhteisömme jäsen. Turun surmaajan kohdalla sen sijaan yhteisön syyttävä sormi osoitti *muukalaista*, joka ei ikinä ollut kuulunut yhteisöön, ja jonka teko erotti yhteisöstä lopullisesti. Samalla tämän muukalaisen kautta leimattiin myös muita ryhmiä, jotka eivät kuulu suomalaisen kuvitteellisen yhteisön ytimeen. Tämä ero surmaajan mieltämisessä osana yhteisö tai sen ulkopuolisena näkyi selvintä, kun uutiset etsivät niitä virheitä ja syyllisiä, jotka olivat mahdollistaneet tapahtuneen. Molempien surmaajien kohdalla kysyttiin, *miksei tähän puututtu aiemmin*. Kuopion

koulusurmaajan kohdalla kyse oli kuitenkin puuttumisesta koulukiusaamiseen ja syrjäytymiseen. Yhteiskunnan virhe paikannettiin siihen hetkeen, kun surmaajan oli annettu pudota yhteiskuntamme ulkopuolelle, *tukiverkkojen tavoittamattomiin*. Turun surmaajan kohdalla yhteiskuntamme virhe ei sen sijaan ollut antaa surmaajan pudota yhteiskuntamme ulkopuolelle, vaan päästää häntä alun alkaenkaan lähellemme. Huomio kiinnittyi siihen, ettei Supo ollut luokitellut Turun surmaajaa vaaralliseksi ja koko *valuvikaiseen* turvapaikkajärjestelmäämme, jonka vuoksi *me* altistumme vaarallisille *jihadisteille*. Turun surmaajan kohdalla ongelmana ei siis pidetty itse radikalisoitumista, vaan sitä, että *me* altistuimme vaaralle. Keskustelua surmaajan hyvinvoinnista ja tukiverkoista ei käyty. Joukkosurmaajien mediakuvat loivatkin kuvan siitä, että tukiverkot ovat jotain, mihin ainoastaan *me* Suomessa syntyneet olemme oikeutettuja hieman samaan tapaan kuin olemme oikeutettuja tavoittelemaan hyvää elämää. *Muiden* sen sijaan tulisi osoittaa ansaitsevansa nämä etuoikeudet.

5. Johtopäätökset: Ulkopuolisuuden kahdet kasvot

Joukkosurmien jälkeen, toimittajat pyrkivät yleensä vastaamaan kysymykseen: miksi jotain näin kamalaa on tapahtunut? Selitystä etsitään myös tekijästä. Joukkosurmaajista kirjoitetut uutiset ovatkin aina jonkunlainen yritys selittää, *millainen ihminen* päätyy tekemään joukkosurman. Syitä on voitu hakea yksilöstä, kuten tämän mielenterveydestä, pahuudesta ja ideologisista aatteista, tai laajemmista viallisista yhteiskuntarakenteista, kuten aselaeista, median antamasta esimerkistä ja puutteellisista tukiverkoista. Joka tapauksessa toimittaja valitsee yleensä iskulle jotkut kehykset, kuten ”terrori-isku” tai ”hullun yksilön teko” (Fiskea (1987) siteeraavat Coverdale, Coverdale & Nairn 2016). Tämä tutkimus paneutui siihen, kuinka joukkosurmaajien mediakuvia rakennetaan suomalaismedioissa. Eriytyisenä huomion kohteena olivat diskursiiviset erot koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvien välillä. Aineistosta löytyi kahdeksan diskurssia, joiden kautta suomalaismediat kuvaavat joukkosurmaajia. Nämä diskurssit olivat: **tavallisuuden, ulkopuolisuuden, uskonnon, maahanmuuton, terrorismin, psyyken, maskuliinisuuden ja rikollisuuden** diskurssi. Diskurssit eivät jakautuneet tasaisesti Turun ja Kuopion surmaajien välillä, vaan heistä piirtyi mediajulkaisujen välityksellä hyvin erilainen kuva. Tutkimus siis vahvasti kansainvälisten tutkimusten tuloksia siitä, että joukkosurmaajan etninen tausta, uskonto ja ideologinen tausta vaikuttavat hänen siihen, kuinka häntä käsitellään mediassa. Terroristisen surmaajan mediakuva rakentui ensisijaisesti **maahanmuuton, uskonnon, terrorismin ja rikollisuuden** diskurssien varaan. Koulusurmaaja sen sijaan kuvattiin ensisijaisesti **tavallisuuden, ulkopuolisuuden ja psyyken** diskurssien kautta. **Maskuliinisuuden** diskurssi vaikutti selvästi kummankin surmaajan mediakuvan taustalla, muttei noussut kummankaan mediakuvan määrittävimmäksi tekijäksi. Huomioitavaa on myös se, että koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan mediakuvat näyttivät hyvin erilaisilta myös silloin, kun sitä käsiteltiin saman diskurssin kautta. Esimerkiksi psyyken diskurssi näyttäytyi koulusurmaajan mediakuvassa osin hyvin myönteisenä: häntä kuvattiin lempeäksi ja erittäin älykkääksi. Turun surmaaja sen sijaan esitettiin tietämättömänä pelkurina, mutta samalla julmana.

Keskeinen tutkimustulos oli, että syitä kantasuomalaisen koulusurmaajan ja terroristisen surmaajan iskuihin haettiin hyvin erilaisista ilmiöistä. Koulusurmaajan päätyminen murhaajaksi esitettiin surulliseksi tapahtumaksi, joka oli mahdollistunut, kun nuori oli päässyt putoamaan yhteiskuntamme tukiverkon tavoittamattomiin. Puuttumista koulukiusaamiseen ja nuorten syrjäytymiseen vaadittiin. Terroristiselle surmaajalle ei sen sijaan annettu mediassa myötätuntoa, vaan hänet yhdistettiin terroristi-

järjestö Isisiin. Väillä tämä tehtiin kuvauksilla vaarallisesta jihadistista, toisinaan kuvauksilla Länsimaita vihaavasta pelkurista, joka ei kelvannut edes Isisille. Kun yksi surmaaja sai mediassa sympatiaa, jota vaille toinen jäi, syntyi kuva kahdesta eri tasoisesta ulkopuolisesta. Vaikka sekä koulusurmaaja että terroristinen surmaaja esitettiin ulkopuolisina, oli tämä terroristisen surmaajan kohdalla kokonaisvaltaisempaa. Kun koulusurmaajan kohdalla yhteiskunnan virhe jäljitettiin siihen hetkeen, kun nuori päästettiin etäännyttämään yhteisöstä ja syrjäytymään, terroristisen surmaajan kohdalla virheeksi katsottiin hetki, jona kyseinen ihminen pääsi lähellemme. Syntyi kuva siitä, että *yhteiskunnan tukiverkot*, ovat jotain, mihin vain Suomessa syntyneet ovat oikeutettuja. Muualta tulleille ne eivät kuulu, elleivät he ole *hyviä* muita, jotka kertovat medialle rakastavansa Suomesa ja tuomitsevansa väkivallan. Tällainen epätasapaino eri etnisistä taustoista tulevien joukkosurmaajien välillä osaltaan edustaa *uutta rasismia*, josta Eduardo Bonilla-Silva on kirjoittanut (2003). Tässä viimeisessä luvussa käyn läpi tutkimukseni keskeisimpien tulosten merkityksen. Teen sen kahdessa osassa. Ensin pohdin lyhyesti valtarakenteita, joita joukkosurmaajien mediakuvien analysointi kriittisen diskurssianalyysin avulla paljasti. Keskeisimmät tunnistamani valtarakenteet ovat uusrasistinen **Länsi vastaan muut** -asetelma, **maskuliinisuuden valtarakenne** ja **valta määrittellä yhteiskuntamme ”normaali”**. Tämän jälkeen pohdin joukkosurmaajauutisoinnin tulevaisuutta toimituksissa ja tutkimuksessa.

5.1. Joukkosurmaajauutisoinnin ylläpitämät valtarakenteet

Uutiset joukkosurmaajista rakentuvat tiettyjen diskurssien varaan. Nämä diskurssit eivät kuitenkaan rakenna kuvaa vain yksittäisistä rikollisista, vaan kiinnittyvät samalla osaksi laajempia yhteiskunnallisia keskusteluja ja merkityksiä. Tutkimusmetodini, kriittisen diskurssianalyysin tarkoituksena on paljastaa kielellisesti diskurssien kautta rakennettujen ja ylläpidettyjen valtarakenteiden ongelmallisuuksia. Tässä alaluvussa pohdin lyhyesti, miten tunnistamani kahdeksan diskurssia, tavallisuuden, ulkopuolisuuden, uskonnon, maahanmuuton, terrorismin, psyyken, maskuliinisuuden ja rikollisuuden diskurssit, ylläpitävät tiettyjä epätasa-arvoisia rakenteita yhteiskunnassamme. Kolme keskeistä valtarakennetta, joita käsittelen ovat: uusrasistinen **Länsi vastaan muut** -asetelma, **maskuliinisuuden valtarakenne** ja **valta määrittellä yhteiskuntamme ”normaali”**.

Myytti lännestä erillisenä hyvänä ja kehittyneenä kuvitteellisen yhtenäisenä alueenaan on vanha ja johtaa juurensa valistukseen asti (Hall 1992). Länsimaisessa uutisoinnissa kyseinen myytti voi yhä hyvin ja ylläpitää ajatusta länsimaiden kuvitteellisesta yhteisöstä, jota yhdistää tietyt oikeamieliset arvot, kuten usko demokratiaan ja oikeusvaltioon. Esimerkiksi terrorismin vastainen sota on esitetty

medioissa hyvän länsimaisen Yhdysvaltojen, moraalisesti oikeutettuna sotana hyvyttä uhkaavaa paha vastaan. Tässä tutkimuksessa esiin tulleet erot turvapaikanhakijana Suomeen tulleen muslimin tekemän joukkosurman ja kantasuomalaisen koulusurmaajan mediakuvissa, osoittavat, että myös suomalaismediat osallistuvat Länsimaat vastaan *muut* -valtarakenteen ylläpitoon. Koulusurmauutisointia tutkineen Raittila ym. (2009) huomasivat Kauhajoen koulusurman jälkeen, että iskun tekijä esitettiin välillä tavallisena nuorena. He pitivät tätä osin myönteisenä osoituksena siitä, että journalismi oli onnistunut kuvaamaan ”ihmismielen monimutkaisuutta” ja toisaalta välttämään ”tappajan demonisoinnin”. (Emt. 61.) Oma tutkimukseni kuitenkin osoitti, ettei tappajan demonisoinnista ole täysin luovuttu. Siinä missä Kuopion koulusurmaaja esitettiin aineistossani välillä jopa hyväntahtoisena, Turun terroristisen surmaajan mediakuvan kokonaisuus oli monikerroksisuudestaan huolimatta pääosin erittäin demonisoiva. Milloin hän ei ollut vaarallinen *kuoleman kulttiin* kuuluva *jihadistiterroristi*, hän oli *tietämätön pelkuri* tai turvapaikanhakijana Euroopassa *ajelehtinut* pikkurikollinen, jonka *pimeä menneisyys* oli täynnä erilaisia rötöksiä.

Joukkosurmaaja ei toki ansaitse medialta ymmärrystä tai positiivisia kuvailuja. Se, että eri etnisistä taustoista lähteviä surmaajia käsitellään suomalaismediassa niin eri diskurssien kautta on kuitenkin osoitus yhteiskunnassamme piilevästä *uudesta rasismista*. Ihmiset eivät suoraan tunnustaudu rasisteiksi, ja niin kauan, kun muualta tulevat käyttäytyvät oikeamielisesti, he saavat olla rauhassa. Kun yksi turvapaikanhakija tekee joukkosurman keittiöveitsellä, siirtyy keskustelu kuitenkin nopeasti koko turvapaikkajärjestelmän *valuvikaan*, *nuorten pohjoisafrikkalaisten miesten radikalisoitumiseen*, Isisin diktatuurin katkomiin päihin ja alistamiin Syyrialaisiin ja Suomen vankiloissa istuviin *radikalisoituneisiin muslimeihin*.

Samalla, kun mediat kirjoittivat Isisistä päitä katkovana kuoleman kulttina, osa toimittajista tuntui pyrkivän myös puhdistamaan ulkomaalaistaustaisten mainetta. Turun muslimit kertoivat haastattelussa tuomitsevansa väkivallan ja rakastavansa Suomea. Kriittisesti tarkasteltuna tällaiset haastattelut kuitenkin vain korostivat ulkomaalaistaustaisten toiseutta. Kantasuomalaiset eivät joudu erikseen kertomaan tuomitsevansa väkivaltaa, johon eivät ole itse syyllistyneet. Kantasuomalaisten ei ole pakko edes rakastaa kritiikittömästi Suomea kuuluakseen yhteiskuntaan. He voivat tehdä jopa joukkosurman ja tulla silti muistetuiksi lempeydestään, älystään ja ylioppilaskirjoituksista saamista laudatureistaan. Toimittajat tekivät myös jatkuvaa rajanvetoa *hyvien* ja *huonojen* turvapaikanhakijoiden välillä. Hyvät pakenivat Syyriasta ja Afganistanista Isisin julmaa terroria ja sotaa. Huonot, esimerkiksi marokkolaiset puolestaan tavoittelivat ainoastaan parempaa elämää. Tämä paremman elämän tavoittelu kuvattiin yleensä itsekkäänä tapana hyväksikäyttää turvapaikkajärjestelmäämme. Laajempaa reflek-

tiota siitä, keillä tässä maailmassa on oikeus tavoitella hyvää tulevaisuutta, ei käyty. Itsereflektio Suomen ja länsimaiden toimista oli muutenkin puutteellista tai kohdistui asioihin, jotka ylläpitivät lännen ja muiden välistä rajaa. Virheeksi nähtiin esimerkiksi se, ettei Suojelupoliisi ollut puuttunut Turun puukottajan aikeisiin aiemmin. Sen sijaan länsimaiden toimia terrorismin vastaisessa sodassa tai Suomalaisten etuoikeutta tavoitella hyvää elämää, ei käsitelty.

Toinen keskeinen valtarakenne, jota joukkosurmaajautisointi vahvisti, on maskuliinisuuden valtarakenne. Uutisissa kerrottiin aina, että surman teki mies ja että kuolonuhrit olivat naisia. Myös se, että joukkosurmaajat ovat lähes aina miehiä, tiedostettiin ja tuotiin esille. Tästä huolimatta joukkosurmia ei ongelmana yleensä käsitelty maskuliinisuuden kautta. Kuopion koulusurmaajassa ongelma liitettiin koulukiusaaminen ja nuorten syrjäytyminen, jotka ovat ongelmina sukupuolineutraaleja. Turun surmaajan kohdalla taas keskiössä olivat kulttuurierot ja Isis. Surmaajan kerrottiin vihaavan naisia, mutta myös tätä naisvihaa käytettiin ennen kaikkea surmaajan erottamiseksi länsimaisesta yhteiskunnasta. Hän vihasi *länsimaisia naisia*, ja naisvihasta sai kuvan islamiin tai jihadismiin liittyvinä ilmiöinä. Yhdessä Kuopion surman jälkeen kirjoitetussa Ylen jutussa puhuttiin laajemmin siitä, miksi juuri nuoret miehet syyllistyvät joukkosurmiin. Tässä jutussa ilmiötä käsiteltiin kuitenkin vain yleisellä tasolla, eikä Kuopion surmaajaa mainittu kuin johdannossa, minkä takia juttu ei lopulta kiinnittynyt vahvasti hänen mediakuvaansa. Mia Consalvo (2003) on esittänyt huolen siitä, että joukkosurmautisointi lakaisee maton alle mahdollisuuden siitä, että nykyinen maskuliinisuuden kulttuuri voisi olla yksi syy nuorten miesten radikalisoitumiseen. Valkoiselle heteromiehelle on länsimaisessa kulttuurissa luvattu eräänlainen johtajan paikka yhteiskuntamme ravintoketjun huipulla. Kaikkien miesten henkilökohtainen elämä ei kuitenkaan lunasta tätä lupausta, vaan jää kauas *etuoikeutetusta* elämästä. Voi syntyä halu kostaa, etenkin kun kulttuurimme on korostanut väkivaltaa miesten tapana ratkoa ongelmatilanteita.

Turun ja Kuopion surmaajista kirjoitetut uutiset eivät onnistuneet pureutumaan syvälle maskuliinisuuden valtarakenteen ongelmiin. Samalla ne jopa voimistivat tätä valtarakennetta, sillä joukkosurmia kuvattiin eräänlaisina voimanosoituksina. Myös kummankin surmaajan fyysistä voimaa ja kuntoilua tuotiin esille. Merkille pantavaa oli myös se, ettei terroristisen surmaajan ja aiempien koulusurmaajien ihmisvihaa usein käsitelty samoissa uutisissa tai rinnastettu keskenään. Turun surmaaja kertoi oikeudessa vihastaan länsimaita ja vääräoppisia kohtaan. Suomalaismediat kirjoittivat ihmisvihan ohjaavan Isisin ajattelumaailmaa. Kuitenkin myös *länsimaiset* joukkosurmaajat tuntevat usein samaa ihmisvihaa. Koulusurmaajat, esimerkiksi Columbinen, Jokelan ja Kauhajoen surmaajat ovat jättäneet jälkeensä manifestit, joissa ovat kirjoittaneet tästä vihastaan ihmisiä kohtaan. Viha ihmisiä kohtaan

tuntuu siis yhdistävän useita joukkosurmaajia. Koulusurmaajat ovat usein löytäneet samaistumiskoh- teikseen netistä muita aiempia koulusurmaajia. Turun puukottaja puolestaan löysi netistä jihadistiset viharyhmät. Tutkimuksissa on paljastunut, että yksin toimivien terroristien profiili on usein hyvin samanlainen kuin muidenkin joukkosurmaajien (Silva & Capellan 2019). Herää kysymys, onko ainut ero se, että mielikuvat jihadismista ja koulusurmista ilmiöinä ovat niin vahvat, että kantasuomalainen löytää vihan tunteilleen helpommin samaistuttavaksi koulusurmaajat, marokkolainen Isisin. Samalla tuntuu, että valkoisten miesten väkivaltaisuus ja naisviha ovat ilmiöitä, joiden vaaroja yhteiskun- tamme ei yhä osaa täysin tunnistaa. Vaikka lähes kaikki Suomen aiemmat joukkosurmat ovat val- koisten miesten tekemiä, ei sitä, ettei Kuopion surmaajan radikalisoitumista osattu aavistaa ennakolta, yhtään ihmetelty. Se ettei Turun surmaaja kuulunut Suojelupoliisin erityistarkkailun kohteisiin, he- rästi kuitenkin pohdintaa.

Viimeinen tunnistamani valtarakenne on valta määritellä yhteiskuntamme *normaali*. Tätä valtaa har- joittavat monet tahot, mutta joukkosurmaajauutisoinnin tapauksessa lähinnä media. Ajatus siitä, että on olemassa jonkinlainen *normaali ihmisyyys*, esiintyi ensisijaisesti tavallisuuden diskurssissa. Lo- pulta myös kaikki muut diskurssit kuitenkin osallistuivat tähän normaaliuden rakentamiseen. Tietyn- lainen psyyke, tietynlainen maskuliinisuus ja tietynlainen sosiaalinen käyttäytyminen esitettiin nor- maalina, ja niistä poikkeavat asiat epänormaaleina. Uskonnon, maahanmuuton ja terrorismin dis- kurssi olivat kaikki itsessään tietynlaisia epänormaaliuden kuvauksia. Muslimit, turvapaikanhakijat ja jihadistit tippuivat kaikki mediakuvauksissa jonnekin tavallisuuden ulkopuolelle. Nostan tavalli- suuden määrittelyn kautta tapahtuvan median vallankäytön esille valtarakenne luvun loppuun, sillä sen tiedostaminen toimituksissa joukkosurmaajauutisoinnin kenttätyötä tehtäessä olisi tärkeää. Kun toimittajat kirjoittavat joukkosurmaajista, he eivät lopulta kirjoita ainoastaan yksittäisistä rikollisista, vaan siitä, keitä terroristit ja koulusurmaajat yhteiskunnassamme ovat.

5.2. Rutiinien ravistelu: Joukkosurmaajauutisoinnin tulevaisuus toimituksissa ja tutkimuksessa

Koko kuluvan vuosituhanen ajan tutkijat ja toimittajat ovat käyneet kiivasta keskustelua joukkosur- maajauutisoinnin eettisistä ongelmista. Joukkosurmaajauutisoinnin on nähty yhtäältä innottavan uu- sia iskuja, toisaalta leimaavan vähemmistöjä tai vahvistavan haitallisia valtarakenteita. Tässä tutki- mukseni viimeisessä luvussa perustelen oman tutkimukseni annin pitkään jatkuneelle keskustelulle erityisesti suomalaisen uutisoinnin näkökulmasta.

Suomessa kansallisen keskustelun joukkosurmaajauutisoinnin etiikasta laukaisi Jokelan koulusurma vuonna 2007. Toimittajien uutistyötä Jokelassa kritisoitiin voimakkaasti. Toimittajien omat näkemykset joukkosurmaajauutisoinnin etiikasta alkoivat kuitenkin kärjistyä vasta seuraavana vuonna, kun Suomi koki lyhyen ajan sisään toisen koulusurmansa. Kauhajoen kouluiskun jälkeen osa toimittajista alkoi kyseenalaistaa Jokelan koulusurman uutisointiin liittyneitä prosesseja (Raittila ym. 2009). Nimen, kuvan ja nettimateriaalien julkaisu alkoi jakaa mielipiteitä (emt.). Tämän mielipideilmapiirin seuraukset ovat nähtävissä nykyisessä joukkosurmaajauutisoinnissa. Siinä missä Jokelan ja Kauhajoen surmaajista julkaistiin runsaasti valokuvia, Kuopion surmaajan kasvot näkyivät vain yhdessä aineistoni jutussa. Hän jäi lähes kasvottomaksi. Raittila ym. (2009) tarkastelivat suomalaistoitimittajien näkemyksiä koulusurmautisoinnin etiikasta velvollisuus- ja seurausetiikan kautta. He katsoivat toimittajien näkemyserojen johtuvan osin siitä, että osa heistä käsitti journalismin ammattietikan velvollisuusetiikan kautta. Tällöin korostui toimittajan tehtävä totuuden ja tiedon välittäjänä. Toiset toimittajat taas nojasivat seurausetiikkaan, jolloin he punnitsivat myös tiedon välittämisen seurauksia.

Oman, kriittiseen diskurssianalyysiin nojanneen tutkimukseni perusteella velvollisuus- ja seurausetiikan välinen vastakkainasettelu ei kuitenkaan ole joukkosurmaajauutisoinnin eettisten kipukohtien ytimessä. Itseasiassa en näe kyseistä vastakkainasettelua kovin järkevänä, sillä se pitää sisällään ajatuksen, että toimittajilla olisi käsissään totuus ja mahdollisuus valita, tulisiko tämä totuus saattaa ihmisten tietoisuuteen. Käytännössä toimittajat eivät kuitenkaan ole portteja totuuden ja ihmisten välillä, vaan osallistuvat totuuden rakentamiseen diskursiivisilla valinnoillaan. Keskeinen ongelma ei siksi ole, että journalismi kertoo, kuka joukkosurmaaja on, vaan että journalismi rakentaa käsityksen siitä, kuka joukkosurmaaja on. Joukkosurmaajauutisointi on epäeettistä, sillä se rakentaa pienistä tiedonmuruista valtavia aikalaiskuvia. Joukkosurmaajien mediakuvien diskursiivisen rakentumisen tarkastelu paljasti, että kuvat joukkosurmaajista rakentuvat lähes tyhjän päälle. Pohjalla on lähteitä vanhan koulukaverin hatarasta muistosta naapurin tulkintoihin ja lopulta aina Turussa kiertäviin villeihin huhuihin asti.

Terrorismia tarkastelleet mediatutkijat Maiju Kannisto ja Mila Seppälä kirjoittivat Journalistiin mielipidekirjoituksen, jossa he ilmaisivat huolensa siitä, että Kuopion kouluiskun käsittely jäi medioissa kesken. He muotoilivat kritiikkinsä Kuopion surman saaneesta mediahuomiosta seuraavasti: ”*Vastaus siihen, miksi Kuopion koulusurma tapahtui, ei löydy tekijän asuntolan käytäviltä eikä hänen sairaalavuoteen vierestä. Se löytyy Kuopion kaupungintalolta ja Arkadianmäeltä*”.⁴ Jos toimittajat

---

⁴ Lukijoilta: *Kuopion koulusurman käsittely jäi kesken*, Journalisti, 29.10.2019. <https://www.journalisti.fi/ajankohtaiset/lukijoilta-kuopion-koulusurman-kasittely-jai-kesken/>

perustelevat surmaajauutisoimia totuuden kertomisella, on heidän nostettava rima ylemmäs ja etsittävä uskottavampia palasia totuuden rakentamiseksi. Nyt terroristisen surmaajan mediakuva ei lopulta avannut mitään jihadismin olemuksesta, eikä kuvaus koulusurmaajan mediakuva edes varovasti raottanut valkoiseen maskuliinisuuden kulttuuriin liittyviä ongelmia ja naisvihaa. Uskon, että suuri osa joukkosurmaajauutisoinnin eettisistä epäkohdista johtuu lopulta toimitusten kiireestä, ei pyrkimyksestä muokata totuutta johonkin suuntaan. Kiireisessä uutistyössä toimittajat turvautuvat kriisitilanteissa rutiineihin niitä kyseenalaistamatta. Lopputuloksena uutisointi vahvistaa stereotyyppioita ja rakentaa maailmaa, jossa ne ovat totta: muslimi esitetään helposti terroristina, kun taas koulusurmaajan mediakuvassa korostetaan koulukiusaamista. Jotta haitallisten stereotyyppioiden toistamisesta ja niiden ylläpitämien valtarakenteiden vahvistamisesta päästäisiin eroon, on mielestäni tärkeää havainnollistaa, miten stereotyyppioiden toistaminen näkyy terroristiseen surmaajaan ja koulusurmaajaan liitettyissä diskursseissa ja niiden suurissa eroissa. Aiempi kansainvälinen tutkimus on osoittanut, että muslimit ja etnisistä vähemmistöistä tulevat surmaajat joutuvat suuremman ja negatiivisemmän mediahuomion kohteeksi kuin valkoiset surmaajat. Tutkimukseni näyttää, että näin tapahtuu myös Suomessa, ja osallistuu keskusteluun joukkosurmaajauutisoinnin sisään kätkeytyvästä uudesta rasismista. Koska toimitusten arki on kiireinen, koen tärkeäksi, että tutkimus tekee näkyväksi joukkosurmaajauutisoinnin eettisiä ongelmia. Toimittajat ovat myös muuttaneet joukkosurmaajauutisoinnin käytäntään tutkimusten seurauksena. Esittelemäni diskurssit voivat auttaa suomalaistoimittajia tunnistamaan sana-, aihe- ja näkökulmavalintojen sisään piiloutuvia valtarakenteiden lonkeroita omassa kirjoitustyössään. Nämä diskurssit tarjoavat myös näkökulmia tulevaisuuden tutkimukseen. Jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia lisäksi myös sitä, miten terrorististen surmaajien ja koulusurmaajien mediakuvien erot nähdään toimitusten sisällä. Tunnistavatko toimittajat eroja eettisessä harkinnassa ja päätösten teossa riippuen siitä, onko kyse terroristisesta surmasta vai joukkosurmasta – vai ovatko mediakuvien erot syntyneet tiedostamattoman rasismien seurauksena? Tutkimukseni tarkoituksena oli tunnistaa joukkosurmaajauutisoinnin diskursiivisesti ylläpitämiä valtarakenteita. Kahdeksan aineistosta poimimaani diskurssia auttoivat paljon tässä tehtävässä ja valaisivat eri näkökulmista, kuinka monikerroksisia valtarakenteita kahdesta miehestä kertovat uutiset tuottivat ja ylläpitivät. Katson, että diskursiivisen otteen ytimessä on lopulta merkitysten symbolisten rajojen jatkuvan liikkeen ymmärtäminen.

Diskurssin tunnistaminen vaatii kykyä kuvailla merkityksen ääriviivat mahdollisimman tarkasti ja hienojakoisesti, mutta samalla hyväksyä, etteivät kyseiset ääriviivat vangitse sisälleen mitään konkreettista tai pysyvää. Sen sijaan jokainen sanavalintamme rakentaa sitä, mikä myöhemmin ymmärre-

tään totuutena. Suomen vankilassa todella istuu tällä hetkellä historian ensimmäinen jihadistinen terroristi. On kuitenkin mahdotonta tietää, olisiko asia näin, jos terrorismia ei olisi länsimaissa määritelty niin pitkään suhteessa muslimeihin – tai jos *länttä* ei olisi ikinä erotettu *muista maista*. Jos maailmaa olisi hahmotettu erilaisten diskurssien kautta Turun puukottaja ei välttämättä olisi löytänyt samaistumiskohteita juuri jihadisteista ja tunnistanut itseään terroristiksi. Vaikka teko olisi tapahtunut, olisi tuomioistuimien saattanut tulkita sen toisin, esimerkiksi yksittäisen miehen raivon tai epätoivoin purkaukseksi. Kaikkien joukkosurmaajista kirjoittavien on siis hyvä muistaa, että yksittäiset sanavalinnat, jotka he kirjoittavat summanmutikassa rappukäytävistä kerättyjen lähteiden epävarmojen kommenttien varaan, muodostavat lopulta kudelman hyvin suurista totuuksista.

6. Lähteet

- Anker, E. (2005) Villains, Victims and Heroes: Melodrama, Media, and September 11, *Journal of Communication*, 55(1), 22–37. doi.org/10.1111/j.1460-2466.2005.tb02656.x
- Archetti, C. (2012) *Understanding Terrorism in the Age of Global Media: A Communication Approach*, New York: Palgrave Macmillan Limited.
- Becker, A. (2007) Between "us" and "them", Two TV interviews with German chancellor Gerhard Schröder in the run-up to the Iraq war. Teoksessa Hodges, A. & Nilep, C. (ed.) *Discourse, War and Terrorism*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B. V., 161–183
- Bleich, E. & van der Veen, A. M. (2018) Media portrayals of Muslims: a comparative sentiment analysis of American newspapers, 1996–2015, *Politics, Groups, and Identities*, DOI:10.1080/21565503.2018.1531770.
- Bonilla-Silva, E. (2003) *Racism without Racists: Color-Blind Racism and the Persistence of Racial Inequality in America*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Borum R. (2000). Assessing violence risk among youth. *Journal of Clinical Psychology*, 56(10), 1263–1288. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(200010\)56:10<1263::AID-JCLP3>3.0.CO;2-D](https://doi.org/10.1002/1097-4679(200010)56:10<1263::AID-JCLP3>3.0.CO;2-D)
- Brown, G. & Yule, G. (1983) *Discourse Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Capellan, J. (2015) Lone wolf terrorist or deranged shooter? A study of ideological active shooters events in the U.S., 1970-2014. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(6), 395–413. DOI:10.1080/1057610X.2015.1008341
- Coman, M (2003) Mass media, mit și ritual. *O perspectivă antropologică*. Iași: Polirom.
- Consalvo, M. (2003) The Monsters Next Door: Media Constructions of Boys and Masculinity. *Feinist Media Studies*, 3(1), 27– 45. DOI: 10.1080/1468077032000080112
- Coverdale, J., Coverdale, S. & Nairn, R. (2013) "Behind the Mug Shot Grin": Uses of Madness-Talk in Reports of Loughner's Mass Killing.
- Dahmen, N., Abdenour, J., McIntyre, K. & Noga-Styron, K. (2018) Covering Mass Shootings Journalists' perceptions of coverage and factors influencing attitudes. *Journalism Practice*, 12(4), 456–476, DOI: 10.1080/17512786.2017.1326832
- Dijk, T. A. (1993) Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*. 4(2), 249–283. DOI:10.1177/0957926593004002006
- Duwe, G. (2005) A Circle of Distortion: The Social Construction of Mass Murder in the United States. *Western Criminology Review* 6(1), 59–78.

- Duxbury, S., Frizzell, L. & Lindsay, S. (2018) Mental Illness, the Media, and the Moral Politics of Mass Violence: The Role of Race in Mass Shootings Coverage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 55(6), 766–797.
- Elmasry, M. & el-Nawawy, M. (2019) Can a non-Muslim Mass Shooter be a “Terrorist”? A Comparative Content Analysis of the Las Vegas and Orlando Shootings. *Journalism Practice*, DOI:10.1080/17512786.2019.1643766
- Fiske, J. (1987). *Television culture*. Lontoo: Methuen.
- Frunză, S. (2011) Media Communication and the Politics of the Symbolic Construction of the Reality. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 10(29), 182–202.
- el-Nawawy, M. & Elmasry, M. (2018) How AC 360 and The O’Reilly Factor discursively constructed the Charleston church shooting. *Journalism Studies*. 19(7), 942–959.
DOI:10.1080/1461670X.2016.1240016
- Ghetti, M. (2008) The terrorist is a star!: Regulating Media Coverage of Publicity-Seeking Crimes. *Federal Communications Law Journal*, 60, 481–627.
- Hall, S. (1992) The West and the Rest: Discourse and Power. Teoksessa: Hall, S. & Gieben, B. (ed.) *Formation of Modernity. Understanding modern societies 1*. Oxford: Open University Press, 275–332.
- Howells, S. (2012) Making Headlines: A Quarter Century of the Media’s Characterization of Canadian School shootings. Muschert, G. & Sumiala (ed). *School Shootings: Mediatized Violence in a Globale Age*. J. Bingley: Emerald.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen E. (2016). Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.
- Juppi, P. (2004) ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” – Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa lehdistössä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kearns, E., Betus, A. E. & Lemieux A. F. (2019) Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others? *Justice Quarterly* 36(6), 985–1022.
DOI:10.1080/07418825.2018.1524507
- Kellner, D. (2006) 9/11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics. *Critical Discourse Studies*, 1(1), 41–64.
DOI:10.1080/17405900410001674515
- Lankford, A. (2018) Do the media unintentionally make mass killers into celebrities? An assessment of free advertising and earned media value. *Celebrity Studies*. 9(3), 340-354.
DOI:10.1080/19392397.2017.1422984

- Lankford, A. & Madfis, E. (2018a) Don't Name Them, Don't Show Them, But Report Everything Else: A Pragmatic Proposal for Denying Mass Killers the Attention They Seek and Detering Future Offenders. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 260–279.
DOI:10.1177/0002764217730854
- Lankford, A. & Madfis, E. (2018b) Media Coverage of Mass Killers: Content, Consequences, and Solutions. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 151–162. DOI:10.1177/0002764218763476
- Levin, J. & Wiest, J. (2018) Covering Mass Murder: An Experimental Examination of the Effect of News Focus—Killer, Victim, or Hero—on Reader Interest. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 181–194. DOI: 10.1177/0002764218756916
- MacKinnon, K. (2003) *Representing men: maleness and masculinity in the media*. Lontoo: Arnold.
- Makkonen, A. (2019) Lintukotoa uhkaava ulkopuolinen: suvaitsevaisuuden, neuroottisuuden ja luottamuksen yhteys suomalaisten terrorismin pelkoon mediakokeessa (pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116092/MakkonenAnna.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Muschert, G. (2007) The Columbine Victims and the Myth of the Juvenile Superpredator. *Youth Violence and Juvenile Justice* 5(4), 351–366. DOI: 10.1177/1541204006296173
- Park, S., Holody, K., & Zhang, X. (2012). Race in Media Coverage of School Shootings: A Parallel Application of Framing Theory and Attribute Agenda Setting. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(3), 475–494. DOI: 10.1177/1077699012448873.
- Perälä, A. & Niemi, M. (2018) Asylum Seekers Arrived, Elites Occupied the Air Topics and Interviewees in YLE's Magazine Programmes During the "Asylum-Seeker Crisis". *Nordicom Review*, 39(2) 79-93. doi:10.2478/nor-2018-0013.
- Raittila, P., Johansson, K., Juntunen, L., Kangasluoma, L., Koljonen, K., Kumpu, V., Pernu, I. & Väliverronen, J. (2008) *Jokelan koulusurmat mediassa*. Tampere: Kopio Niini Finland Oy.
- Raittila, P., Haara, P., Kangasluoma, L., Koljonen, K., Kumpu, V. & Väliverronen, J. (2009) *Kauhajoen koulusurmat mediassa*. Tampere: Juvenes Print.
- Remes, L. (2004) Diskurssianalyysin kolme traditiota. *Menetelmäartikkeli*. www.metodix.com.
- Roy, S. & Ross, S. (2012) The circle of terror: strategic localizations of global media terror meta-discourses in the US, India and Scotland. *Media, War & Conflic*. 4 (3), 287–301.
DOI10.1177%2F1750635211420631
- Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/> (Vii-tattu 30.4.2020.)

- Schildkraut, J., Elsass, H. J. & Meredith, K. (2018) Mass shootings and the media: why all events are not created equal. *Journal of Crime and Justice*, 41(3), 223–243.
- Schildkraut, J. & Muschert, G. (2014) Media Salience and the Framing of Mass Murder in Schools: A Comparison of the Columbine and Sandy Hook Massacres. *Homicide Studies* 18(1), 23–43. DOI: 10.1177/1088767913511458
- Schmid, A. (2004) Terrorism – the Definitional Problem. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 36(2/3), 375–3419.
- Seppänen, J. & Väliaverronen, E. (2012) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino, 3 tarkistettu painos (1. painos 2012).
- Silva, J. & Capellan, J. (2019a) “A Comparative Analysis of Media Coverage of Mass Public Shootings: Examining Rampage, Disgruntled Employee, School, and Lone-Wolf Terrorist Shootings in the United States.” *Criminal Justice Policy Review*, 30(9), 1312–1341.
- Silva, J. & Capellan, J. (2019b) The media’s coverage of mass public shootings in America: fifty years of newsworthiness. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 43(1), 77–97. DOI: 10.1080/01924036.2018.1437458
- Steuter, E. & Wills, D. (2009) Discourses of Dehumanization: Enemy Construction and Canadian Media Complicity in the Framing of the War on Terror. *Global Media Journal: Canadian Edition* 2(2) 7–24. E-ISSN: 1918-5901
- Sumiala, J., & Tikka, M. (2011). Reality on circulation School shootings, ritualised communication, and the dark side of the sacred. *Journal for communication studies*. 4(2), 127–143.
- Velody, I. & Williams, R. (1998) *The Politics of Constructionism*. Sage Publications.
- Weinberg, L., Pedahzur, A. & Hirsch-Hoefler, S. (2004) The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 777-794. DOI: 10.1080/095465590899768
- Zaborowski, R. & Georgiou, M. (2019) Gamers versus Zombies? Visual mediation of the citizen/noncitizen encounter in Europe’s ”refugee crisis”. *Popular Communication*, 17(1), 1-17. DOI: 10.1080/15405702.2019.1572150

7. Liitteet

Liite 1: Aineiston hakutulokset

Turun surmaaja

Hakukonetulokset Turun puukottajasta jakautuivat seuraavasti:

1. Oikea nimi ”Abderrahman Bounane” tuotti eniten hakutuloksia. Helsingin Sanomien hakukoneessa tuloksia tuli 43, Ilta-Sanomien hakukoneessa 94, Ylen hakukoneessa 81 ja Iltalehden hakukoneessa viisi. Mtv:n hakukoneessa nimi ei lainausmerkkien kanssa antanut tuloksia, mutta ilman niitä kolme tulosta.
2. Helsingin Sanomat 14 hakutulosta, Ylellä 42 hakutulosta ja Ilta-Sanomilla 43 hakutulosta.
3. ”Turun puukottaja” tuotti Helsingin Sanomien hakukoneessa 19 osumaa, Ilta-Sanomien hakukoneessa 36 osumaa, Ylen hakukoneessa yli 150 osumaa, joista osa ei liittynyt millään tavalla elokuun 2017 puukotukseen. Iltalehden hakukone antoi yhden tuloksen, joka ei liittynyt mitenkään tämän tutkimuksen puukotukseen.
4. ”Turun puukkoiskun tekijä” tuotti yhden osuman Helsingin Sanomien hakukoneessa, kolme osumaa Ilta-Sanomien hakukoneessa ja 20 osumaa Ylen hakukoneessa.
5. ”Turun puukkoiskun epäilty” tuotti hakutuloksia ainoastaan Ylen hakukoneessa.
6. ”Turun terroristi” Helsingin Sanomien hakukoneella yksi osuma, Ilta-Sanomien hakukoneessa kolme osumaa, Iltalehdellä 13 osumaa, Ylellä yli 600 osumaa, Mtv lainausmerkeillä nolla osumaa, mutta ilman lainausmerkkejä 128 osumaa.

Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien hakukoneet tuottivat tasaisimmin Turun puukottajaa käsitteviä hakutuloksia. Ylen hakukone antoi runsaasti tuloksia, mutta osa niistä ei liittynyt millään tavalla vuoden 2017 Turun puukotukseen. Ylen hakutulosten joukossa oli verkkouutisten ohella myös runsas määrä radiosähkeitä. Mtv uutisten hakukone ei antanut ollenkaan hakutuloksia lainausmerkein rajatuilla hakusanoilla. Mtv uutiset oli kuitenkin julkaissut yli 300 artikkelia tunnisteeseen ”Turun puukotus” alla. Näistä kaikilla on ainakin joku kontekstinen suhde puukotukseen, mutta kaikki eivät käsittele itse puukottajaa.

Kuopion surmaaja:

Hakukonetulokset Kuopion surmaajasta jakautuivat seuraavasti:

1. Haulla ”Joel Otto Aukusti Marin” tuli kuusi hakutulosta Helsingin Sanomista, seitsemän hakutulosta Iltalehdestä, Ylen hakukone antoi 110 tulosta, mutta niistä vain muutama käsitteli Kuopion kouluiskua.
2. Haulla ”Joel Marin” tuli neljä tulosta Helsingin sanomista ja 20 tulosta Iltalehdestä. Iltalehden osumista 15 käsitteli Kuopion koulusurmaa. Ylen hakukoneessa osumia tuli yli 1 000, mutta edes ensimmäisen sivun tulokset eivät liittyneet Kuopion koulusurmaan. Ilta-Sanomista ja Mtv:ltä ei tullut tuloksia.
3. ”Kuopion koulusurmaaja” haku tuotti ainoastaan yhden osuman Iltalehden hakukoneella. Lisäksi Ylen hakukone antoi viisi osumaa, joista suurin osa käsitteli muita koulusurmia tai koulusurmia yleisemmällä tasolla.
4. ”Kuopion kouluiskun tekijä” tuotti kolme osumaa Iltalehdessä ja 12 osumaa Ylellä.
5. ”Kuopion kouluhyökkääjä” tuotti Helsingin Sanomien hakukoneella neljä osumaa, Ylen kahdeksan osumaa, Ilta-Sanomien kaksi osumaa, Iltalehti seitsemän osumaa.
6. ”Kuopion kouluiskun epäilty” Iltalehti kuusi osumaa, Yle 14 osumaa. Muilta ei osumia.
7. ”Kuopion koulusurman epäilty” Iltalehti viisi osumaa, Yle 19 osumaa.

Lisäksi Mtv uutisten nettisivuilla ”Kuopion kouluisku” -nimikkeellä tuli 100 tulosta väliltä 1.10.2019–10.12.2019. Näistä valtaosa oli reilun viikon ajanjaksolta väliltä 1.10.–8.10.2019

Liite 2: Tutkimusaineisto

IL:n tiedot: Hän on Kuopion epäilty kouluhyökkääjä – rikostaustaltaan puhdas, 25-vuotias ”fiksu nörtti”, Iltalehti (1.10.2019, päivitetty 2.10.2019).

Kuopion epäilty koulumurhaaja oli muuttanut opiskelija-asuntolaan vuosia sitten, tämä hänestä tiedetään, Helsingin Sanomat (1.10.2019, päivitetty 2.10.2019).

Kuopion epäiltyä hyökkääjää kiusattiin koulussa vuosia, koulukaverit kertovat HS:lle, Helsingin Sanomat (2.10.2019).

Kuopion kouluhyökkääjää kiusattiin ala-asteelta lähtien – luokkatoveri vertaa erilaista ja hiljaista nuorta muihin koulusurmaajiin: ”Melkein 1+1”, Iltalehti (2.10.2019).

Kuopion kouluhyökkääjä on sulkeutunut nuori mies, joka kirjoitti kaksi laudaturia – lukiokaveri kuvaa ”täysin näkymättömäksi”, Yle (2.10.2019).

Ruotsalainen kouluampumista tutkinut toimittaja: Yhteneväisyydet Kuopion iskun ja Ruotsin pahimman koulusurman välillä ovat ilmeiset, Yle (2.10.2019).

Viranomaislähde HS:lle: Kuopion kouluhyökkäyksestä epäillyn miehen ei tiedetä seurustelleen yhdenkään uhrin kanssa, Helsingin Sanomat (2.10.2019).

Sanna Marin ei tunne epäiltyä ja Li Anderssonin nimissä levisi valetwiitti – Selvitimme Kuopion hyökkäyksestä leviävien huhujen todenperäisyyttä, Nyt-liite (2.10.2019).

Miksi 25-vuotias mies hyökkäsi miekan kanssa koululle ja surmasi naisen? Kuusi avointa kysymystä Kuopion kouluhyökkäyksestä, Iltalehti (2.10.2019).

Kuva: Hän on Kuopion miekkahyökkäyksestä epäilty Joel Marin – miehen tunteet kuvailevat rauhalliseksi, mutta yksinäiseksi: ”Sulkeutunut ja tuskainen katse”, Mtv uutiset (2.10.2019).

MTV Uutiset Siilinjärvellä: Koulupuukotuksesta epäilty asui lapsuutensa rivitalossa veljen ja äidin kanssa, naapurit muistavat pojan hiljaisena: ”Hän kulki usein huppu päässään”, Mtv uutiset (3.10.2019).

Kuopion miekkaiskun tehnyt Joel Marin osallistui ampumakurssille – poseerasi ampumapokaalin kanssa, Mtv uutiset (3.10.2019).

Kuopion kouluiskusta epäilty menestyi ammattikorkean opinnoissaan kunnes jotain tapahtui kaksi vuotta sitten, Ilta-Sanomat (4.10.2019).

Kuopion epäilty koulumurhaaja on huolissaan läheistensä voinnista, Iltalehti (10.10.2019).

Mitä tapahtui vuonna 2018? Joel Marinin suoritukset romahtivat ja opintoihin tuli tauko – ehti opiskella vain pari kuukautta ennen miekkahyökkäystä uusien koulutovereiden kimppuun, Mtv uutiset (22.10.2019).

Puukotuksista epäillyn erikoinen käytös pizzeriassa herätti ihmetystä – ”Hän näytti olevan sulkeutunut omaan kuoreensa”, Ilta-Sanomat (19.8.2017).

Supo: Turun puukotuksista epäilty ei ole ollut terrorismintorjunnan erityisseurannassa, Yle, (19.8.2017).

Turun puukotuksista epäilty marokkolais-mies liikkui viime aikoina Pernon lähiössä, paikalliset kertovat: ”Hän kulki aina katse alas päin”, Helsingin Sanomat (19.8.2017).

Turun puukotusten pääepäilty on Abderrahman Mechkah – tämän tiedämme hänestä nyt, Yle (21.8.2017).

Pääepäillyn kielletyt tatuoinnit herättivät huomiota moskeijassa – ”Hän ei vaikuttanut kovin uskonnolliselta”, Ilta-Sanomat (22.8.2017).

Turun veitsimies halusi liittyä Isisiin ja kutsui suomalaisia vääräuskoisiksi – Vastaanottokeskuksen lähteet: "Varoitimme viranomaisia, mutta meitä ei uskottu", Yle (22.8.2017).

Turun iskusta epäilty kävi lukuvuoden turkulaista peruskoulua - 14-vuotias tyttö: "Se on tullut käytävällä vastaan", Iltalehti (23.8.2017).

Turun iskun pääepäillyn tiedettiin olevan kiinnostunut ääriajattelusta - Supo ei tarttunut vihjeeseen: "Ei poikennut valtavirrasta", Iltalehti (23.8.2017).

Tällä punttisalilla Turun terroristiepäilty harjoitteli: "Ei erottunut mitenkään joukosta", Ilta-Sanomat (24.8.2017).

Tällainen on Turun puukkohyökkäjän pimeä tausta, Ilta-Sanomat (28.8.2017).

Turun sarjapuukottajan oikea nimi on Abderrahman Bouanane – ikä 22 vuotta, Ilta-Sanomat (28.8.2017).

Turun vankila on valmis ottamaan vastaan puukotusten pääepäillyn – eristettäisiin täysin muista vangeista, Yle (31.8.2017).

Kuva Turun puukotuksista epäillyn ajelehdinnasta Euroopassa tarkentuu – Suomen Kuvalehden mukaan hän yritti Saksan jälkeen turvapaikkaa Sveitsistä, katosi ja hakeutui sitten Suomeen, Helsingin Sanomat (18.9.2017).

HS kävi läpi, mitä uutta Turun terrori-iskun tutkinnasta selvisi: Puukottaja vietti normaalia turvapaikanhakijan elämää ja salasi aikeensa – uhreja olisi voinut tulla enemmänkin, Helsingin Sanomat (7.2.2018).

Turun puukottaja huusi "allahu akbar" ja oli valmistautunut kuolemaan – tämän poliisi on saanut selville terroriteon tutkinnasta, Helsingin Sanomat (7.2.2018).

Tutkija Turun iskusta epäilystä: Tyypillinen terrori-iskun tekijä, joka on vaeltanut maasta toiseen ilman suunnitelmaa, Helsingin Sanomat (7.2.2018).

KRP: Turun puukottaja radikalisoitui noin kolme kuukautta ennen iskua – näki itsensä Isisin sotarina, Yle (7.2.2018, päivitetty 8.2.2018).

Turun puukotusten oikeudenkäynti alkaa: Miten ympäri Eurooppaa ajelehtineesta Bouananesta tuli "Isisin soturi"?, Ilta-Sanomat (23.3.2018).

Tässäkö selitys Turun puukottajan jatkuvalle hymyilylle? – "Hän peittää omia tunteitaan, hän ei ole täällä läsnä", Mtv uutiset (11.4.2018).

Turun puukottaja nauroi pyörätuoliin joutuneen kertomukselle, Ilta-Sanomat (11.4.2018)

Turun puukottaja: Suomen osallistuminen Isisin vastaiseen sotaan oikeutti tekoni – Yle seurasi oikeudenkäyntiä hetki hetkeltä, Yle (18.4.2018).

Turun puukottajan kuulemisesta tuli hyvin sekava – Bouananen käytöksestä voi tehdä muutaman päätelmän siitä, millainen ihminen salissa istui, Helsingin Sanomat (19.4.2018).

Abderrahman Bouanane saattaa odottaa Suomen tarkimmin vartioitu vankilaosasto – näin viranomaiset pyrkivät estämään jihadismin levittämisen, Helsingin Sanomat (7.5.2018).

Kiistoja siivoamisesta ja kannabiksen polttoa – Näin tuomion saanut Turun puukottaja eli Suomessa, Helsingin Sanomat (15.6.2018).

Terroristisessa tarkoituksessa, Kuukausiliite (7.7.2018, Päivitetty 1.1.2019).

Pohjoisafrikkalaiset nuoret radikalisoituvat identiteettikriisin myötä – "Turvapaikkajärjestelmässä on valuvika", Mtv uutiset (17.8.2018).